

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

SALA DE
LECTURĂ

România literară 20

1 9 m a i 2 0 0 6 (A n u l X X X I X)

GALA PREMIILOR Uniunii Scriitorilor din România

În ziua de 15 mai a.c., în cadrul unei festivități desfășurate la Teatrul Național București, avându-l amfitrion pe Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, au fost decernate premiile USR pentru volume apărute în anul 2005. Invitați speciali: Johnny Răducanu și Teodora Enache. Sponsor principal: B.C.R. Partener media: TVR Cultural. Înregistrarea Galei va fi transmisă de TVR Cultural în ziua de 28 mai, ora 20.30. Alți sponsori: Queen Investments S.R.L. și firma Eutron.

Juriul, alcătuit din Gabriel Dimisianu (președinte), Daniel Cristea-Enache, Mircea A. Diaconu, Dan C. Mihăilescu și Cornel Ungureanu, a stabilit prin vot secret următoarele premii:

Cartea de Proză:

Florina Ilis, *Cruciada copiilor*, Ed. Cartea Românească

Cartea de Poezie:

Dan Sociu, *Cîntece eXcesive*, Ed. Cartea Românească

Cartea de Critică, Istorie literară, Eseu:

Ioana Pârvulescu, *În intimitatea secolului 19*, Ed. Humanitas

Cartea de Dramaturgie:

Liviu Ioan Stoiciu, *Teatrul uitat*, Ed. Muzeului Literaturii Române

Traduceri din literatura universală:

Mihai Cantuniaru – Arturo Perez Reverte, *Harta sferică*, Ed. Polirom

Cartea de Debut:

Bogdan Crețu, *Arpegii critice*, Ed. Timpul

Filip Florian, *Degete mici*, Ed. Polirom

Premii speciale:

Alex Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane, 1941-2000*, Ed. Mașina de scris

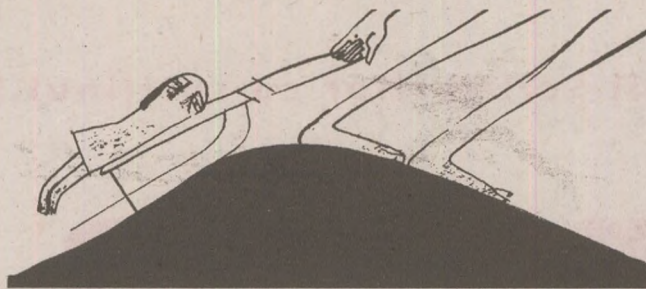
D. Vatamaniuc, Tudor Arghezi, *Biobibliografie*, Ed. Institutului Cultural Român
Cu același prilej a fost acordat Premiul „Andrei Bântaș”, anglistică (al Fundației cu același nume): Luana Schidu – Vladimir Nabokov, *Vrăjitorul*, Ed. Humanitas

De asemenea, au fost decernate de către Comisia pentru Minorități naționale a U.S.R., alcătuită din Galfalvi Zsolt (președinte), Slavomir Gvozdenovici, Ondrej Štepanko și Ivan Kovaci (membri), următoarele premii:

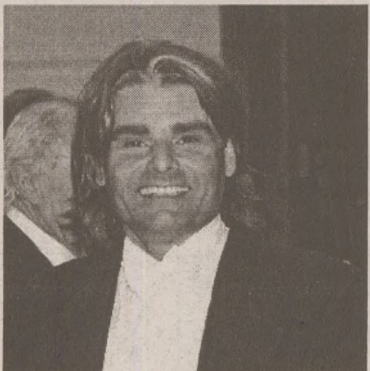
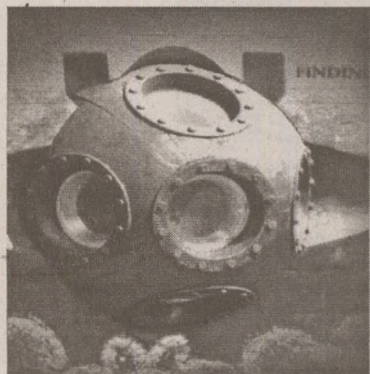
Vida Gabor, *Faktusz Harom maganja (Trei singurătăți)*, roman, Ed. Magveto (limba maghiară)

Ondrej Štepanko, *Verejné dôvernosti (Intimități publice)*, poezie, Ed. Ivan Krasko (limba slovacă)

Premiul Național de Literatură – 2005
a fost acordat lui **Mihai Șora**

s u m a r

Avem motive de îngrijorare de Barbu Cioculescu - p. 3

Colocviul Tinerilor Scriitori - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăileș - p. 4
Noi, pro-dorintudoranieni

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Sfârșitul unei lumi

REAȚII IMEDIATE de Alex. Ștefănescu - p. 6
Precizări inutile

Nouă nuvele exemplare de Cosmin Ciotloș - p. 7

Premiile revistei Convorbiri literare - p. 7

Poeme de Constantin Hrehor - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS
Arta admirației de Lucian Raicu - p. 9

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Un antiregalist policrom de Val Gheorghiu - p. 9

Doamna Zoe de Mihai Zamfir - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p.11
Îngerul jongler

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Un spirit independent

Bovarismul Ideologic de Ion Simuț - p.13

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p.14

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p.14

Citatul ca inocență regăsită de Matei Călinescu - p. 15

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE
Monica Heintz: „Absurditatea birocrăției și obișnuința de a ocoli regulile sînt frecvente și în Vest”
A consemnat Simona Vasilache - pp. 16-17

Fata de la Triest de Maya Belciu - p. 18

Trecute vieți de fanți și de birlici de Horia Gârbea - p. 19

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 21
Religia confortului

Mișcare, lumini și proiecții de Liana Tugearu - p. 22

Un recviem românesc - de Despina Petecel Theodoru - p. 23

Pe drumul lui Strehler de Marina Constantinescu
Jurnal de premieră de Ion Marin - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Sculptura românească, de la reprezentare la teologie

Cerbul - O povestire de Tatiana Tolstaia
Traducere de Margareta Șipoș - pp. 26-27

Poeți venețieni de azi, de Monica Joița - p. 28

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

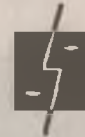
OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 4, 8, 16, 17, 19, 26, 27, 30),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 3, 7, 9, 14, 20, 22, 24),

ECATERINA IONESCU (pag. 11, 15, 18, 21, 25, 28, 29, 31),

NINA PRUTEANU (pag. 2, 5, 6, 10, 12, 13, 23, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Cînticele (cerșetorului de cafea)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia).

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincai,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
agenția Șincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la
Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România,
Ministerul Culturii și Cultelor.

Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société
Générale.

Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Avem motive de îngrijorare

Comunismul este o doctrină politică ce poate fi pozitiv receptată sau ferm respinsă, la alegere în cazul fericit. Crimele sale sunt de competența tribunalelor și pot fi absolvite sau condamnate după punctul de vedere în care te situezi, al victimei sau al profitorului.

În sine, o doctrină politică este realistă sau utopică, starea pură fiind rareori atinsă, odată ce aplicarea se izbește de mulți factori modelatori de o asemenea vivacitate, încât nici chiar părinții fondatori să n-o mai poată recunoaște. Mai cu seamă punerea în acțiune a unei doctrine ce ascunde o utopie modifică esențial premiza inițială generoasă, disipatoare. Cu atât mai mult când o utopie cu pretenții de aplicabilitate își găsește agenții în societăți înclinate în situații limită, pretinzând imperios o salvare grabnică. Bineînțeles, cu acceptarea de sacrificii ce n-ar fi fost de gândit în împrejurări normale.

Comunismul, fascismul, nazismul au fost copiii unor războaie pierdute care s-au lăsat cu căderi de coroane, pieiri de imperii și mai cu seamă cu mizerie, pe o asemenea întindere teritorială și o atât de mare durată de timp, încât factorul continuității a devenit caduc. Stocul de valori ale coeziunii sociale s-a topit sub dogoarea catastrofelor. În malefice circumstanțe, sub constelația nedei necesități, însăși noțiunea de libertate a suferit o fatală corupere redefinind-o în sfera necesității acceptate.

Într-un asemenea start, atât utopistul propovăduind o nouă orânduire pentru un mileniu, cât și politicianul obsedat de coșnița zilnică a alegătorului au avut de ținut seama de amănuntul că speța umană are obișnuința de a se hrăni zilnic, foamea prelungită pricinuind moartea. Și unul, și altul izbutesc sau eșuează în funcție de rețeta cu care întâmpină ineluctabila caracteristică a rasei umane.

Proгноza pretinde ca mai întâi să se calculeze de câtă hrană se dispune, față de numărul de guri în așteptare. Rezultă, cu evidență, că numărul de amatori de mâncare este mult superior rezervelor existente, că a împărți puținul la toți petenții înseamnă a-i pierde pe toți. Similar, pe o navă care se scufundă și unde bărcile de salvare pot primi doar o câțime din pasageri un triaj sever și *ad hoc* îi îmbarcă pe unii, iar pe ceilalți îi lasă pradă sortii. Revine studiului să constate dacă foamea a fost autentică ori nava sabordată, cert e numai că monitorii în cauză au procedat făcând abstracție de orice sentiment care i-ar fi putut afecta.

Trimiterea la moarte a uriașe grupe umane putea ridica obstacole de conștiință celor cruțați și prin urmare beneficiari

ai triajului. Acestea puteau fi înlăturate în măsura în care cei destinați trecerii în neființă ar fi putut fi înfățișați ca vinovați de situația în cauză, parazitari, perversi agresivi, morbizi grevați de fatale anomalii somatice. Este o schemă sumară, de tradus în ceea ce a fost lupta de clasă pe o șesime de glob, holocaustul, în Europa ocupată de naziști. A demoniza adversarul pe care l-ai destinat exterminării — dacă nu consumului! — e un procedeu vechi de când lumea. Cu incontestabile performanțe a ilustrat războaie religioase pustiitoare, ca și răfuieli fără istorie.

Pentru a fi asasinat șase milioane de evrei, nazismul a fost condamnat, criminalii săi diriguitori suiți în spânzurații. Pentru crime de egală — dacă nu și mai teribilă anvergură — comunismul merita un tratament identic. Părtaș la câștigarea celui de al doilea război mondial, Stalin nu a sfârșit înfășurat într-un covor dat cu gaz și incendiat, mareșalii săi și-au zăngănit voluptuos decorațiile până la sfârșitul zilelor, ca, de altfel și Molotov, Jdanov, Vâșinski, iar Beria plătind tribut modului de a se face politică în U.R.S.S.! Cele 3600 de vagoane de sânge vărsat de soldatul sovietic întru îngenunchierea nazismului, într-o conflagrație care a justificat utilizarea bombei atomice, i-au creat comunismului un scut rezistent, un regim special.

Nu înseamnă, însă, că factura crimelor sale se deosebește în vreun fel de aceea a nazismului, ori că diferențe de substanță obligă la tratamente deosebite, genocidul fiind capul de acuzație ce se aduce fiecăruia dintre cele două totalitarisme. Nazismul nu a mai putut reinvia, comunismul stăpânește mai departe în comunități de pe trei continente, partide comuniste din Uniunea Europeană participă la coaliții guvernamentale, ca unele ce s-au dezis de tarele istorice ale ideologiei lor. În țări care n-au avut parte de dictatura proletariatului — a comunismului care hotăra cine are sau nu dreptul la viață — opinia publică este placidă, nu întrevede vreo primejdie venind din direcția unui partid, de regulă în opoziție, și care acceptă regulile parlamentarismului.

În statele din fosta sferă de influență a comunismului, partidele comuniste s-au transformat în formațiuni social-democrate, deci, printr-o uluitoare metamorfoză, în ceea ce detestau mai mult. Asemenea regelui barbar care a ars ce adorase și adoră ce arsese — și, probabil, ca și acela, fără cine știe ce procese de conștiință. Cât ne privește, modul în care, de pildă, într-un interval de un deceniu dl Ion Iliescu, din comunist garbaciivist s-a prefăcut în partizan al despotismului luminat, apoi adept al democrației parlamentare, din adversar al proprietății, adept al reformelor — fie și în sensul caragialian, să se schimbe, dar atunci... — este exemplar.

Cum într-un totu instructivă lipsa oricărei atracții către condamnarea comunismului de care face dovadă clasa politică românească de după '89. Ai zice că nu simte niciun imbold să-și facă harakiri. Jenant la culme cum, la un pas de primirea României în Uniunea Europeană, decizia de a condamna oficial comunismul, ca doctrină politică, întâmpină rezistență în sânul Puterii și consternează opoziția. Firește, s-ar putea trișa și aici, în paradisul sferturilor de măsură, dar clasa politică actuală a învățat ceva în cursul a trei cincinale, cu toate că ar fi bucuroasă să găsească formula prin care să satisfacă și capra, și varza.

În rest, toată lumea e de acord că ar trebui făcut ceva, cumva, cândva, un ce purificator din care să rezulte un cât de mic bine.

A te despărți de trecut răsând a fost o lozincă scumpă — fiindcă mincinoasă — comunismului. A te despărți de trecut întorcându-i spatele ne pune sub nas fișele unei patologii sociale cu care nu avem a ne mândri. Când, în dosarul condamnării comunismului, președintele României procedează cu o prudență pe care nu i-o cunoașteam, când dl Băsescu — și-i dorim o grabnică însănătoșire — are sinceritatea de a ne dezvălui și motivele de fapt ce-i complica opțiunea — de pildă, existența unui guvern comunist în Republica Moldova, căruia noi îi căutam în coarne —, când dânsul pretinde că are nevoie de probe științifice, provenind din surse de specialitate spre a se pronunța trebuie să facem un efort în plus spre a înțelege pe ce lume trăim.

Și cum se știe că dl Băsescu nu numai simte, dar și presimte pulsul societății românești, avem motive de îngrijorare. Nu pentru că am fi în urma Europei ce ne va primi, ci pentru că suntem în urma noastră înșine.

Barbu CIOCULESCU

Colocviul Tinerilor Scriitori

Peste cincizeci de scriitori din zece centre culturale au participat, pe 5 și 6 mai, la Colocviul Tinerilor Scriitori, desfășurat în Sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor. Tema Colocviului a fost *Conștiința de sine a noii literaturi*, Dan Mircea Cipariu, unul dintre organizatori, obținând pentru această manifestare 38.000 lei noi de la Administrația Fondului Cultural Roman, în cadrul programului *Literatura tânără*. Patru tineri scriitori (până în 35 de ani) au primit, în urma unui concurs de proiecte, Burse de Creație în valoare de 10.000 de lei noi. *O istorie alternativă a literaturii române în benzi desenate*, de Răzvan Bică, Luca Dinulescu și Dragoș Schenkel (București), *Orice*, un volum de versuri de Sorin Gherguț (București), *Păpușile din patul tău*, un roman propus de Livia Roșca (București) și *Literatura criticilor* de Antonio Patraș (Iasi) au fost proiectele alese.

Din juriul Burselor de Proiecte Editoriale au făcut parte criticul literar Daniel Cristea-Enache, prozatorul Constantin Stan, președintele secției de proză a Asociației Scriitorilor București, și dramaturgul Horia Gârbea, președintele Asociației Scriitorilor București. În concurs au intrat nouăsprezece proiecte propuse de tinerii scriitori. Fiecare câștigător a primit 2.500 lei noi, împărțiți pentru cele cinci luni cât durează perioada Burselor de creație.

Moderate de către Daniel Cristea-Enache și Constantin Stan, discuțiile au fost substanțiale și, în multe momente, aprinse. Îi enumerăm doar pe cei care și-au învins timiditatea și oboseala pentru a participa activ la Colocviu: poeții Tudor Crețu, Robert Șerban, Rareș Moldovan, Șerban Axinte, Livia Roșca, Mihai Vieru, Răzvan Țupa, Claudiu Komartin, Dan Sociu, criticii Ioana Cistelean, Cristina Chevereșan, Bogdan Crețu, Luminița Marcu, Doris Mironescu, Radu Vancu, Andrei Terian, C. Rogozanu, Marius Chivu, Antonio Patraș, Alexandru Matei, prozatorul Alexandru Potcoavă, publicistul Cosmin Dragomir: peste douăzeci de voci, distincte, care au dat substanță, culoare și nerv Colocviului.

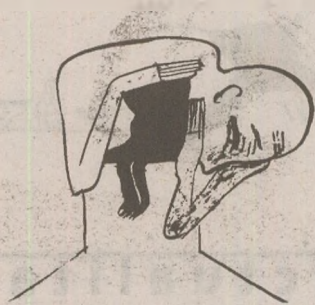
În noaptea de vineri spre sâmbătă, până la ora 4 dimineața (!), a avut loc un maraton de lecturi din operele tinerilor scriitori, condus de poetul Claudiu Komartin.

A fost lansat și volumul Colocviului Tinerilor Scriitori, apărut în condiții grafice deosebite la Editura Brumar. În sumar se regăsesc eseurile a treizeci și unu dintre participanți, printre care Răzvan Țupa, Sorin Gherguț, Claudiu Komartin, Livia Roșca (București), Ioana Cistelean, Mihai Vieru (Oradea), Cristina Chevereșan, Robert Șerban, Tudor Crețu (Timișoara), Radu Vancu (Sibiu), Ștefan Manasia, Claudiu Groza (Cluj), Antonio Patraș, Bogdan Crețu, Șerban Axinte (Iasi).

Având în vedere că actualul Colocviu a avut loc după... cincizeci de ani de la precedentul, poate că ritmicitatea lui se va îmbunătăți. Fără excepție, participanții de anul acesta au arătat rostul unor asemenea întâlniri, contribuind totodată la calitatea intelectuală a dezbaterilor. (Rep.)

Foto: Mihai CUCU

actualitatea

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Noi, pro-dorintudoranieni

Reactiv și retractil, tandru și necruțător, generos cu dușmanii și de-o extremă exigență cu prietenii, „rău”, așadar, în sensul bun al cuvântului, și „bun” în sensul rău, Dorin Tudoran este un personaj fascinant. L-am văzut prima oară cândva pe la mijlocul anilor '70, pe o scenă din Arad, când, colaborator al revistei „Flacăra”, scria o ironic-sardonice-patetică relatare a întâmplărilor coordonate cu binecunoscuta impetuoșitate de tip tăvălug a lui Păunescu (cei doi, firi perfect antagonice, au fost colegi încă din adolescență). A recitat una sau două poezii, a primit cu indiferență aplauzele, apoi s-a așezat pe scaunul ce-i fusese repartizat. Seducător de frumos, având ceva eminescian în trăsăturile feței, poetul de nici treizeci de ani ilustra ipostaza artistului detașat și rece, parcă indiferent la energia tumultuoasă a mediului înconjurător.

Cine a ajuns să-l cunoască, știe că masca e cu totul înșelătoare. Memoria lui Dorin e asemenea unui imens burete, capabilă să rețină, clasifice și judece absolut tot ceea ce privea aparent dezinteresată captează. Cu trecerea anilor, trăsăturile au dobândit un aer vag oriental, de Buddha mefient și nedrept, sfichiuitor în vorbă, dar mereu gata de reîmpăcări. Furiile lui Dorin sunt devastatoare, asemeni unui izbur eliberat dintre coastele unor munți giganti. Cu atât mai călduroase — și deconcertante — sunt revenirile sale. Felul în care știe să pună în evidență calitățile adversarului — după ce, cu aer inchizitorial, l-a călcat în picioare — face farmecul inenarabil al pamfletelor sale. Dar demonstrează și bunătatea structurală a omului, incapabil să „țină la mână”.

Din diverse motive, nu prea citesc „Jurnalul național”, gazeta la care Dorin Tudoran „contribuie” de mai mulți

ani. Cu atât mai încântat am fost să-i descopăr textele într-o nouă culegere de articole, intitulată, cât se poate de dorintudoranian, *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare* (editura Polirom, 2006). În ciuda enigmaticului episod „Dan Voiculescu”, în ciuda faptului că explicațiile implicării sale — strict „tehnice”, susține Dorin. Se prea poate. Dar cât de „tehnică” poate fi colaborarea cu un personaj de... complexitatea și opacitatea lui Dan Voiculescu? — încă lipsesc, mă număr dintre cei care sunt absolut convinși de bunele sale intenții. Că nu m-am înșelat, o dovedește publicistica din ultimii doi ani, care alcătuiește coloana vertebrală a volumului invocat.

A, să nu credeți cumva că Dorin Tudoran a renăscut sub chipul vreunui înger al bunăvoinței și al clemenței față de adversari. Nici vorbă. Verbul coroziv, filipica necruțătoare, sintagma ucigașă strălucesc mai puternic decât oricând în textele sale. Ca unul care aș fi avut multe de câștigat dacă aș fi știut să pun câțiva bemoli articolelor mele, înțeleg la perfecție mecanismele care-l conduc pe Dorin la atâtea excese și al atâtea nedreptăți flagrante. Textele sale se nasc, de regulă, dintr-o irepresibilă obsesie etică, din înțelegerea lumii ca spațiu al onestității. Dorin Tudoran nu e ranchiunos, ci hiperreactiv. Riscând să facă mari nedreptăți, el nu amână niciodată ceea ce are de spus, lăsând, însă, deschisă posibilitatea împăcărilor, sau măcar a nuanțării. Chiar dacă uneori e vorba de niște nuanțe a la Dorin Tudoran: genul de îmbrățișări în care efuziunile de simpatie alternează cu discrete tentații de a strângula preopinutul (vezi, în acest sens, antologicul text „Monșerul Montaigne”, o veritabilă fișă de observație a stilului tandru-agresiv al autorului: admirația nedomolită față de personajul Andrei Pleșu e contrabalansată de evocarea câtorva episoade care, în trecut, i-au așezat pe protagoniști pe baricade adverse).

Nu sunt pe deplin convinși că un intelectual precum Andrei Comea poate fi privit doar prin prisma disprețuitoare a „țârconvnicului ideologic fără strănă politică”, a „elitistului”, a celui „cotropit de instincte de comisar politic”, culminând cu spectaculoasa concluzie că traducătorul lui Plotin și Platon ar fi „un om cumplit de netrăit”. Pot înțelege furiile lui Dorin, pot înțelege motivele pentru care se simte — și adeseori chiar este — nedreptățit. Dar sper — ba, chiar sunt convinși — că odată trecut tsunami-ul care a declanșat încăierarea, el va fi în stare să scrie texte tot atât de spectaculoase despre celălalt Andrei Comea, un dublu la fel de obsedat de etică și la fel de inclement precum Dorin Tudoran însuși.

Publicistica din *Absurdistan* este aceea a unui autor care privilegiază excesul, dar nu batjocorește logica. Imensele nedreptăți, acuzațiile enorme, retorica perfect manevrată a ironiei mușcatoare sunt subsumate

întotdeauna unei idei de bun simț. Disprețul față de politicieni e nota comună a acestor scrieri, după cum excesul de atenție pentru confrății din mediul cultural arată că respectul autorului pentru această zonă nu s-a ofilit deloc. Cred că „tabletele” adunate în acest volum trebuie citite, înainte de orice, ca literatură pură. Personajele, e drept, sunt reale. Dar ele sunt distribuite în roluri decupate din scenarii dinamitarde, fără ca identificarea cu eroii să fie de sută la sută. Exceptional scris, mustind de aluzii culturale și de clin-d'oeu-uri ce fac deliciul celor avizați, pot fi înțelese chiar dacă-ți lipsește referentul imediat.

Dorin Tudoran spune lucruri dure, dar nu o face din perspectiva judecătorului pregătit să condamne. El scrie cu secrete speranță a îndreptării păcatosului, căruia îi recunoaște, cu un fair-play invidiabil, calitățile și argumentele — atunci când ele există. Pe deplin ilustrativ în acest sens e scurta confruntare cu Adrian Cioroianu, în care Dorin Tudoran nu ezită să ridice câteva mingi la fileul adversarului, față de care își păstrează o evidentă simpatie. Amestecul de fermitate și relativism, de subiectivitate debordantă și de onestitate fără fisură contribuie la conturarea unui spectacol publicistic fabulos. Taietura impecabilă a frazei este dublată de o egal de seducătoare „taietură” a ideii: nimic ascuns, nimic contrafăcut, nimic ambiguu.

Textele publicistice durabile sunt, firește, cele care transcend contextele care le-au generat. În cazul articolelor lui Dorin Tudoran — am verificat acest lucru recitând pasaje din *Kakistokrația*, volumul de publicistică din 1998 —, ele își păstrează prospețimea și valoarea mult după ce personajele care le-au prilejuit ne-au ieșit din memorie. Sunt pe deplin încredințat că același lucru se va întâmpla după ce întâmplătoarele vedete ale zilei, care au captat atenția lui Dorin Tudoran, vor fi devenit simple note de subsol ale istoriei. Într-un fel, ele ar trebui să-i fie recunoscătoare — de la Dan Voiculescu la nenumărații Becali — pentru simplul fapt de a-și fi vazut numele caligrafiat de acest imens și contradictoriu cronicar moral al tulburilor vremuri pe care le trăim.

Originalitatea publicisticii lui Dorin Tudoran — despre poezia sa am scris cu alte prilejuri — constă, din câte-mi dau seama, dintr-o extraordinară capacitate de a miza pe propriile idiosincrasii. E o performanță unică în publicistica românească de azi, bogată, de altminteri, în voci și scenarii ce acoperă o gamă infinită, de la pitorescul amoral, la încrâncenarea irigată de obsesii ideologice. În ce mă privește, așa cum am mai spus-o, prefer să fiu alături de Dorin Tudoran chiar atunci când greșește, decât alături de adversarii săi, fie și când au dreptate. ■

Voci din public

Scrisoare deschisă domnului Gabriel Liiceanu

Articolul dvs. din *România literară* nr. 15/2006, care istorisește cum a eșuat inițiativa dvs. mai mult decât binevenită de a prezenta textul unei emisiuni dedicate cărții — datorită ratingului scăzut — m-a pus pe gânduri și am simțit nevoia să vă scriu.

Tonul dvs. amar-ludic, dilematic, din care se desprinde parcă o anumită oboseală, atestă adâncirea faliei dintre o minoritate tăcută, civilizată, cu tendințe de retragere resemnată pe un loc secund, ce trăiește sub semnul valorii: minoritatea celor ce citesc cărți — nu maculatură — nu neapărat pe Matei Călinescu, de pildă, și majoritatea celor ce nu citesc, cei lipsiți, deseori nu din vina lor, de bucuriile spiritului. Această majoritate generează o lume agresivă,

agramată, sigură pe sine datorită orizontului primitiv, limitat la manele, bătă de toate genurile, spriț și, eventual, urlete și molestări pe stadioane. Ea domină în prezent întreaga mass-media și este încurajată căci are ratingul cel mai ridicat. Desigur că audiența nu poate fi neglijată în cadrul economiei de piață, dar nici nu poate fi transformată într-un fetiș.

Cred că noi, cititorii de cărți, reprezentăm astăzi o minoritate distinctă - minoritatea culturală căreia, ca și oricărei alte minorități, trebuie să i se acorde dreptul și condițiile de manifestare independent de rating, cu atât mai mult cu cât în domeniul culturii el trebuie subordonat specificului ei.

Minoritatea culturală, de vreme ce există, se cuvine să se și facă auzită, mai mult chiar, prin eforturi reunite să-și creeze un proiect mai larg prin care, măcar în ceasul al doisprezecelea, să poată ține piept crizei culturale prin care trecem. E nevoie de o ofensivă în sensul bun al cuvântului împotriva prostului gust, trivialității, pentru apărarea limbii române și, în ultimă instanță, pentru promovarea regulilor elementare de civilizație.

În caz contrar, cedarea continuă sub presiunea ratingului va conduce la scăderea sub pragul critic a nivelului cultural, devenind o amenințare la însăși cerințele existenței în raport cu exigențele contemporaneității. Își asumă mass-media un asemenea risc?

Totodată, punerea în aplicare a unor proiecte culturale ar putea reduce cât de cât distanța dintre cele două categorii, introducând o notă de calm în învrăjbita noastră societate. Să ținem seama de faptul că cei ce nu citesc cărți reprezintă, de cele mai multe ori, spirite înțelenite care, conform unei vechi definiții (cam rudimentare ce-i drept) a culturii, pot fi desțelenite dezvăluindu-li-se lumea mirifică a cărții, a valorii.

Îmi pun mari speranțe în capacitatea și autoritatea dvs. de a crea un curent de opinie pentru a transpune în viață inițiative de anvergură pe plan cultural. Considerându-vă un cavaler al cărții, sunt convinsă că „veți sta și în cap”, în cele din urmă, pentru a duce povara lumii în care trăim. Nu veți rămâne singur, cei 20.000 vă vom fi alături.

Rodica TOPOR

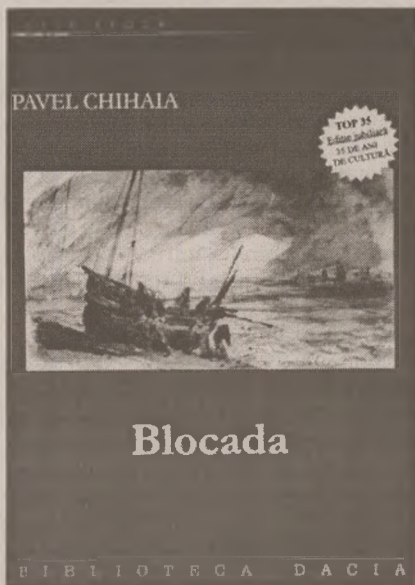
critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Sfârșitul unei lumi

Pavel Chihaia, *Blocada*, ediție definitivă, prefață de Petru Comarnescu, „Redescoperirea lui Pavel Chihaia” de Ion Negoșescu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005, 356 pag.

Pe vremea comunismului, în manualele școlare se vorbea despre „literatura română de după 23 august 1944”. Devenea aproape subînțeles faptul că toată literatura română scrisă după momentul arestării mareșalului Ion Antonescu stătea sub semnul noilor precepte ideologice și „estetice” introduse de vigilenții critici-propagandiști-cenzori ai așa-zisei „puteri populare”. În întreaga perioadă comunistă, au fost pomeniți foarte vag sau deloc o serie de poeți și prozatori care au debutat ori erau pe punctul să obțină definitivă consacrare între 23 august 1944 și 30 decembrie 1947. Adică în perioada foarte scurtă în care Regele Mihai era încă pe tron, iar o aripă din PNL se afla la guvernare. Dacă se poate vorbi de o generație pierdută a literaturii române, aceasta este. Scriitorii precum Mihail Villara sau Pavel Chihaia, autorii unor mai mult decât promițătoare romane de debut, s-au văzut aproape instantaneu trecuți la index (Mihail Villara, pseudonimul literar al fostului președinte al tineretului liberal, Mihail Fărcășanu, a reușit să părăsească țara înainte de instaurarea regimului comunist, a devenit un critic al acestuia la posturile occidentale de radio și, firește, referirile publice la persoana sa au fost interzise; Pavel Chihaia, după cum singur mărturisește într-o scrisoare către I. Negoșescu, a fost dat afară din slujbă, iar romanul i-a fost trimis la topit după ce a participat la o șezătoare național-tărănistă interzisă; ulterior a emigrat

și el în Germania), iar cărțile lor nu au mai fost reeditate decât după anul 1990. Dacă se tot vorbește în anii din urmă despre revizuire, cred că o principală datorie a criticii este să fixeze locul acestor scriitori (lor trebuie să li se adauge Alexandru Vona, dar și romancierii Lucian Blaga și Alexandru George, autorii unor importante opere scrise cam tot atunci, dar publicate cincizeci de ani mai tâziu) în istoria prozei românești din primii ani postbelici.

Chiar dacă, în ultimii ani, excelentul roman al lui Pavel Chihaia, *Blocada* (despre care Dan Ciachir scria că este „o carte cât o operă”) a cunoscut trei ediții, prozatorul se află încă departe de cota pe care o merită.

Într-o scrisoare confesiune către Ion Negoșescu, Pavel Chihaia mărturisește că a scris romanul *Blocada* pe când avea 23-24 de ani. Cartea, al cărei manuscris a stârnit entuziasmul lui Petru Comarnescu, a fost publicată cu doar o săptămână înainte de abdicarea Regelui Mihai și a fost dată la topit la începutul anului 1948, după ce a intrat în colimatorul noii critici marxiste. Se poate spune, de aceea, că este una dintre cele mai ghinioniste cărți ale literaturii române.

Citit astăzi, la aproape șase decenii de la apariție, romanul *Blocada* impresionează, în primul rând, prin deplina maturitate a scriiturii. La cei nici 25 de ani ai săi, Pavel Chihaia are deja suflul epic al unui mare prozator. Nici un element al romanului nu trădează neverosimila tinerețe a autorului său. Fraza este sigură, stilul artist, personajele sunt bine conturate, iar judecățile morale și analizele psihologice au subtilitate și adâncime. Asiduu frecventator al artelor plastice, Pavel Chihaia vede lumea cu ochi de artist. Virtuțile estetice ale scrisului său sunt evidente, fie că este vorba de pitoreasca descriere a unui colț de natură sau scufundarea în abisurile unui caracter uman. Scriitorul operează cu instrumente de mare precizie, știe, de fiecare dată, să pună în lumină cele mai fine detalii ale sufletului omenesc.

La prima vedere, despre *Blocada* se poate spune că este romanul unui loc și al unui timp: o monografie epică a Constanței în vremea celui de-al doilea război mondial. Un spațiu plin de pitoresc unde mateloții suedezi se plimbă prin bazarul oriental, un areal pestriț în care fojgăiesc hoții, prietenii de pahar ajung mai devreme sau mai târziu să se omoare, iar prostituatele au relaxarea luminoasă a practicantelor unei meserii recunoscute de societate, pe deplin onorabile. La Constanța, bogatul stă la taclale cu săracul, icnetele hamalilor din port se aud de departe, iar marinarii străini iau la rând tavernela în cătuare de băutură ieftină și fete frumoase. *Blocada* este o carte a despărțirii de un anumit mod de viață, patriarhal și pitoresc, expresia artistică a transformărilor dramatice în existența unui oraș, la sfârșitul cărora nimic nu va mai fi la fel ca înainte. Asfixiat sub presiunea blocadei, cosmopolitul port de la Marea Neagră se degradează văzând cu ochii, totul ia aspect de ruină, iar planurile de sistematizare, avute în vedere de municipalitate, nu fac decât să statueze impresia de sfârșit incontestabil al unei epoci și al unui mod de viață.

Degradării orașului îi corespunde dezastrul din viața oamenilor. Într-un fel sau altul, absolut toate personajele acestui roman trăiesc în plin coșmar. Câte existențe, atâtea drame. Pavel Chihaia știe, precum puțini prozatori români, să construiască personaje și toți eroii săi sunt bine conturați, posedă trăsături de caracter și urmează destine greu de uitat. În romanul lui Pavel Chihaia nu există învingători și indiferent de moralitatea și sensibilitatea lor, de modul în care își impun ideile și de complexitatea gândirii lor, oamenii rămân invariabil sub vremi, toți pierd, în final, bătălia cu destinul. Hemcea, apare ca un tânăr visător, generos și principal, fascinat de poveștile despre ținuturi exotice, al cărui vis este să ajungă, într-o zi, căpitan de vas. Ajunge pe un vapor, dar nu în calitate de căpitan, ci de cambuzier (magazioner), după care se retrage definitiv la țărm și se dedică unei activități cvasi-înterlope (patron de local, mic traficant, intermediar în trimiterea de prostituate spre Orient și Africa), până ce este ucis de amantul fiicei sale. Fata lui Hemcea, Cristina, este unul dintre cele mai reușite personaje feminine din istoria literaturii române. Este o ființă fascinantă, amestec straniu de cumsecădenie, bună-cuviință, supunere, inocență, perversitate și ticăloșie (prin pasivitate, dacă se poate vorbi de așa ceva). Incapabilă să jignească pe cineva sau să își

revendice cu voce tare anumite drepturi, posesoarea unei vulnerabilități native, ieșite din comun, seducătoare prin sublima ei inocență (este incapabilă să adreseze un gând rău la adresa cuiva, chiar și atunci când este lovită), Cristina devine pârtașă la cele mai abominabile fapte (se prostituează cu naturalele, din resemnată obligație, venerându-și primii clienți, încearcă să-și jefuiască tatăl și unchiul pentru a-i oferi „iubitului” ei banii de care acesta are nevoie pentru a fugi cu altă femeie, nu se opune uciderii tatălui ei de către iubit, nu-și avertizează iubitul că este urmărit, lăsându-l să fie ucis de organele de ordine și acceptă căsătoria cu un văr dintr-o familie adventistă față de care nu simte nimic). „Par délicatesse j' ai perdu ma vie” este un vers care îi vine mânășă Cristinei, a cărei sensibilitate exacerbată „naște monștri”. De altfel, dincolo de pitorescul descrierilor, Pavel Chihaia este un neîntrecut cunoscător al dilemelor sufletului omenesc. Aflate într-un permanent balans între speranță și deznădejde, personajele sale ajung, invariabil, să capoteze. Chiar dacă pe fond, declinul este evident, la nivelul fiecărui personaj lucrurile nu sunt la fel de clare. Uneori, în plină cădere apar elemente dătătoare de speranță, este evident că, dacă ar avea puțin noroc, unele dintre ele ar putea să se salveze, dar mereu apare câte ceva, un element exterior care face ca eșecul să devină de neocolit. Disperarea lui Hemcea care vede cum rodul muncii de o viață este pe cale să se piardă ca apa în nisip din cauza blocadei ia forma unei adevărate simfonii a eșecului. Străin de politică și de strategii militare, antreprenorul asistă cu groază cum războiul altora determină propria sa ruină: „Atâtea supărări îi răscoleau dureri și umilințe pe care le crezuse dispărute pentru totdeauna ca epavele sub nisipul adâncurilor. Oameni din țări îndepărtate și soldați îl încremeniseră pe el și întreaga suflare a portului. Soldații vegheți de pe malul Bosforului, imaginea tunarilor osmanlii ce păzeau strâmtoarea și a submarinelor pe sumbrele ape ale Mării Negre, toată deșertăciunea zilelor de umbrel zadarnice pe țărm în așteptarea unei flote comerciale, a unor vapoare pline de mărfuri, de comori și de marinari însetați de petreceri, creșteau, prindeau din nou viață în mintea fostului cambuzier. Se târâ până în fotoliul cu sculpturi baroce și căzu descurajat, încercuit de ghirlandele aduse pe umeri de amorași. Căută să-și adune gândurile. Lumina plumburie a furtunii ce trecea ca o aripă peste nenorocirile Tomisului îl făcu și ea să clipească rar, ostent de moarte” (p. 196).

Somptuos în pitorescul său pestriț, romanul *Blocada* fascinează încă, după aproape șase decenii de la apariția primei ediții. Chiar dacă este autorul unui singur roman, Pavel Chihaia trebuie așezat între prozatorii români foarte importanți de după cel de-al doilea război mondial. ■

cărți primite

● Ariana Bălașa, *Camil Petrescu și paradoxurile actului creator*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 2005 (prezentare pe ultima copertă de Ilie Guțan). 252 pag.

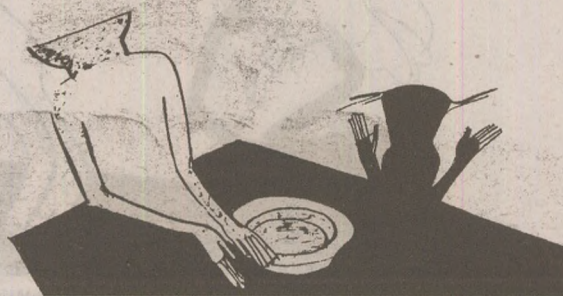
● Ion Făiter, *Simfonie pentru elevi și profesori*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2005 (monografia Colegiului Național „Mircea cel Bătrân” din Constanța). 286 pag.

● Petruța Chiriac, *Pescărușii de pe malul mării*, Iași, Ed. Opera magna, 2005 (roman; prezentare pe ultima copertă de Theodor Codreanu). 334 pag.

● Nicolae Iștoc, *Oglinda dintre milenii*, prefață de Aurora Pordea, postfață de Cătălin Dionis, Oradea, Ed. Imprimeriei de Vest, 2006. 376 pag.

● Ioana Trică, *Altceineva*, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2005 (versuri). 68 pag.

● Ioan Pinte, *Mic jurnal discontinuu*, însemnările unui preot de țară, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2005. 214 pag.

p o l e m i c i

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDIE

Precizări inutile

Radio Erevan

„Un ascultător întreabă: este adevărat că marele scriitor sovietic X a primit în dar o mașină?

Răspunsul nostru: da, cu câteva precizări. Nu marele scriitor X, ci marele scriitor Y. Nu o mașină, ci o motocicletă. Și nu a primit-o în dar, ci i s-a furat.“

(Banc dinainte de 1989)

În perioada de aproximativ zece ani în care am lucrat la *Istoria literaturii române contemporane* am aflat foarte multe despre literatura română contemporană. În cele șase luni de la apariția cărții, am aflat, urmărind reacțiile din presă, foarte multe despre mine. Sunt, după cum reiese din diverse pamflete, cu totul altfel decât credeam. Am crezut o viață întreagă că sunt cordial, bine intenționat și chiar agreabil. Mi se comunică acum, cu o întârziere care face totul ireparabil, că sunt de fapt odios.

Fac un mare efort să mă obișnuiesc cu acest nou portret moral al meu, dar nu pot deloc să asimilez informațiile false puse în circulație în legătură cu mine. Dacă un comentator mă consideră nedrept sau vulgar sau frivol nu am cum să-l contrazic. Așa i se pare lui că sunt. Și poate chiar sunt, fără să-mi dau seama. Dar dacă mă acuză, cum m-a acuzat Bedros Horasangian, că imediat după 22 decembrie 1989 am fost considerat un personaj indezirabil și am fost „mazilit” de la *România liberă*, nu pot accepta ideea, întrucât: 1. la acea dată nu eram la *România liberă*, ci la revista *Magazin*; 2. de la revista *Magazin* am plecat nu în urma mazilirii mele, ci prin transfer, din proprie voință, la **România literară**. Am mai discutat acest caz de reinventare a biografiei mele de către un scriitor cu vanitatea ultragiată (nu l-am inclus în *Istorie*) și nu vreau să revin. Dar între timp au apărut numeroase alte cazuri de falsificare a realității, pe care sunt nevoit să le denunț.

„Sub aspectul său rușinos, de față mare — afirmă Grid Modorcea, în *Literatură* 33-35/2006 —, elefantelul [adică eu, Alex Ștefănescu] e un bețiv și un mâncău polifemic. Păi altfel cum ar fi putut el, lipsit total de aptitudini autoritare, să crească în ochii contemporanilor?!“

În realitate, sunt un mâncău polifemic, dar nu și un bețiv. Dacă încep vreodată o sticlă de whisky, o termin cam în doi-trei ani.

În același articol, Grid Modorcea susține:

„Cândva, când era și el om, elefantismul mi-a spus: «Scrie, Grid, scrie, scoate cărți, fă-ți o operă și atunci nimeni nu te mai poate atinge și muta din loc». Dar când i s-a făcut capul de hipopotam, a uitat și a fost primul care a pus umărul să fiu dat la o parte.“

În afară de faptul că nu înțeleg cum poate fi cineva și elefant, și hipopotam, nu-mi amintesc să-l fi îndemnat vreodată pe Grid Modorcea să scrie. Totodată, n-am pus niciodată umărul să fie dat deoparte. Dimpotrivă, am încercat să găsesc în textele lui pline de vulgarități și câte ceva bun (ceea ce mi-a atras zâmbete ironice din partea unor cunoscuți).

Radu Cernătescu — în *Banatul montan* nr. 2, febr. 2006 — își închipuie cum anume gândesc eu: „Frate, oricine e liber să se scandalizeze, dar să mă cumpere! Căci poate, cine știe, mai apare și o a doua ediție revizuită... Cam așa e sloganul cu care istoricul nostru își salută acum detractorii în birtul de la Uniunea Scriitorilor. Oricum, am auzit din târgul lui Bucur că Mihail Gălățanu, Cezar Ivănescu, Marta Petreu, Nicolae Breban și alții care se lăfaie pe parcele de lux în Parnasul personal al lui Alex Ștefănescu au solicitat deja ediții legate în piele de Cordoba și aurite cu autograful apropiatului gloriei lor.“

În realitate, eu nu pot fi văzut niciodată în birtul de la Uniunea Scriitorilor (care, de fapt, nu e birt, ci un foarte decent restaurant), pentru că pur și simplu nu-l frecventez. Pe de altă parte, Mihail Gălățanu, Cezar Ivănescu, Marta Petreu, Nicolae Breban și alții care se lăfaie pe parcele de lux în Parnasul meu personal nu au solicitat ediții legate în piele de Cordoba și aurite cu autograful meu.

În *Cuvântul* nr. 3/15 martie 2006, Paul Cernat scrie:

Ion Cristoiu — vechiul tovarăș de la *SLAST* și „Zig-Zag” — este celebrat ca fiind „prozator până și în gazetărie“.

În realitate, Ion Cristoiu mi-a fost tovarăș la *SLAST*, dar nu și la *Zig-Zag*.

În scrisoarea-blestem a lui Ionel Bandrabur, pe care am citat-o fragmentar și comentat-

o într-un număr anterior, există o inexactitate într-un paragraf pe care atunci nu l-am reprodus. Expeditorul scrisorii face o presupunere în legătură cu motivul pentru care nu l-am prezentat în *Istorie*:

„De ce? Pentru că nu m-am abonat la revista „Flacăra” (așa cum mi-ai cerut), deoarece pensia pe care o aveam atunci (pensie de profesor cu jumătate de normă) abia îmi ajungea pentru hrană? Acesta să fie motivul dizgrației?“

Abia acum îmi aduc aminte că l-am îndemnat cândva pe Ionel Bandrabur să se aboneze la revista *Flacăra* (era pe vremea când aveam o rubrică de „poșta redacției” în *Flacăra* și corespondenții mei, printre care și Ionel Bandrabur, se plâneau că nu găsesc revista la chioșcuri). Dar i-am îndemnat pe mulți să se aboneze și nici prin cap nu mi-a trecut vreodată să mă... răzbun pe cei care nu mi-au urmat îndemnul. Pe Ionel Bandrabur nu l-am prezentat în *Istorie* pentru că pur și simplu îl consider un autor lipsit de însemnătate.

În *Spiritul critic* nr.3/2006, Grigore Faustocea, referindu-se la cronică scrisă de Dan C. Mihăilescu despre cartea mea în *Ideii în dialog*, afirmă:

„Criticul a cântărit-o mai întâi pe basculă, găsind că trage 3,8 kg, adicătelea cam cât un nou-născut din părinți binehrăniți.“

Apreciez subtilitatea glumei cu bascula. Dar știu sigur că volumul cântărește, în realitate, 2,950 kg și nu 3,8.

Ștefan Borbély — în *Observator cultural* nr. 57/30 martie 2006 — se arată foarte nemulțumit de tot ce am scris vreodată, nu numai de *Istorie*. Aprecierile sunt de acest fel: [autor de], „foiletoane scrâșnit-sintetice”; „locotenent servil, dintotdeauna, al lui Nicolae Manolescu, într-o formulă redacțională în care Eugen Simion, Mircea Iorgulescu, Gabriel Dimisianu și alții îl împingeau întotdeauna într-un fundal personal cenușiu”; „în spatele stilului sprintar ideile erau, totuși, foarte puține”; „frustrat belicos, monoman și monolitic, complet lipsit de simțul ridicolului sau de autocenzură, a cărui voluptate de a administra lovituri pe sub centură este de-a dreptul paranoică“.

În mod curios, având această părere cu totul nefavorabilă despre mine, Ștefan Borbély mi-a trimis în repetate rânduri, de-a lungul anilor, cărți ale sale cu dedicații mai mult decât măgulitoare. O reproduc pe cea mai scurtă (de pe pagina de gardă a volumului *Grădina magistrului Thomas*, apărută în 1995): „Domnului Alex Ștefănescu, întreaga admirație a lui Ștefan Borbély. Cluj, 30 mai 1995. Cum poate cineva să-l admire pe un autor de foiletoane scrâșnit-sintetice, locotenent servil, cu idei puține, frustrat belicos și complet lipsit de simțul ridicolului? Înclin să cred că adevăratul Ștefan Borbély este cel care și-a exprimat față de mine întreaga admirație, întrucât dedicația este scrisă chiar de mâna lui. Textul tipărit poate nu-i aparține, s-o fi produs, mă gândesc, vreo încercătură în procesul de tehnoredactare.“

În *Tribuna* din 16 ianuarie 2006, Laszlo Alexandru, clamează:

„Îndată după triumful lui Emil Constantinescu în alegerile din 1996, textierul [adică eu, Alex Ștefănescu] ne-a dezvăluit că l-a iubit din totdeauna pe acesta și cauza lui, ba chiar că și-ar da și viața pentru el/ea. De ce atât de târziu? De ce doar după alegeri, nu și înaintea lor? Se preconiza firește deschiderea sezonului la plăcinte...“

Nu neg că am mâncat (și) plăcinte la recepțiile date la Palatul Cotroceni de Emil Constantinescu. De fapt, nu plăcinte, ci plăcintele, cu mult sub așteptările mele de bucovinean obișnuit cu generoasele „plăcinte cu poalele-n brâu”. Dar nu este adevărat că l-am susținut în scris pe Emil Constantinescu abia după alegerile din 1996. L-am susținut încă din 1991, când a început să se afirme pe scena vieții politice.

În *Suplimentul de cultură* nr. 72/15 aprilie 2006, Carmen Mușat, care pare în continuare obsedată de mine, răbufnește din senin, pe la mijlocul unui articol teoretic-moralizator, trezindu-l pe cititorul care tocmai ațipise:

„Un veritabil cocktail Molotov în spațiul cultural îl reprezintă combinația între incompetență și resentiment. Cel mai bun exemplu de cum poate mutila un astfel de melanj devastator istoria literaturii contemporane este chiar monumentalul volum semnat de Alex Ștefănescu, de care autorul este extrem de mândru.“

De unde știe Carmen Mușat că sunt mândru? În realitate, mi-e o rușine groaznică și mă simt infinit vinovat. Dar cum pot să-mi mai repar greșeala? Pot doar să promit că altă istorie a literaturii române n-o să mai scriu.

Dacă sunt de ceva mândru, sunt mândru de faptul că sunt contemporan cu Carmen Mușat. Agățat, ca o scamă netrebnică, de poala rochiei ei, voi rămâne poate și eu în amintirea generațiilor viitoare. ■

critică literară

Nouă nuvele exemplare

Gabriela Melinescu și-a impus și și-a definitivat în ultimii ani un tipar cu adevărat fermecător, începând cu precădere de la cele trei volume ale *Jurnalului suedez*. Aflate la granița dintre memorialistică și ficțiune, recuperând ce era de recuperat și trăind ce era de trăit, aceste cărți limpezesc aproape toate nervurile scriiturii autoare. Cu alte cuvinte, avem un jurnal care ne edifică, neașteptat, nu în sensul biografiei, ci în cel al stilului. Pentru că, deși a debutat ca poetă în anii '60, în generația lui Nichita Stănescu (de care o și leagă o splendidă poveste de dragoste), ea nu aparține întru totul și nici pentru totdeauna acestei generații. Stabilită, din 1975, în Suedia, adoptată de lumea literară de acolo, Gabriela Melinescu continuă să scrie (în română și-n suedeză), să editeze și să traducă (autori români și suedezi) cu seriozitatea cetățeanului occidental, dar cu sfâșierile scriitorului de altă limbă.

Cel mai recent volum de proză, *Ghetele fericirii* (Editura Polirom, 2006), conține nouă nuvele atipice, oricum ar fi ele citite. Grația tuturor relațiilor de aici pare a urmări un criteriu mai curând poetic în vreme ce simplitatea frazei le face să tindă spre o proză cursivă; la fel precizia centimetrică a amănuntelor din trecut. Pe de altă parte, vocea atât de unitară a întregului volum e mascată permanent de feluritele nume ale naratorilor. Fericirea și seninătatea căutate neîncetat sunt sabotate din loc în loc de imaginea gravă a morții. Optimismul estetic al deceniului șapte se preschimbă, la rândul lui, într-o înțelepciune mai degrabă atemporală. Ce rămâne din aceste vertebre fragile și atât de diferite, până la urmă? O fervoare curajoasă de observator al esențialului, așa crede. O credință în existența aproape cotidiană a evenimentelor decisive. Parcă descinzând din acei hibrizi narativi care sunt poveștile învățaților *sufi* sau *zen*, dar cu un plus de instinct citadin, sociabil, al alterității, prozele Gabrielei Melinescu ținesc către o asemenea autenticitate. Care e puțin dincolo de literatură. Orice simulare ar însemna doar un exercițiu steril, orice pas contrafăcut ar suna zgomotos. Iată, așadar, de unde poate proveni matricea comună cu jurnalul. În profunzime...

Ceva mai la suprafață găsim câteva dintre nodurile tematice: dragostea care se conservă, discret și teologic, dincolo de realismul sec al despărțirilor, asumarea calmă a dezrădăcinării (aproape parabolic, multe din personaje sunt bătrâni evrei de origine română), pasiunea nuanțată pentru aripi — fie ele de pasăre sau de inger. Și mai ales o încredere în ceea ce e dincolo de lucrurile contingente, care nu are totuși nimic în comun cu utopia. Cel mult cu o formidabilă atenție la coincidențe.

Un asemenea caz este povestirea *Un mic erou mare*: cu naivitate și încăpățănare, un pitic, Dudu, se îndrăgostește de o adolescentă pe care o văzuse doar o dată și o cere în căsătorie. Deși fata e însărcinată (nu cu el), familia refuză în răs, e umilit de bătrâni și de tineri; până când, la nașterea celor doi gemeni, toți observă că urechile copiilor sunt ascuțite („de pisică”, spune textul), întocmai ca ale lui Dudu. S-ar putea ușor glosa acum pe filoane mistice ori fantastice. S-ar mai putea vedea, schematic, șarade. Soluția Gabrielei Melinescu evită însă căile facile, instaurând deplina putere a metaforei. Imprevizibil, nuvela se termină așa: „Extraordinaire sunt visele, șoptise Dudu pentru el. Nu se putea niciodată bănuși unde se termină lumea și unde începe visul. Mergea pe acel drum cu speranța să ajungă undeva. Era ca într-o pădure cu frunze dese ca nopțile trăite. Pe măsură ce mergea, pădurea devenea tot mai deasă, ca și cum nu avea nici un capăt.”

Momentele nedesluite guvernează și celelalte

Gabriela Melinescu, Ghetele fericirii, nuvele traduse din suedeză de autoare, Editura Polirom, 2006, 216 p.

nuvele, uneori foarte vag ecranate, biografice de-a dreptul (*Bătăi de aripi*, *Schimbare de pene*), alteori incerte până la capăt (*Nebunul lui Emanuel*, *Ghetele fericirii*). Chiar dacă nu de fiecare dată, jocul acesta

cu oglinzi și lupe aduce o lumină cu adevărat revelatorie, miza lui depășește categoric teritoriul experimentului. Personajele sunt mereu sigure de o misiune pe care nu o divulgă, dar o construiesc atent. Și, în ce le privește, nu dau niciodată greș. Au cu toții o intuiție morală și o individualitate neinfluențabilă pe care cu greu am mai putea-o întâlni de la un prozator ca Isaac Bashevis Singer încoace. Alegând numai cărări neumblate, nici unul din ei nu se rătăcește. Inteligența lor lasă în urmă toate testele imaginabile, iar puterea lor de convingere ignoră orice retorică. Ce poate fi mai frumos și mai puțin meschin decât episodul în care, pornind de la o fotografie veche în care apare încadrată de cei doi iubiți marcanți (unul pe cale de a fi părăsit, altul pe cale de-a se îndrăgosti), ambii dispăruți deja, rivalitățile să fie astfel neutralizate: „Nu te poți separa niciodată de ceea ce ai iubit [...] Uneori aud în aer puternice bătăi de aripi, simt cum mâinile mi se ridică în sus, cu corpul între ele. Cineva mă ține încă.”

Ce poate fi mai nobil și mai eficace decât naivitatea unui bătrân de a lua pe un impostor drept bun amic de demult, de a-l purta cu el pe oceane, până când, înduioșat, escrocul îi va deveni prieten. Sau, în altă parte, cât de rafinată e scena în care un pensionar evreu își investește timpul și economiile în migăloasa rescriere a Talmudului. Evident, soția îl va ostraciza, refuzând să-i mai vorbească. Dar din ce lume superbă vin oare mesajele pe care și le trimit pe sub ușă, tachinându-se cu replici din profeții Vechiului Testament? Rescrieri deopotrivă rituale, dar și adresate. Declarații de dragoste și de război, dintr-un *Ecleziast* parcă mixat cu *Cântarea cântărilor*: „și am găsit că mai amară decât moartea este femeia a cărei inimă este o cursă și un laț; și ale cărei mâini sunt niște lanțuri; cel plăcut lui Dumnezeu scapă de ea, dar cel păcătos este prins de ea” versus: „Gelozia e ca împărăția morții. Jarul ei este ca jarul focului.”

O carte cu care se empatizează după toate codurile eleganței, *Ghetele fericirii* nu evită nici tragismul, nici sordidul, nici deziluzia. Sunt pagini zguduitoare aici, lăsate într-un fundal care le menține vii, sunt imagini superbe și luminoase pe care nu le putem palpa — angajându-ne într-un joc al lecturii confiente, feminine. Din care, ca în toate poveștile cu rabini, avem numai de câștigat...

Cosmin CIOTLOȘ

Premiile revistei „Convorbiri literare”

În perioada 12-13 mai 2006 a avut loc, la Iași, a X-a ediție a manifestărilor *Zilele revistei „Convorbiri literare”*. La manifestări au participat peste 60 de scriitori, poeți, critici, personalități ale lumii culturale românești și internaționale.

Cu acest prilej au fost decernate și următoarele Premii anuale ale revistei „Convorbiri literare”:

Premiul pentru reviste:
– „Contemporanul – Ideea europeană”, la 125 de ani de existență – reprezentată de Aura Christi, redactor-șef
– „Viața Românească”, la centenar – reprezentată de Caius Traian Dragomir, redactor-șef
Premiul pentru edituri:
– Ex Ponto, la împlinirea a 10 ani de la înființare – reprezentată de Ovidiu Dunăreanu, redactor-șef
Premiul pentru Debut: Bogdan Crețu
Premiul pentru Traducere: Ion Miloș
Premiul pentru Eseu: Ovidiu Hurduzeu
Ioan Pinte
Andrei Brezianu

Premiul pentru Critică: Mirela Roznoveanu
Emilian Marcu
Nicolae Leahu
Premiul pentru Poezie: Vlad Scutelnicu
Adi Cristi
Paul Aretzu
George Vulturescu
Premiul pentru Proză: Doina Ruști
George Bălăiță
Premiul de Excelență: Gabriel Dimisianu
Pentru Opera Omnia: Constantin Ciopraga

literatură

taraba cu medalii

tandă
linia ferată a tristeții acoperită de
maci;
gondole cu duminici protestante,
dinții lupilor tîrînd stîrvul lunii
pe insule dadaiste.

ascult metronomul
ghețarilor roz
e-n piatra inelului atita mîhnire!

numai meșterul de visle nu doarme,
numai iconarul...
dacă moluștele nu ar avea rochii
scurte
nici un pește nu s-ar zvîrcoli pe
malul flămînd,
nici într-o cască de soldat nu
ar mai muri tinerețea dacă
patria nu și-ar arăta nudul la
început de război...

filonul zvîcnind sub magnolii

spitalul
bisericile
temnița — acustice cutii,
preludii la Cer.
arctice albine patinînd pe coridoare
obscur
fișe cu patimi, invocații
flori, elogii, zei de var
decameronul
reluat pînă-n zori.

hai să mai vedem cît a mai rămas în fiolă
doctore heidegger,
cad viermii din merele coapte
caniculă, vestale
sub mări ceremonii nupțiale!

să vină voltaire, nietzsche, cioran
medice cura te ipsum.

pe film sufletul o cometă pierdută
o, eul! multiple fracturi
flăcări pe borcanele cu sînge —
homo erectus
homo ereticus
homo bezmeticus
ecce!

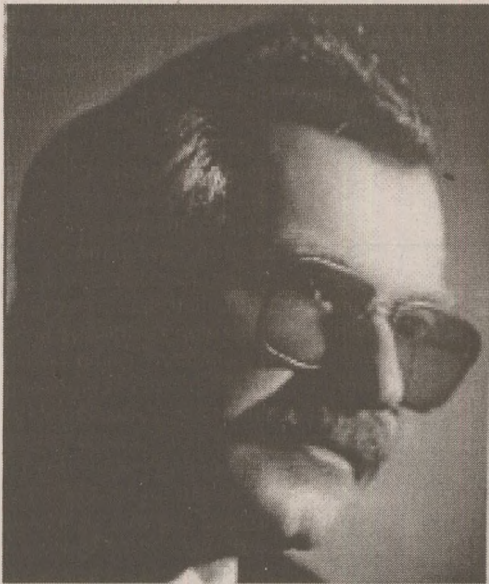
baze, săruri, ioni, ioane
biologie — chimie și teologie
în sertare pilule
rugăciuni în ediții vetuste

Moartea pe furtunul de oxigen
cu picioare mărunte,
pe tubul care ne racordează la
cosmos.

în cămară mulaje concave
mutilați zei moderni copiindu-ne
fruntea, gambele, omoplații
asfixiați crini, asfixiante esențe
tărgi
albine roind disperate,
pax vobis
folclor...

ia mai vezi cît a rămas în
fiolă
curînd vin soliile albe
lui hipocrt, lui esculap și
galenus terapeuticele sinziene
in honorem!

silans, silans

Constantin Hrehor

nini rosso reia încă o dată solfegiul
pilpiie fluturi pe borcane cu sînge
hominizi în placente absurde, efervescente
iluziile în turbinele cu viață
drept vorbești Celestine:
în cartea Facerii desfacerea e
cuprinsă toată...

revoltat sare dintr-o rană în alta
Heruvul,
între zbor și oglinda perfidă
omniprezent Somnul.

tîrîș cu steaua după mine

au sosit ei
slugi cu sclipici la aristocrați trîndavi, la
neștiutori de strămoși cu biografii de sîrmă,
au aur în lobi, pe degetele putrezite-n miasme
pe culoarele albe cu tube și corni, cu
saxofoanele vidanșorilor
au case-pagode, piramide
cu faraoni de celuloid, mansarde kitsch
în care vor sta părinții în rame de lemn
precum în sezlonguri contesele, sirii, ducii, babele
cu doagele pardosite de dogi cu botniță, de rozarii
franciscane ori ediții larouse

pe poduri de flori au venit
și-s mîndri de roma genetică
deși latîna e doar în latrină prin școli

ave
„imperator caesar, divi nervae, filius, nerva traianus
augustus
germanicus, dacicus pontifex maximus tribunicia
potestate XIII,
imperator VI, consul V, pater patriae’!
toți știu asta
aurul imperial atîrnînd pe gîtul jegos e mărturie
destulă...

manele, băieți, cu asta se intră în Troia
scafandrii piară în Universitate,
ei și-au ales miopia!
apocalipsa e cu noi, profetul marlaux despre acest
veac a dat știre!

iată-i
cu fermoarele roz, cu mărgele în nas, cu fuste
de plastic, cu papagali norocoși pe umăr, cu papagali
paranoici pe limbă!
vai de pisaniile voastre, domni
vai vouă mănăstiri, manuscripte, părinți deportați
în muzeul satului,
vai vouă pietre mute și proaste de cînd e lumea!

viața în purpură

plouă
joacă pe morminte țărării
picioarele strîmbe ale femeilor lor
se scufundă-n mocirlă,
rîd
sunt nebuni
pămîntul încă fierbe pe creștetul
înfometaților prunci
curînd va ieși curcubeul dintre
genunchii proastei rurale
ce s-a ascuns de tunete în porumb.

îmi pun cravata cu pătrățele
voi ține un discurs după premiul opera omnia
soarele de vameși furat la cîntar dimineața
ne va lua în brațe patern.
ieftină aritmetică,
pe buza lividă erotica sadică, scinteile
secerii sub ciocan...

sublimă
rusticana vitae
sudoare, rachiu ieftin, biblia britanică
precum o batoză prin lan
13 copii sub aceeași exotică umbrelă
fabrica de proști
cu sînii lipicioși, izvorînd anemic
laptele planetar.

omnivore
ierbivore
candidați nobel,
bine că sunt paie
vom avea foc, vom avea mături
perfidia fierbe în șarpe,
spina christi exultă!

biblia cutreieră planeta

evocator
ornicul plin de vrăbii
nu a rămas nimic din timp în
cutia sa subțiată de ochii gărșilor, a
vagabonzilor fierbinți /timpul s-a scurs.

au venit apele — e foarte frumos, /e plin tîrgul
de pești, de moluște, cel mai frumos
e Monumentul Eroilor care dă din aripile vulturului
de bronz să iasă din mîl eroii războiului
mondial...
se schimbă valută, alunecăm pe zaț african
e totul O.K., e totul playboy
bonjour europa!

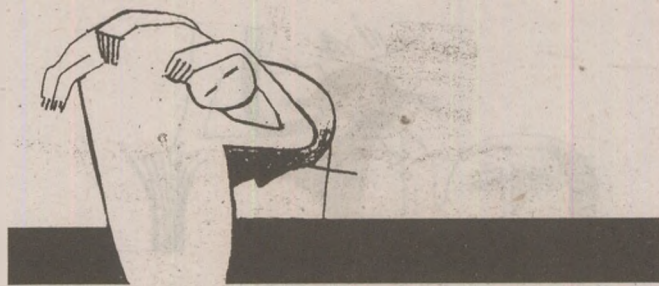
de-ar ști macedon
într-o clipă ar cucerii locul —
rezervație de mîțe, apeducte, cetăți, ham-ham,
peste așa belșug numai un rege lipsește!

pe unde trec săptămînal 5 popi
și 50 de evangheliști cu cravată
ce ar mai avea de spus un poet?

terra rosa

ce frumos îți miroase spaima
cum fuge borangicul mirării pe tine,
ce vei face cu aceste mîini care tot
cresc, ce neconțin cresc, ce cu degete
de aur, de paie, țărînă aruncă pe mine?

ce de sus pînă jos amar îți e trupul
de piere lauda în jur, de pier stelele vecine
ce vei face cu-această vietate ce crește,
ce crește, în singurătate preschimbîndu-se-n mine? ■

l i t e r a t u r ă

Scrisoare din Paris

Arta admirației

Două fraze — aparținând unor autori nu se poate mai deosebiți unul de celălalt, dar între care circula un fluid comun, o misterioasă unică substanță, un mod de a gândi la antipodul clișeeilor. Prima este posterioară celei de a doua, aparține unui filozof, a doua o datorăm unui scriitor. Prima are ca autor pe Heidegger și sună așa: „Istoria nu reprezintă o succesiune de epoci, ci o unică proximitate a aceleiași Ființe, una care privește gândirea în multiple moduri imprevizibile ca destinație și având grade variabile de imediatitate”.

Fraza poate fi citită în monumentală carte intitulată *NIETZSCHE*. A doua este semnată de Marcel Proust, a fost pusă în valoare mai ales de Gilles Deleuze, autor și el între altele al unei cărți despre Nietzsche și a alteia despre Proust — și sună așa, această uimitoare ipoteză — sau lege — proustiană: „Toți marii scriitori se întâlnesc în anumite puncte și sunt ca niște diferite momente (sau înfățișări — n. n.), contradictorii uneori, ale unui singur om de geniu trăind cât umanitatea însăși”.

Cele două fraze — la a doua m-am mai referit în *Scrisori* — sunt citate ca esențiale în prefața recentei sale cărți de șapte sute de pagini — numite *La Guerre du Goût*, apărute la Gallimard la începutul anului 1996, și retipărite acum în colecția Folio — de către Philippe Sollers.

Intuiției fundamentale strecurate în cele două fraze îi pot fi apropiați autorii cu care „dialoghează” culegerea de eseuri a lui Sollers — o urmare a altor interpretări critice ale aceluiași: *Scriitura și experiența limitelor*, *Teoria excepțiilor* și *Improvizatii*. Acești autori — înfățișări fie și contradictorii ale unui același Geniu absolut — postulat în fraza lui Proust — trăind cât lumea, coautori așadar ai aceleiași Cărți scrise de-a lungul secolelor — se numesc de astă dată — potrivit bogatului sumar al *Războiului gustului* — și pe fiecare dintre ei Sollers îl comentează scăpărător și îl *răsfață* în câte unul sau mai multe texte înrudite ca spirit (un „spirit” conținut în cele două fraze de referință din Proust și din Heidegger), acești autori se numesc: Doamna de Sévigné, Voltaire, Rimbaud, Genet, Céline, Marcel Proust el însuși, Sade, Gongora, Saint Simon (eseul are ca titlu „*La*

folie Saint Simon”), Bossuet, Laclos, Nabokov, cardinalul de Retz, Montaigne, La Fontaine, Sainte Beuve, Chateaubriand, Joyce, Flaubert, Balzac, Stendhal, Ezra Pound, Faulkner, Kirkegaard, Henri Miller — și încă alții.

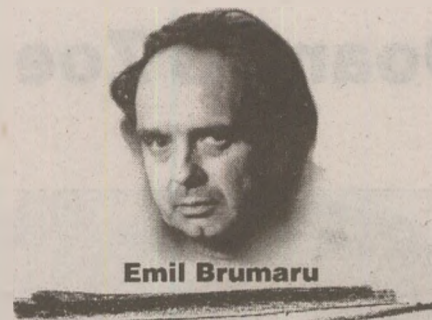
Ei toți și încă alții (comentați în anterioarele eseuri critice ale lui Sollers amintite mai înainte) s-ar situa, în grade variabile, în „proximitatea unui Același”, revelată în fraza lui Heidegger. Ei toți ar scrie — potrivit ipotezei proustiene — la una și aceeași Carte, compusă de un suprem — și longeviv — geniu.

Artă de a admira, uneori veritabilă euforie admirativă; partea tare și partea slabă a eseisticii lui Sollers. Artă a identificării, o mistică, dar uneori și un soi de cabotinism al identificării cu prea de tot mulți și abisal de diferiți autori, de la Biblie până la — să zicem — Crébillon-fils... Dostoievski, Faulkner, Kafka, bine, dar și, excelenții, altfel, libertini ai secolului 18... Îți vine să zici de ce nu, dar îți mai vine să zici, alteori, că e prea larg evantaiul opțiunilor... Texte mai totdeauna vii, năstrușnice, neastâmpărate, nu rareori strălucite fiecare în parte; dar nu tocmai convingătoare ambiția de a le sistematiza în virtutea unui proiect grav, ușor emfatic, de soiul acestuia, proclamat în introducerea voluminosului tom: „Idea (ideea mea n. n.) a fost mereu aceea de a constitui o veritabilă istorie, vie și verticală, a artei și a literaturii; o scară mobilă, de parcurs în ambele sensuri, de exemplu de la Villon la Rimbaud sau la Genet, de la Sade la Proust, de la Céline la Saint Simon, de la Dante la Joyce, de la Tițian la Picasso, de la Kafka la Pascal...”.

Vivacelui, insolentului, inventivului — totuși — „libertin” al modernității și al postmodernității, parcă îi stă mai puțin bine în postura de solemn teoretician, de predicator al binelui, al adevărului și al frumosului, înarmat până în dinți cu un program — vast: „Această lucrare nu țintește la nici o respectabilitate instituțională. Nu este o «culegere» de texte deja publicate, ci un veritabil inedit, întrucât a fost totdeauna calculat spre a avea, trăsătură de trăsătură, o semnificație de ansamblu. Nu aparține nici unui partid, nu predică nici o soluție colectivă... Nu apără decât o imensă minoritate amenințată, cea a creatorilor din toate timpurile... Prejudicata vrea mereu să găsească un om dincolo de un autor; în cazul meu ar trebui să ne obișnuim cu contrariul”.

Inutil — dar uite că inutilul se produce, — când dispui de calitățile unui interpret al literaturii, seducător, mobil, entuziast, precum Philippe Sollers, să ridici prea tare tonul, să-ți îngroși vocea, să te patetizezi... Inutil, e bine și fără, e uneori chiar foarte bine — fără...

Lucian RAICU
15 noiembrie 1996

Emil Brumaru
CERȘETORUL DE CAFEA

În dorul lelii

**Durerea mea dulce
Pădure roșcată
Cine o să-și culce
Fruntea lui bombată
Între-un crac de carne
Și alt crac frumos
Viața să-și răstoarne
Cu sufletu-n jos
Unde sînt izvoare
Și vin cerbi cu coarne
Prinse-n pietre rare
Ce-n sclipîri ne-adoarme
Și-l desîș de fluturi
Tînguîți și galbeni
De-i treabă să-i scuturi
Și dulos să-i scarpeni
Și-s ciuperci boîte
Rîme moi în zemuri
De tandre coplote
Făcute țărțămuri...**

.....
**Durerea mea dulce
Pădure roșcată
Cine o să-și culce
Fruntea lui bombată?**

Carnet

Un antiregalist policrom

Probabil că drăguțul băiețică ce-mi bătea acum o săptămână în ușa atelierului, înmînîndu-mi invitația la un iminent vernisaj, era chiar pictorul. Prea părea de bun simț, prea civilizat prevenitor în cele câteva cuvinte ce i-au însoțit gestul înmînării, ca să nu fie chiar el cel ce-și așezase expoziția — cu emoție irepetabilă, bănuiesc, — în inima orașului: la Cupola.

Neajungînd la vernisaj, n-am putut verifica dacă aducătorul invitației era chiar același cu expozantul. Cum însă nu obișnuiesc să refuz înțîlnirea cu un nou nume — încă unul — am intrat ieri în galerie incitat încă de pe trotuar de ce vedeam prin fereastră.

Într-adevăr, primii pași prin sală m-au pus în fața unui talent șocant, avînd toate atributele vocației indubitabile. Apetit vizibil pentru materialul în sine — fie el textură mascată, alta decît cea a pinzei de suport: întîmplătoare bucăți de stofă, de plasă, de pătură, de pălărie, de chiloți, de fustă — fie rebutate plăci de patefon sau foste mănuși ergonomice, apetitul acesta material, placat pe imprevizibilitatea compozițională, fac din pictura lui băiețică ce-mi bătea delicat în ușa una de substanțială ofertă. Și asta într-un climat dominat, din păcate, de multă, prea multă impostură insolentă. Pașii prin sală îmi întăreau optimismul că nici pe departe totul ar fi pierdut, că în faldurile ademenitoare ale valutei forte de schimb — postmodernismul — s-ar sufoca și ce mai respira cît de cît

sănătos în aerul prezentului. Iată chiar aici, în galeria etalon a orașului, speranțele continuității rămîn intacte.

Dar...

Surpriza subitei satisfacții s-a frînt brusc în clipa cînd ochii mi-au căzut pe titlurile lucrărilor. Mai toate avîndu-le personaje pe... rege și regină.

Deci asta era!

Drăguțul băiețică de la ușa mea, nu altul, probabil, decît expozantul de-ăci, are ce are cu antipaticul cuplu. Și culmea: silueta-i finuță din ușa n-avea nimic din grosiera obtuzitate proletară a regimului care-și făcuse marotă din ponegrirea tradiționalei regalități românești.

Și-atunci?

Ce relații ar exista între această surprinzător de promițătoare pictură și puseurile pamfletare antimonarhice transcrise — cam nătîng — pe etichete? Nici una.

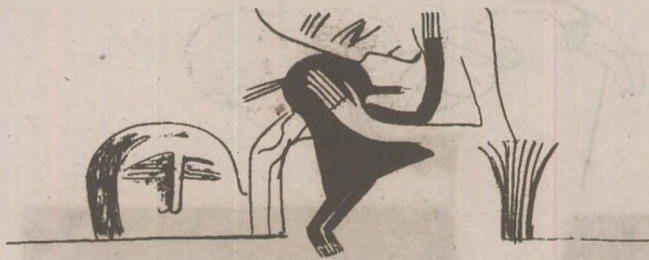
Da, dacă în următoarea sa expoziție de la Cupola locul tronului — atît de vulgar zeflemisit acum — ar fi luat de secere și ciocan, atunci, perfect: aș descoperi în băiețică militantul de vocație. Cum, vai, au existat atîția, ducă-se pe pustii!, în secolul roșu.

Măi, drăguț și talentat băiețică — i-aș spune, dacă l-aș înțîlni — lasă-te de goangele antimonarhice ale bunicilor tăi — vajnici apărători ai republicii adusă de tancurile rusești — și vezi-ți de pictura ta!

Pentru că, realmente, e una bună.

(Se-nțelege, cred, de ce omiterea numelui expozantului de la Cupola nu are nici o relevanță particulară. Ci doar una general simbolică.)

Val GHEORGHIU

literatură

Doamna Zoe

politice în serie, fremătătoarea profesoară de literatură universală purta, la vedere, semn elitist — ca și Tudor Vianu ori Edgar Papu.

Apartenența la grupul luat de noi drept model nu se reducea la informația culturală; era, desigur, obligatorie, dar nu și suficientă. În aura unei personalități intrau pentru noi pe atunci biografia, familia și relațiile ei, modul de a te purta, strălucirea spontană la nivel social și, evident, atitudinea politică: ea rămânea până la urmă criteriul fundamental. Paradoxul oferit la acest capitol de dictatură mi se pare unul dintre cele mai curioase și mai fertile: doar sub dictatură observi aproape instantaneu care sunt opțiunile politice ale unui om. Instantaneu și fără greș. Într-un regim criminal, opțiunea politică reală a interlocutorului se poate ghici în trei minute, după un banal schimb de fraze despre starea vremii. Avantajul psihologic al situației de teroare!

În acest sens, Doamna Zoe nu numai că îndeplinea toate criteriile admirației noastre, ci le și depășea cu brio. Provenea dintr-o familie de mare burghezie bucureșteană; tatăl ei fusese prietenul lui Tudor Vianu, iar educația familială se afișa la ea ca un panas; cînta la pian ca o pianistă adevărată; vorbea perfect franceza (din familie), germana (tot de acolo), obținuse licența în engleză, dar, pe lângă idiomurile de bază ale Vechiului Continent, știa bine latina și italiana, veritabil „scandal” în anii '60; citea spaniola și portugheza. Spre deosebire de aproape toți profesorii noștri, citise marea literatură a lumii în original și își dădea imediat seama că faptul în sine definea un cu totul alt fel de lectură decît cel curent. De asemenea — situație aiuritoare pentru acele vremuri — era profund credincioasă și nu făcea din asta nici un secret. Cum de reușea? Mai în glumă, mai în serios, Tudor Vianu o aborda uneori pe colega lui de Catedră cu propoziția: „Zoe, tu care ești o mistică, nu vrei să ne spui...”. Iar Zoe nici nu clipea, nici nu schița vreun gest de negare.

În mod ciudat, această profesoară hiper-cultă și-a inaugurat lunga serie de lucrări cu unele consacrate literaturii române. A început să scrie volume doar cînd condițiile de minimă libertate i-au permis să spună exact ceea ce credea. Și astfel și-a publicat prima carte semnificativă la vîrsta de 43 de ani. Studiul ei despre Creangă (1963) a marcat o schimbare de perspectivă și o realizare a dezideratului călinescian din urmă cu un război, acela privind necesitatea de a-l analiza pe Creangă „în mod strict estetic”. De fapt, Creangă și apoi Eminescu erau priviți de Doamna Zoe de la înălțimea literaturii europene și judecați drept cele mai tipice produse românești din literatura universală.

Am asistat ulterior la lărgirea naturală a orizontului ei scriptic pînă la dimensiuni la care puțini români avuseseră acces. Cărțile profesoarei s-au acumulat în ritm trepidant. Erau printre ele și culegeri de studii, tentative de „popularizare”, uneori scilpitoare, dar și sinteze impresionante, pe care alții nu le-ar fi putut scrie. Tratatul intitulat *Renăscerea* (1971) ori *Valori și echivalențe umanistice* (1973) mustesc de erudiție reală, împărtășită însă cu grație, parcă pentru a nu stîrni în cititor legitimele complexe de inferioritate. *Eminescu și romantismul german* (1986), poate ultima mare carte a autoarei, pune în fine o ordine clară în domeniul unde zeci de specialiști se pronunțaseră (e vorba de relațiile dintre Eminescu și cultura germană), dar unde nici unul nu îndrăznise să se ridice la monografia completă.

Dacă luăm în considerare și studiile parțiale, prefețele sau postfețele scrise de Doamna Zoe, admirăm defilarea întregii literaturi universale, de la Biblie și Imnurile orfice la Edgar Allan Poe. Vastitatea orizontului astfel deschis îl ametește pe cititorul obișnuit.

Mai tîrziu, cîteva lucruri aparent neverosimile i s-au întîmplat profesoarei mele. Într-un moment de relativă liberalizare, pentru a demonstra „deschidere politică”, Ceaușescu a oferit unor intelectuali ștersi și obedienți cîteva locuri în temutul Comitet Central. Din eroare, probabil, a pătruns acolo și un intelectual de mare clasă, Zoe Dumitrescu Bușulenga. Să presupunem oare că pînă și cele mai înguste minți pot fi uneori sensibile la farmec personal și la scripă intelectuală? Greu de admis, dar nu imposibil. E adevărat, Doamna Zoe n-a făcut mulți purici în acel club închis, dar, ca reflex al trecerii ei prin „camera pestiferă”, a ocupat și mai tîrziu funcții importante în domeniul culturii.

În aceea ce mă privește, am avut față de noile și neașteptatele identități ale profesoarei de literatură universală o singură perspectivă, necontrazisă de fapte: acolo unde Doamna Zoe ajungea să joace un rol de conducător, aria civilizației se extindea în mod automat. Iar în funcțiile mai mult sau mai puțin înalte pe care le-a avut nu a făcut niciodată rău, ci doar bine — cit mai mult bine. Doamna Zoe a rămas mereu Doamna Zoe. În România a reprezentat un caz rar, poate unic.

A fost mult — a fost puțin? Tare mi-e teamă că la această întrebare poate răspunde doar o instanță care în mod evident ne depășește, acea instanță în fața căreia sper că se află acum Sora Benedicta.

Mihai ZAMFIR

Nu doar eu îi spuneam „Doamna Zoe”, ci și colegii, prietenii, cunoscuții, o lume întreagă. De ce nu „doamna profesoară Dumitrescu”? De ce nu „doamna Directoare” (pentru că a fost și Directoarea Institutului „G. Călinescu”)? Există nuanțe spontane în denumirea persoanelor, care explică însă esențialul. Cei ce o cunoșteau vedeau imediat că este o doamnă și voiau cu toții să-i fie apropiați: de aici formula cam ciudată, dar elocvent de persistentă — „Doamna Zoe”. Așa a rămas pînă la sfîrșit.

La Facultatea de Filologie (adică Facultatea de Litere din timpul comunismului), pentru studenții ceva mai evoluți de la începutul anilor '60, care trăiau doar din presimțirea și apoi din nostalgia culturii veritabile, profesorii se împărțeau, tacit și definitiv, în două grupuri inconfundabile: „ai noștri” și „ai lor”. În fruntea primului grup trona, incontestabil, Tudor Vianu: ar fi deci inutil să-i descriu componența și viziunea. Tot ce pot spune este că elitarul sector era, bineînțeles, mult mai redus numeric decît cel advers, că membrii lui aveau în Facultate un statut aproape semilegal, putînd fi oricînd îndepărtați de la Catedră. Păreau în mod evident timorați pentru că se știau vulnerabili și doar temporar tolerați. Prețioasele adevăruri pe care ni le comunicau erau parcă rostite cu jumătate de voce: după fiecare frază mai îndrăzneată, urma o privire involuntară și discretă în jur. Nu erau prea mulți, dar erau cei mai buni.

Asta nu înseamnă că „ai lor” ar fi fost doar niște troglodiți: mulți așa erau, dar existau printre ei și persoane cultivate, inteligente, cunoscători de limbi străine: asta n-avea însă prea mare importanță! Ceva în atitudinea lor, imposibil de ocultat, ne arăta că se identificaseră cu cei mai rău și că păreau decîși să slujească minciuna pînă la capăt. Erai obligat să ai de-a face cu acești inși — reprezentau oficialitatea, ocupau posturile de decizie — dar era preferabil să te ferești din calea lor.

Doamna Zoe, pe vremea aceea simplu lector la Catedra de Literatură universală, stătea alături de Tudor Vianu, nu doar prin cultura ei întinsă, ci mai ales prin faptul că devenise un fel de „stea” a grupului. Asemenea situație nu se dobîndește doar prin muncă asiduă, ci mai ales prin situare spontană. Expansivă, naturală, comîșînd „gafe”

Fototeca României literare

Eugen Simion și Bujor Nedelcovici, cu un frate al lui Marin Preda, la Siliștea-Gumești

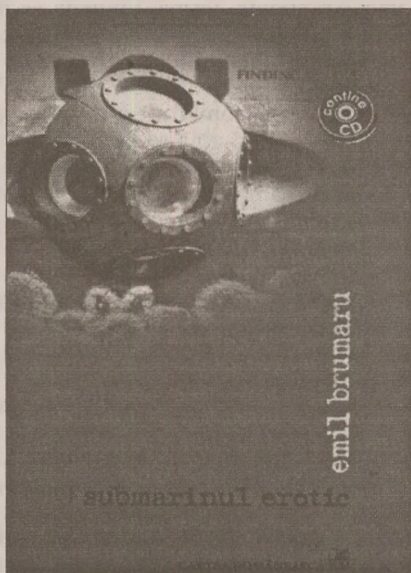
critică literară

Apollinaire, aripi, baltă, baobab, bilă de फिल्डे, bluzițe, bocet, brișcă, brumă, brună, buze, burlane, calești, canapea, carne dulce, catifea, căpsună, ceai, cearșafuri, ceasornic, chelnerițe, ciorapi, coapse, crini, dantele, dimineți, Dimov, după-amieze, eleve, fecioare, fese, fete, fițe, fântâni, flească, flet, flori, fluturi, fraged, giuvaieră, glezne, iederă, ierburi, ingeri, jartiere, lacrimi, lapte, leuștean, Lou, mansarde, mărar, mătase, măr, melci, miere, moale, motani, nimfe, nostalgie, orologii, pahare, parfumuri, păianjeni, pătrunjel, perne, pielea goală, ploaie, pofte, portocală, praf, rai, râme, rochii, rondel, rouă, săni, sfârcuri, spume, subsuori, suflet, Tamara, toamnă, tristețe, umed, Verlaine, vis... Elemente recurente în poezia lui Emil Brumaru, pe care o impregnează cu un parfum persistent și inconfundabil. De la debutul editorial și până la *Submarinul erotic* cel mai recent, autorul nu face „decât” să se repovestească, ludic și elegiac, concupiscent și îngândurat, cu o invenție limitată la un univers de mici dimensiuni și de proprie folosință. E foarte original acest balans între o realitate fragmentată minuțios în componente domestice și planul oniric în care sintaxa poetică se poate răsuci în fel și chip, rotind în jurul baobabului sau punând pe urma nimfelor numeroase proiecții ale deplinei libertăți. Asemeni lui Leonid Dimov, dar fără luxurianța imagistică și feeria lexicală a magistrului, Emil Brumaru se îndepărtează programatic de modelul liric abstract al generației lui Nichita Stănescu, deschizându-și universul pe orizontală, într-o consistentă și proaspătă imanentă. Lumea e la doi pași de noi, pare să ne spună poetul. Este suficient să o privim cu atenție și să mângâiem ușor suprafața lucrurilor, pielea albă a fetelor, foițele subțiri ale cârnii și sufletului, pentru ca totul să înflorească. Iată: „Erai atât de frumoasă! / Frângeam pentru tine flori largi / Umplute cu ingeri de-amiază / Ce raze-ndesau în desagi // Spre-a merge cu ele-n amurgul / Zărit printre casele-adânci. / Cu mâna mijlocu-ți strângându-l, / Mereu îți șopteam să nu plângi. // Și sufletul moale, din pieptul / Ascuns în fereli de mătăsoasă, / În rouă-l topeam pe încetul. / Erai atât de frumoasă!” (*Caligrafiile acelorasi cuvinte*, 1); „Un imn sfios și trist va fi rondelul / Pentru Marina. Ea e mama noastră, / A celor ce-și păstrează sufletelul / De mari și mici onirici într-o glastă, // Și-n eărlionții ce-i suspină mielul, / și-n balega de fluture, albastră. / Un imn sfios și trist va fi rondelul / Pentru Marina. Ea e mama noastră // Ce cu blândețe ne arată țelul / De dincolo de frageda fereastră / Sub care putrezește pătrunjelul / și-n rouă-mbobocește-o brună astră // Când imn sfios și trist este rondelul.” (*Un imn sfios și trist va fi rondelul*); „Sunt chelnerițe blonde printre sprîte, / «Doriți ceva?»», ne-ntreabă. Noi dorim! // Să se desfac-aprinse la bluzițe / și sâni lor cu bumbleu infim // și iz de leuștean și romanite / Să ni-i cedeze dulce să-i iubim. / Sunt chelnerițe blonde printre sprîte. / «Doriți ceva?»», ne-ntreabă. Noi dorim! // Și discutând cu ele gogorițe / și bazaconii, după kilul prim, / Le-aplaudăm când fac din solduri fițe / și cu delicatețe le ciupim // Pe chelnerițele de printre sprîte...” (*Sunt chelnerițe blonde printre sprîte*).

Rondelurile, sonetele, elegiile, baladele, cântecele și bocetele lansate de pe acest submarin erotic repede ieșit la suprafață mixează registrele și reinterpretează liniile melodice, în acord cu starea sufletească de moment a „Ingerului jongler Emil Brumaru”. Am văzut cum de la nota lirică eminesciană din *Caligrafiile...* se trece cu ușurință la sfieli și comicării specifice, gesturi suave sau îndrăznețe, pledoarii plângăreț-masculine. Dexteritatea formală a poetului este un atu, dar poate constitui și un impediment. Când viziunea (înaltă ori minoră) nu susține din interior poemele, acestea devin simple versificări sunătoare, precum în „rimelările” lui Șerban Foarță. Abia în aceste cazuri — iar nu în cele de erotism dezlanțuit — se poate vorbi despre trivialitate, ca formă degradată a facilității: „Nuielușă de alun, / Ce să-ți spun să te îmbun? / Să-ți dau whisky cu magiun, / Lea-ntreagă să-mi consum / Ca dementul, pe-un furou, / Pentru dalbul tău popou? // (...) Corabie cu piper, / Prin ce vrajă, ce mister,

Îngerul jongler

Emil Brumaru, *Submarinul erotic*, ilustrații de Radu Răileanu, Editura Cartea Românească, București, 2005, 120 p.

Mi-a intrat în inimă / Tâta ta cea minimă / De-am rămas trăsniț și fix / Ca Hristos pe crucifix / Cu glezna și mâna-n cuie — / Cuișoare de duduie? (Bocet de adult); „Anțart / Mă iubeai din părți. / C-o privire a la biche / Mă făceai afiș. / Și puteai să-mi papi / Sufletul definitiv / C-o fiță din șlapi. // Mulțumesc tardiv! // Trupul tău dihotomic / Nu-mi mai zice azi nimic, / Hop să!, hop să!, / Căci anume-am scris așa. / Că-i mai kitsch / și cu lipici / Pe la ele, / La buzéle / Mari și moi / Cum doar Stepanida / Le avea stărind obida / Lui Evgheni / Din «Diavolul» de Tolstoi, / Din cauza jeniei / și-a lui Benedetto Croce. // Mulțumesc precoce!” (Epigramă).

Întorcându-ne de la aceste versuri kitsch și (oricât s-ar iluziona autorul) fără lipici, la paginile de poezie autentică ale volumului, e de remarcat raportul cu totul special pe care păcătosul protagonist îl întreține cu propriile păcate și cu înaltul lor Judecător. Simțurile îi sunt atât de aprinse, iar obsesiile, atât de prezente și manifeste, încât sensul însuși al moralității se deplasează. Moral este să iubești cât mai mult și, implicit, să păcătuiești cu gândul și cu fapta. Din povestea biblică a Mariei Magdalena, poetul a reținut parcă numai parcursul de până la convertire și alibiurile sale: nu și regretele, căința. Din nou, asistăm la o asociere surprinzătoare și plastică a codurilor și limbajelor artistice: stilul cavaleresc, cu autoimpunerea amorului platonice („Dragostea noastră-ncepe-abia acum?” / Desfă lin sufletul în vântul moale / Ca pe un crin. Eu am sosit agale, / Blând pelerin pe-ntortocheatul drum, // Să-i rup tulpina și să-l port în mână / Prin

forfota cetății și-n pustie / Spre-a-i povesti parfumul fraged până / Și oamenii și cerul o să-l știe.” — *Cântec pentru Absurdica*), se alătură unuia cu totul pământesc, aproape naiv în declararea impulsurilor și poftelor sexuale. Nu că Don Quijote și Sancho Panza s-ar amesteca într-o tipologie și un lirism omogene, dar iubita cu părul lung până la cer și servitoarea lată-n buci devin fațete, uneori suprapuse, ale erosului cântat și configurat de Emil Brumaru. Dacă amorul înalt poate fi „alterat” și coborât în fiziologic, și mișcarea inversă e posibilă, prin investirea câte unui personaj *terre a terre* cu o notă de fabulos a reprezentării: „O, servitoare, dulce servitoare / Din îngereasca mea copilărie, / Îți miroseam cu lăcomie fusta / Plină de purici din bucătărie // Sutienu tău mototolit și acru, / Ham pentru țâța grea de arpacaș, / Îl sărutam, mi-l potriveam cu cărpe / În magazine obscure de la Iași. // O, servitoare, dulce servitoare, / Când adormeam în terfe și sudori, / M-apropiam de tine cu sfială / Să-ți văd coapsele moi cu floci și pori. // Aveai mamela bleagă cât ceaunul / Și la mijloc cu sfârcul urduros. / Ți le-am zărit pe geam într-o amiază / Când să le speli într-un lighean le-ai scos. // Oh, părul gras, cu rădăcina tare, / Dat la culcare cu petrol lampant, / Înfierbânta în el orice agrafă. / Iar curul tău gigantic și vibrant, // Cu bucle cum pernele și roșii, / Purtat în rochii learcă de lături, / Ți-l arătai, pe putini aplecată, / Punând cu-nțelepciune murături!!!” (*Suprema servitoare, dedicată „incomparabilei Profira”*).

Nu mi se pare nimic obscen în aceste strofe încinse: calitatea estetică a versurilor le ridică mult deasupra simplei pornografii. În câteva rânduri, autorul reușește chiar performanța de a nara și fixa liric uimitoare *indecente caste*. Un arhanghel „putred / în aripi, ci cu glob de rouă-n suflet” fălăie protector prin mai multe poezii, acoperind dragostea unor resuscitați Cătălina și Cătălin, purtând veșminte de in curat și înfățișati, îmbrățișați, în fața unui Dumnezeu trist și blând. Care, firește, îi iartă cu „mila-I dulce”. „Nemernicia blândului păcat” se spulberă ca puful păpădiei, ingerii păzitori și dracii complotiști se evaporă, rămâne pe scenă numai perechea primordială, adamică, scăldată în raza înțelegătoare a ochiului divin. Sufletul „din carne scos” își găsește pacea pe un altar *sui-generis*, „de carne, uns cu-aromele luminii”... Într-unul din cele mai frumoase poeme ale volumului, mâna prelungă a Creatorului e așteptată cu o mângâiere în clipa morții, percepută, aceasta, nu tragic, ci ca o laică, sfâșietor de dulce răstignire: „Țipă sufletul în mine / După mâna ta prelungă. // Doamne, Doamne, nu mai vine / Timpul să-ți întind pe-o dungă / De pat tare trupul moale? / Să-ți desfac veșmântul dulce? / Curelușă la sandale? / Răstigni-m-aș pe o cruce / Caldă de femeie tristă, / Bate-mi-aș în palme cuie / Laice de ametistă / Amăruie, amăruie, / Și lăsa-mi-aș în rușine / Gândul coapsele să-ți ungă... // Țipă sufletul în mine / După mâna ta prelungă.” (*Scrisoare*).

Inconfundabilul Emil Brumaru. ■

cărți primite

• Dana Nicoleta Popescu, *Mateiu I. Caragiale, inițiere și estetism*, Timișoara, Ed. Excelsior Art, 2005 (prezentare pe ultima copertă de Cornel Ungureanu). 208 pag.

• Valentin Dolfi, *Lumea de ipsos*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2005 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Octavian Soviany). 40 pag.

• Valentin Marica, *Schitul numelui / L'ermitage du nom*, trad. din română în franceză de Alexandre Luca și Anca Clitan, Târgu-Mureș, Ed. Ansid, 2005 (versuri; ed. bilingvă româno-franceză). 112 pag.

• Enache Puui, *Istoria literaturii din Dobrogea*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2005. 554 pag.

critică literară

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Un spirit independent

↑ n viața noastră politică un candidat independent fie pentru o funcție de parlamentar, fie pentru una de primar e dezavantajat din start. Afilierea la structurile unui partid pare a fi o condiție subînțeleasă a succesului electoral, circumstanță ce constituie un indiciu al democrației românești încă dibuitoare, nesigură pe picioarele sale, lăsându-se condusă mai mult de „grupurile de interese” decât de principii. În viața literară, din păcate, lucrurile se petrec frecvent într-un chip analog. „Independenții”, adică cei care înțeleg a miza pe propria lor identitate, disociindu-se de câte ori socotesc că e cazul de convenții, de cutume, de clișee, scriind, împotriva „interesului” lor imediat, despre compromis, duplicitate, minciună, manifestate inclusiv la „case mari”, riscă a fi marginalizați, trecuți sub tăcere, dacă nu chemați la ordine, nu o dată prin răstălmăciri veninoase, prin atacuri neloiale. În această situație se găsește unul dintre cei mai lucizi și mai cutezători critici tineri, Laszlo Alexandru. Stilul d-sale direct, lipsit de menajamente, atît de dezagreabil pruderiei de largă circulație, i-a făcut, firește, destui adversari, transformându-l într-un veritabil panou de tragere. În genere, cu Laszlo nu se discută. Este respins sumar, în note sau referințe expeditiv, în temeiul unor citate trunchiate, lăsându-se la o parte esențialul, textulele prevăzute cu întepături malițioase care-i desfigurează poziția. Dar — *nota bene* — aceasta nu este a unui pamfletar, așa cum sugerează răuvoitorii, ci a unui spirit rațional, metodic, care-și argumentează atent punctele de vedere. Sau cu propriile d-sale vorbe: „M-am străduit mereu să disting, în ordinea percepției, pamfletul (umoral, pățimas și afectiv) de polemică (lucidă, deliberată și rațională). Pamfletarul se enervează și scrie. Polemistul scrie și enervează pe alții. Am evitat din răspuseri să scriu pamflete — mi-am dat toată silința să public polemici”. Fără să fim chiar totdeauna de acord cu afirmațiile criticului clujean, considerăm că avem a face într-adevăr în persoana d-sale cu un polemist foarte dotat care se cuvine recunoscut ca atare. Și să nu ne ascundem după deget pretinzînd că se cuvine a scrie cît mai mult „de bine” și cît mai puțin „de rău”, că a avea rezerve față de un autor înseamnă a demola orbește sistemul de valori al nației, că neacceptînd o atitudine standardizată ne-am comporta, vezi Doamne, aidoma maghiarilor care zi și noapte n-ar face altceva decît să uneltească la destrămarea României. Critica poate avea, și se cuvine a avea, o lătură contestatară, așa cum ne

atrăgea atenția Titu Maiorescu, fără care ea face figura infirmă a unei albine fără ac. A monumentaliza propozițiile laudative ivite în lipsa unei selecții exigente, a unor dezbateri de nimic stînjinite, într-o agoră consecvent democratică, ni se pare a clădi pe nisip.

Să vedem acum ce-l contrariază pe Laszlo Alexandru. Înainte de 1989, remarcă d-sa, taberele din planul culturii românești conturau o imagine concludentă, de-o parte situîndu-se scriitorii care slujeau regimul comunist și nu ezitau a proslăvi cuplul dictatorial, în cap cu „propagandiștii grosolani și de duzină”, pe altă parte cei ce se străduiau, în diverse variante și în diverse grade de opoziție la ideologizare, a rezista presiunii oficiale. „În etapa de azi imaginile s-au tulburat, agitația haotică ne ia prin surprindere, grupulețele se adună și se risipesc fără încetare. Mereu riscăm să fim păcăliți de oameni, de circumstanțe, de idei. Nimeni nu mai deține monopolul legitimității și al bunei-credințe în viața literaturii. Totul trebuie discutat, cîntărit și evaluat pe față, la vedere”. Pentru a contribui la procesul unei limpeziri care implică, precum o condiție *sine qua non*, deplina libertate de exprimare, capabilă a dizolva monopolurile, e nevoie de câte-o voce „rațională, fermă, limpede — fie chiar și tăioasă”. Așa cum e, mai totdeauna, vocea exegetului de care ne ocupăm aci. Semnificativ e faptul că punctul de plecare al discursului acerb polemic al lui Laszlo Alexandru pare să-l fi constituit o întimplare ce l-a consternat. În 1992, cînd abia se terminase revoluția, junele literat, „minz inocent” care „zburda” pe pășunea libertății cuvîntului abia cucerită, s-a dus la redacția revistei *Steaua*, în mînă cu o recenzie la un volum de articole politice al lui Nicolae Manolescu, *Dreptul la normalitate*. „La a doua înfățișare, delicatul poet Aurel Rău m-a luat la o parte și a început să-mi explice pe colful unei mese de redacție că, hmmm, politica revistei, mmde, este, hmmm, să nu se pună... rău cu nimeni din viața literară. Am fost de acord. Doamne ferește să se pună... rău *Steaua* cu cineva. Poetul s-a înșeninat pe dată, văzînd că nu dau cu pumnul, și a atacat problema. Revista e onorată să publice un tînar talentat ca mine, dar trebuie să-l înțeleg și eu pe el, există unele pasaje care «nu merg»”. Care erau buclucașele „pasaje”? Nu altele decît o serie de citate din autorul comentat, fraze apărute inițial în **România literară** și reluate în carte! „Cum sunau ele? «E totuși imoral ca linguiștorul de ieri al lui Ceaușescu (e vorba de Dan Zamfirescu — *n.n.*) să ne dea azi lecții de iubire de neam»; «Domnul Corneliu Vadim Tudor nu merită mai mult de o secundă de dispreț» etc. În zadar am pornit explicația că nu e vorba de cuvintele mele, ci ale lui N. Manolescu, oricum tipărite cel puțin de două ori în prealabil; în zadar mirarea că pînă și C. V. Tudor se bucură de-o imunitate în paginile *Stelei*. Aurel Rău străjuia implacabil, intransigent, inflexibil”. Iată cum un exces de „prudență”, căzînd în caraghioslic, naște o reacție contrară, explozivă! Firește, Laszlo Alexandru are în vedere, în primul rînd, concepțiile strimbe, oportuniste, cinice care s-au înfiripat în „perioada de tranziție”, stimulate de degingolada politică, de împrejurarea că procesul comunismului nu a avut loc, vechile mentalități și exponenții lor ascunzîndu-se sub pulpana gamituri a doua de nomenclaturisti parveniți la cîrma țării. Astfel criticii adresate infamului regim și formelor sale de succesiune postdecembristă i s-a blocat drumul sub pretextul că ea ar reprezenta nu altceva decît un nou... stalinism: „Foști șefi comuniști au acceptat cu greu să li se spună verde-n față că ne-au condus la dezastru. Ideologul Dumitru Popescu (zis și „Dumnezeu”) a coborît în arenă, la jumătatea anilor '90, pentru a condamna... «Realismul socialist» anticomunist. Fostul scriitor al discursurilor lui Ceaușescu venea să ne explice că toți cei care nu acceptăm cu blîndețe efectele criminale ale trecutului dictatorial sîntem lipsiți de spirit democratic. Neo-stalinistul își acuza obraznic victimele de stalinism”. Am primit și noi, în obraz, un asemenea disperat calificativ și nu doar din partea „foștilor șefi comuniști”, ci și a acoliților lor recrutați uneori, vai, din rîndul unor condeie odinioară stimabile. Dar și stilourile unor novici se manifestă într-un registru bătrînicos, slujind conformismul postideologic. Astfel un text al lui Ciprian Șiualea i se pare lui

Laszlo Alexandru, și zicem că pe bună dreptate, „indigest”, „scandalos”, „arogant”: „Trebuie să clocești o imensă nesimțire personală pentru ca, deși contemporan cu supraviețuitorii comunismului și avînd posibilitatea să le cunoști rănile profunde, să vorbești totuși cu suficiență despre «demagogia anticomunistă». A scrie fără ezitare: «Ceea ce face din anticomunismul și comunismul românești fenomene esențial identice este demagogia», înseamnă a depăși înfumurat orice limită a minime decențe”. Iar pentru Claudiu Komartin „judecata etică reprezintă doar «o dovadă de obtuzitate» și reflexul unor amintiri dureroase la care nu pot renunța o mînă de nostalgici. A face un strop de curățenie în ograda literaturii, pentru a evita repetarea altor nelegiuiiri propagandistice, înseamnă «a suge cu neobrăzare de la osul unor morți celebri» (stilul e omul...)”. Incontestabil că oricît de elastice ar fi interpretările noastre, oricît de mare ar fi varietatea unghiurilor de abordare de care facem uz, există limite netransgresabile ale bunului-simt, „un teritoriu al gîndirii unde negocierea nu-și mai are nici locul, nici rostul”. Dat fiind faptul că negarea Holocaustului, „o catastrofă mondială”, se vede pedepsită cu închisoarea, de ce n-am aplica, în virtutea unei morale inalienabile, aceeași măsură și de partea cealaltă a infamiei totalitare? Crima comunismului nu „rămîne la fel de monstruoasă” ca și cea a nazismului?

Nu mai puțin elocvente se prezintă portretele executate în apă tare ale unor personaje literare și nu numai ce întruchipează pactul demonic cu totalitarismul. Sint ilustrațiile în text, personificările stihiei istorice pe care doar indiferența sau amnezia noastră le-ar putea feri de oprobriu pe care-l aplică asupra lor judecata obiectivă: „D. R. Popescu, fostul președinte al Uniunii Scriitorilor, desantat peste capul cobreslașilor și împotriva voinței lor, preaplecatur responsabil cu tîmîia la Congresul XIV, adică doar cu cîteva săptămîni înainte de agitația din decembrie '89...”. Sau: „Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Nu multă lume avusese tupeul ei nemărginit de a echivala intensitatea luminoasă dintre epoca lui Ceaușescu și cea a lui Pericle”. Sau: „Constantin Degeratu (...) în decembrie 1989 era locotenent-colonel la Cluj și a stabilit pe hartă planurile de atac ale armatei împotriva participanților la revoluție. (...) La jumătatea lunii ianuarie 2005, generalul Constantin Degeratu a fost numit în funcția de consilier de stat la Departamentul Securității Naționale din România”. Pînă și pe profilul regretatului Marian Papahagi, îndeobște elogiât în lumea literelor, e așezată o realistă pată de umbră: „Fostul meu profesor Marian Papahagi mi-a pus în vedere explicit că, dacă doresc să devin cadru universitar, trebuie să încep prin a renunța la spiritul polemic”. Același Papahagi care, după cum aflăm din altă parte, îi deconșea pe tinerii învățăcei clujeni ai anilor '80 să aibă relații cu Doina Cornea pe care o considera un soi de aventurieră periculoasă...

O foarte întinsă parte a volumului de care ne ocupăm e închinată disputei lui Laszlo Alexandru cu Paul Goma pe tema antisemitismului acestuia, incriminare omologabilă în vederile noastre atunci cînd faimosul exilat de la Paris aplică asupra unor bolșevici fanatizați semnul iudaic (e oare corect a întui la stilul infamiei o etnie?). Dar avem impresia că insistența înverșunată pe o asemenea temă riscă a eclipsa trăsăturile de căpetenie ale însemnatului militant anticomunist și la fel de însemnatului scriitor care este Goma. Alături de paginile d-sale acut disociative, Laszlo Alexandru găsește de cuviință, spre onoarea d-sale, a se rosti și astfel: „Eu mă simt foarte solidar cu Paul Goma. Deși avem micile noastre dispute (...) Sint incredințat că în gesturile sale publice acest om nu este în stare de o porcărie. Pentru că are o verticalitate interioară — neimpusă de alții. Impusă sieși, de el însuși. Este una din puținele personalități ale culturii române în care eu pot să am o foarte mare încredere. Este o mare nedreptate care i se întîmplă astăzi lui Paul Goma, cînd, pentru ca să-i recunoști valoarea literară și dimensiunea copleșitoare a personalității, trebuie să-ți asumi niște riscuri, trebuie să accepți să fii marginalizat. Este o mare nedreptate”. Așa mai merge. Și merge chiar... foarte bine! ■

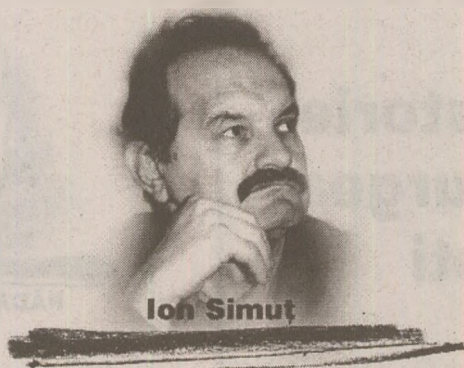
Laszlo Alexandru, Toate pînzele sus! — polemici, Ed. Grinta, 2005, 220 pag.

comentarii critice

Dacă s-ar fi lăsat în voia temperamentului său, E. Lovinescu nu ar fi promovat sincronismul și modernismul și ar fi rămas un critic mediocru. Nu ar fi lipsit mult ca E. Lovinescu să se mențină și să se complacă într-o atmosferă de resemnare și fatalitate. Premisele scepticismului său filosofic acolo ar fi condus. Afirmatia „avem ideile temperamentului nostru”, pronunțată ca o lege inflexibilă, nu ar fi dus departe, neîngăduindu-i să se lupte cu propriile inerții, pe care și le cunoștea foarte bine: paseismul, refugiu în amintire, contemplativitatea, provincialismul moldovenesc, melancolia sumbră provocată de ineluctabilul zădărniciiei universale. Ar fi trebuit să devină un critic fidel al colegului său de școală Mihail Sadoveanu, pe care îl și întâmpină de altfel cu analiză minuțioasă a povestirilor sale de debut, din 1904. Diferențierea de orientare o resimțea ca pe o datorie profesională, după cum mărturisește în seria de articole de opinie *Literatura și critica noastră*, publicate în 1905 în „Epoca” și incluse în volumul I din *Pași pe nisip*: „Nimeni nu are mai multă afecție pentru Sadoveanu decât eu, prietenul vechi de copilărie și de școală, și nimeni nu urmărește mai cu interes sforțările ce face talentul său pentru a se stăpâni. Povestirile sale desigur erau opera unui talent ce se afirma. Ele aduceau cu ele o poezie nouă și un stil în care se recunoștea o mână de adevărat scriitor. Dar aceste povestiri mai veneau încărcate cu niște elemente romantice, ce proveneau direct din literatura populară a haiducilor și erau de o natură nu tocmai recomandabilă”. În 1905 sau 1906, E. Lovinescu nu-l judecă din punctul de vedere al modernismului, căci el nu se cristalizase încă, nici din punctul de vedere general al unei critici de direcție, căci tânărul exeget crede că „un critic nu influențează niciodată pe un adevărat artist”. E. Lovinescu se călăuzea în aprecierea sa de un criteriu mult mai puțin controlabil: el judeca *în absolut*, din punctul de vedere al exigenței lui Tucidide de a se plasa în *perspectiva veșniciei*. Dar aceasta însemna că nu se limitează la înclinățiile propriului temperament, acceptând ca acesta să-i dicteze gustul și selecția. Criticul a știut de timpuriu că nu sămănătorismul, nu proza lui Mihail Sadoveanu, oricât de apropiată afectiv, nu acestea trebuie să dea sensul de dezvoltare și de emancipare a literaturii române. De aceea a dezlănțuit polemica împotriva direcției sămănătoriste a lui Nicolae Iorga, arătându-i eroarea, retardarea, persistența într-un țărâanism patetic, liric, naturist — cel mai adesea fals și fără orizont. În 1905-1906 nu-i contrapunea ceva explicit lui Nicolae Iorga, pentru că E. Lovinescu era de părere atunci că un critic nu trebuie să inventeze curente literare. Dar mai târziu, când va oficia în cenaclul și revista „Sburătorul”, va avea un răspuns clar, în sensul modernismului.

Sincronismul, modernismul, liberalismul erau „ideile revoluționare” ale lui E. Lovinescu: revoluționare atât pentru contextul conservator românesc, dominat de junimiști, cât și pentru disponibilitatea psihologică a *Militantului*. În capitoul XXXVI, ultimul din *Memoriile II*, E. Lovinescu se străduiește să explice mecanismul psihologic prin care se afirmă „natura bovarică” a ideilor sale revoluționare: „Caracterul de analiză psihologică a acestor pagini mă obligă să arăt că o astfel de ideologie nu e ieșită din prelungirea unei dispoziții temperamentale, ci se prezintă ca o creațiune bovarică, nu în sensul căutării unui complement spiritual, ci al unei libere deliberări speculative. O cultură clasică, o formație intelectuală în sânul disciplinelor junimiste, un temperament static și conservator nu mă indicau, desigur, la rolul de teoretician al democrației și al liberalismului la care am ajuns, totuși, prin intuiția și studiul fenomenelor sociale regizate de un determinism împotriva căruia lamentațiile sunt inutile”. Omul deliberativ l-a completat fericit pe omul temperamental în constituirea personalității lui E. Lovinescu. Criticul e foarte atent la acest proces

E. Lovinescu – 125

Bovarismul ideologic

extrem de delicat al construcției de sine. E una din coordonatele majore ale *Memoriilor*, alături de aceea care evidențiază comedia vieții literare prin portrete și anecdotică de semnificație psihologică. Simptomele psihologiei personale, sintetizate în principal în lupta dintre temperament și bovarism, sunt puse, necruțător, în relație cu simptomele vieții literare.

E. Lovinescu a legat adeziunea sa la modernism de capacitatea creatoare, deviantă, a rațiunii în raport cu temperamentul și și-a explicat-o — cu ajutorul nedeclarat al lui Jules de Gaultier — „prin posibilitatea bovarică a individului de a concepe și a se concepe altfel”. E surpriza unei deschideri, a unei ieșiri din determinismul psihologic strict. În construcția unei individualități, dialectica interioară a omului temperamental și a bovarismului, inițiativa „omului deliberativ” dau structura particulară. Lovinescu a accentuat mereu relația intimă a ideilor sale cu „solul afectiv”. Referitor

la personalitatea sa, a subliniat de repetate ori atributele de organicitate și „proiecția fidelă a psihologiei”. Am văzut că această proiecție nu e, totuși, fidelă în totalitate. Dispoziția bovarică, pe care o considera, cu oarecari ezitări, la fel de importantă în structura psihologică dihotomică, a privit-o uneori cu un ușor sentiment de vinovăție: „*voi sublinia — scrie în Memoriile II, cap. XXXV — numai aderența psihologică, valoarea muzicală a «mutației», ca și a relativismului de la baza ideologiei mele, care, departe de a fi o manifestare bovarică (s. n.), reprezintă expresia temperamentală cea mai fidelă, valabilă nu numai pentru valorile estetice, ci și pentru toate celelalte valori, fără excluderea chiar a celor morale*”. Ideea generatoare a sistemului său (relativismul) e pusă, în mod evident, sub semnul prelungirii directe din temperament, ca și cum o astfel de deducție i-ar conferi o legitimitate mai mare. Iar la originea relativismului se află scepticismul, adică „senzația neantului universal”. Această idee generatoare e — după cum am subliniat — „departe de a fi o manifestare bovarică”. Se află mascat aici gestul de înlăturare a unei posibile învinuirii, prevenind astfel o înțelegere greșită. Edificiul psihologic lovinescian și sistemul teoretic derivat erau refractare incoerenței, sciziunii interioare. După cum s-a putut ușor observa, chiar structura sa psihologică, oricum mai complexă decât era dispus să o arate, Lovinescu avea tendința să o simplifice, printr-un gest care trădează, la un singur termen.

În orice caz, nu concepe temperamentul și bovarismul ca o antinomie generatoare de conflict interior și de instabilități, ci ca fiind într-o relație de contiguitate și compatibilitate. „S-ar zice că el a căutat întotdeauna firele ascunse care leagă între ele până și cele mai opuse atitudini” — scrie cu îndreptățire Florin Mihăilescu în eseu *E. Lovinescu și antinomiile criticii* (1972).

Imaginea pe care o are E. Lovinescu despre sine e una dintre cele mai lucide și mai bine articulate din literatura română. Iar această imagine despre sine poate constitui un stimulator punct de pornire pentru studiul operei lovinesciene. În volumul său de eseuri *Critica de atelier* (1983), Marian Papahagi a relevat capacitatea lovinesciană de autoanaliză și franchețea autoexplicitării resorturilor ascunse: „Foarte în general spus, operele lovinesciene se «citesc» unele pe altele, ca într-o «mise en abîme», se «comprimă» și «substituie» una pe alta într-atât încât, până la urmă, de foarte de sus, Lovinescu ne poate apărea ca fiind autorul unei singure cărți, o carte despre sine al cărei arhetip plutește în toate înfățișările particulare pe care a vrut să i le dea criticul”. Tendința de destăinuire a criticului capătă o extindere mai largă, până la a se confunda cu întreaga operă.

Aurel Sasu și-a construit un întreg eseu critic, excelent în analize și deducții, pe această idee a naturii confesive a personalității lovinesciene: *Eul suveran. Paradigme lovinesciene* (Ed. Dacia, 1994): „Ce altceva sunt volumele lui Lovinescu, memoriile sau romane, decât jurnalul unei Nedesmințite nevoi «de a se mărturisi, de a se analiza, de a-și fixa datele vieții afective, intelectuale și publice, de a se judeca în amănunt și recapitulativ, la fiecare sfârșit de an, de a judeca și pe alții în notații sobre și cu acea incisivitate maioreșciană, atât de caracteristică, mai târziu în discursuri și critice, totul cu metodă și disciplină riguroasă»”. Romanele ciclului *Bizu* completează confesiunea. *Memoriile*-le arată că Lovinescu își posedă și își înțelege personalitatea până în cele mai mici detalii. „Este oare întâmplător faptul — se întreabă Aurel Sasu — că inițial partea întâi a *Memoriilor*-lor trebuia să cuprindă o încercare de autoportret intitulată *Călătorie în jurul spiritului meu?*” E. Lovinescu face un interesant obiect de studiu din propria subiectivitate, din construcția și evoluția personalității sale. ■

(va urma)

actualitatea

File de istorie de Gh. Jurgăa Negrilești

(1)

Astfel intitulez eu în mod convențional paginile scrise de mână de autorul faimosului volum **Troica amintirilor, Sub patru regi**, - căruia, în anii trecuți, distinsa sa soție Doris, mi-a propus să-i scriu o prefață, - pagini pierdute, de curând regăsite... Concomitent, au fost date la iveală și fiilele unei lungi nuvele dramatice, mai amplă, numită **Prea frumoasa Angela...**

Mă opresc deocamdată la paginile de istorie, propriu-zise, în care un scriitor veritabil depune mărturie asupra epocii sale trăite. Stilul prozei românești deseori suplinind istoria...

Admirând talentul autentic al lui **Georgică**, după cum stăruia să-i spun, prietenește, mă văd obligat să particip la publicarea în revista **România literară** a acestor memorii de epocă descoperite recent, punând de astă dată un titlu original, subliniat de mine, în cea de a treia frază a textului de excelent romancier al lui Gh. Jurgăa, reprodus mai jos:

„Ce departe e de la gândul crud, venit nu se știe de unde, până în vârful peniței. E un drum lung, trudit, cu primejdii, cu ispite.

E **toată aventura faptei scrise!** În mintea noastră, evenimentele, amintirile se înghesuie, se îmbrâncesc laolaltă. Hârtia însă ne silește să le așternem decisiv. După o orânduială mereu arbitrară. Nu trebuie să ne încredem în memorie. Ea e mereu gata să ne trădeze. De fapt, memoria funcționează ca un televizor stricat. Imaginile se suprapun, se amestecă, în timp și spațiu. Pe urmă apare amănuntul care fixează.

Văd o stradă cu pomi bătrâni, dar fără frunze. E strada Domnească. Îmi dau seama, fiindcă pe dreapta apare firma... (neclar, *n.n.*). Agitație mare, Lumea strigă, râde, se îmbrățișează. Ba unii aruncă cu palăriile în vânt. De nemărginită fericire. Au fugit nemții! Îmi declară un bătrân cu lornion având lăntșior dus după ureche... De, domnule, au pierit, așa, peste noapte!... Au fugit și bulgarii, și turcii... Strada Holban e pustie... mahalagii adună hârțile, afișele... Foiță de țigare.

Ecranul memoriei fixează ce nu trebuie, și deseori omite decisivul.

Aşa de exemplu nu pot uita negul interlocutorului, cu păr rar şi roşu, îl văd deasupra mustăţii, ca o gănganie...

Un interval de ceață, și iată apare un regiment. În zdrențe, cu casca franceză dată pe ceață, sunt adevărați eroi... De la Paris sosesc mereu telegrame. Să oprim înaintarea din Ardeal! Cea mai înverșunată este Italia. Sora latină! Dar, pragmatic, Brătianu se face că nu aude... Întâi ocupă și pe urmă discută.

Pe măsură ce înaintez în timp, ceața se face mai străvezie. Știu că sunt la București. Sunt teii de la șosea. Căii sunt în blană neșesălați. Le poți număra coastele.

Ca de la război. În jur urale și
iar urale. E cavaleria lui Rusescu...
se întoarce de la Budapesta!
I-a liniștit pe unguri!...

Să fi avut cincisprezece ani. De la țară ne-a invitat un unchi cu stare. Îl chema Robert Naville. Reprezenta soc. englezești de petrol. Cerea despăgubiri de la Statul Român! Distrugerile provocate de agenți tot britanici pentru ca instalațiile din Valea Prahovei să nu ajungă în mâna lui Makensen.

«Oncle Bob», personajul fastuos, cu monoclu, ghetre albe, îmbrăcat la Londra etc., etc. mă simpatiza. Când venea la București, mă invita, mă scotea din bârlogul meu din Moldova. Prin el am descoperit un București unde toată lumea dansa și petrecea.

La Pigall' s Cabaret unde am fost servit de chelneri cu epoletă de aur. Spanac de capere cu smântână (a la polonaise) și un fel de prăjitură care lua foc.

În loja noastră a venit un alt om de afaceri... Englezește, îl înjuram pe Vintilă Brătianu. Refuza să plătească.” ■

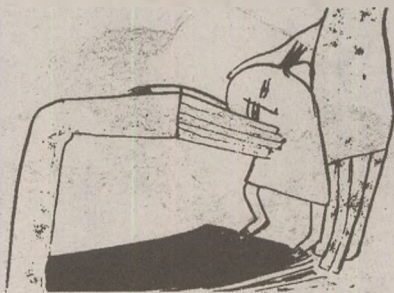
Concluziv

Una dintre dificultățile de stabilire a normei în ortografia românească privește alegerea între *s* și *z*, mai ales în poziție intervocalică; problema — foarte controversată în trecut — pare acum redusă la o anume incertitudine asupra unor cazuri particulare, fără îndrăjiri polemice și dezbatere teoretice. Fapt semnificativ, modificările introduse în această privință de noul DOOM (*Dictionarul ortografic, ortoepic și morfologic*, 2005) n-au produs emoții și reacții; au trecut aproape neobservate, discuțiile focalizându-se pe cu totul alte chestiuni. Relativa indiferență se explică, probabil, prin faptul că oscilațiile de scriere cu *s/z* nu (mai) sînt percepute ca marcate social și cultural, nu implică etichetarea „cult” / „incult”, ci rămîn cumva în domeniul controverselor între specialiști și al preferințelor individuale. Poate că e la mijloc și o scădere a sensibilității „latino-romance”: în trecut, împotriva unor grafii cu *z* s-au pronunțat oameni de cultură pentru care franceza era un reper permanent și care simțeau îndepărtările față de etimonul romanic ca pe o greșală gravă.

Mioara Avram, în *Ortografie pentru toți* (1990), consacră acestei oscilații un capitol ("s sau z?") în care explică datele problemei: aceasta „se pune în special la neologisme: fie din pricina etimologiei multiple a unora dintre ele, fie din pricina contradicției dintre scrierea cu s și pronunțarea cu [z] în unele limbi sursă (franceza și germana)" (p. 73). În noul DOOM, s-a schimbat ortografia pentru *concluziv* și *oclusiv* — care se scriu acum *concluziv* și *ocluziv*, ca și *concluzie* și *ocluziune* (ortografii care erau deja impuse) — și pentru *filozof* (cu întreaga familie lexicală: *filozofie*, *filozofic* etc.) — la care se recomandă grafia cu s: *filosof* (*filosofie*, *filosofic*), acceptându-se ca variantă literară și cea cu z. Au rămas neschimbate — adică scrise (și pronunțate, conform normei) cu s — cuvintele *disertație*, *disident*, *desinență* (fr. *dissertation*, *dissident* — dar *désinence*, cu [z]). De fapt, acestea sînt frecvent pronunțate cu z; diferența fonetică dintre s și z fiind însă extrem de mică (o pură distincție de sonoritate), variațiile în rostire nu sînt supărătoare; în scris, ele atrag atenția considerabil mai mult. E interesant că tendința de sonorizare a lui s între două vocale pare să existe în româna actuală, dar ea nu funcționează automat și constrîngător. De pildă, în *disertație*, s este pronunțat de mulți z, lucru care nu se întîmplă de loc în aparițiile secvenței gramaticale -ise-, la mai mult ca perfect (*venise*, *rodiseră*).

În această categorie de fapte e interesantă evoluția normelor. În 1982, Alexandru Graur putea încă scrie, în *Dicționar al greșelilor de limbă*, că trebuie rostit și scris „*basin* (din fr. *bassin*), în *basin* (cum e în *Îndreptar*). Greșeala se datorează faptului că într-o vreme mulți scriau *s* pentru *z* intervocalic, iar cititorii și-au închipuit că și aici *s* trebuie citit *z*.” Tot Al Graur s-a luptat — fără succes — să impună forma a *seziza* (mai firească, pentru că verbul provine din fr. *saisir*, în care al doilea *s* se pronunță *z*), în vreme ce uzul alesese deja (din comodități și preferințe spontane de pronunție) forma a *sesiza*. De altfel, în 1929, Sextil Pușcariu (în articolul *Proiect de reformă a ortografiei române*) preciza că se scriu și se rostesc „numai cu *s*: *Asia*, *aterisa*, *basin*, *busolă*, *disertație*, *disident*, *francmason*, *furnisor*, *husar*, *piesă*, *viteasă*” (*Cercetări și studii*, p. 318). Lista e instructivă, pentru că formele puse atunci pe același plan au avut evoluții diferite: astăzi nu manifestăm nici o ezitare în a scrie *Asia*, *busolă*, *francmason*, *husar*, *piesă*; există în schimb variații de uz pentru *disertație* / *dizertație*, *disident* / *dizident*; în fine, constatăm o impunere fără drept de apel a lui *z* în celelalte cuvinte — *ateriza*, *basin*, *furnizor*, *viteză* -, în așa măsură încât ni se pare chiar ciudat să le vedem incluse în aceeași serie. Chestiunea ortografiei *s/z* a fost mult discutată de lingviștii români — de pildă la congresele filologilor din anii '20; nici pe atunci atitudinile specialiștilor nu erau lipsite de contradicții: de pildă, unii partizani ai renunțării la *â* etimologic erau pentru menținerea lui *s* etimologic. Ov. Densusianu — unul dintre susținătorii scrierii cu *s*, chiar în cazuri în care pronunția era *z* (ca în *poesie*) — își argumenta poziția invocând conotațiile culturale ale cuvintelor: „Să recunoaștem deci că principiul strict fonetic nu are de ce să fie aplicat la neologismele cu *s* intervocalic, cum și alteori sîntem siliți să renunțăm la el. Pentru cuvintele de acest fel, criteriul fonetic e cu atât mai mult eliminabil cu cît ele formează o categorie aparte. Aparținînd patrimoniului culturii generale, fiind cuvinte ale civilizației, ele trebuie să-și păstreze o anumită fizionomie, să nu se îndepărteze prea mult de cum sînt scrise în alte limbi. Ca și numele proprii, nu le putem schimba în totul după ortografia noastră” (articol din 1931-1932, în *Opere*, I, 1968, p. 575). Trecerea timpului dovedește că sensibilitatea la cuvinte se tocește prin uz; chiar bunii cunoscători de franceză nu cred că mai suferă din pricina formei *viteză* (fr. *vitesse*), cuvînt care nu mai e de mult perceput ca un neologism. Rămîne totuși vie dorința de a nu „schimba fizionomia” unor cuvinte internaționale; numai că se aplică altor termeni, mai recenti. ■

Dar pragmatic, Parlaten se face ca nu
 aude.... Intai ocupă si pe urmasii disceduți
 Pe marea ce incalză in timp ceea ce face
 mai stravezie. Stiu ce sunt la Bucuresti
 Sunt tii de pe Sasso. Acum trece un
 regiment de cavalerie. Căi sunt la blani
 nesculati. Si poti numera ^{si urmasii} ~~cestele~~!
 Ca dela război. In jurul meu ~~si urmasii~~
 E cavaleria lui Russescu..... se întoarce
 dela Bunda Peste! I-a binit pe unguri!-
~~Gata cu unu compoziti~~
 Se fi avut cinci spre zece ani. Dala țara
 m. e inutal la Bucuresti un unchi cu stăru
 El chema Robert Naville. Reprezenta soc.
 anglozate de petrol. Cere despagulari pe
 dela statul Român! ~~statul~~ ⁱⁿ ~~butrangerile~~ ^{butnieri}
 prosoate de agenti ~~statului~~ ⁱⁿ ~~butnieri~~
 atare pentru că instalatiile din Valea
 Brahovei se nu exunga in mine lui
 Ma Kensen. Adica al Karasului care se
 spunea pe atunci)

aniversare

Citatul ca inocență regăsită

Mircea Ivănescu la 75 de ani

.....
orișicîtuși de puțin contează enorm
elefanții cînd dorm.

La baza metaforicii întregului poem stă citația formulei care insistă asupra importanței deosebite a unui lucru sau a unei acțiuni, aici aceea de a cînta un *cîntec pentru adormit elefantul*, care se identitifică fantasmatic cu poetul însuși. Deși citatul e neexplicit, ascuns, imposibil de reperat de un cititor neavizat, simplul fapt că-mi amintește împrejurarea din care a fost extras îmi readuce în minte — eu fiind, ca prieten al poetului, un cititor privilegiat — o definiție largă și jucăușă dată de Umberto Eco postmodernului, conceput mai mult ca o categorie stilistică sau tipologică decît ca un mod de periodizare sau de segmentare a unui continuum temporal. În *Postscriptum la Numele trandafirului*, Eco definește postmodernul plecînd de la o distincție între un tînar (inocent, premodern) care ar face o declarație candidă de dragoste („Te iubesc”) și un altul, conștient de faptul că o asemenea declarație ar părea azi banală, desuetă, și pe de-asupra brutal de sinceră, și care ar spune: „Te iubesc, cum ar zice ...”, rostind numele unei cunoscute autoare de romane sentimentale. În cazul al doilea, caracteristic pentru paradigma postmodernă, sunt desigur posibile tot felul de variațiuni pe tema că inocența limbajului a devenit imposibilă și că tînrăul și tînăra știu asta și mai știu că și celălalt știe. Acolo unde modernul ar fi tăcut sau ar fi vorbit despre cu totul altceva, postmodernul spune ce are de spus recurgînd la stratagema citatului. Esențială, „salvatoare” e citarea — care poate fi, la o extremă, directă și clară, la cealaltă, aluzivă și obscură, cu o infinitate de posibilități intermediare. S-a spus despre postmodernism că ar favoriza o poetică „citaționistă”, adesea ironic intertextuală, intercronică (inclusiv anacronică), interlingvistică, alteori serios neserioasă, sincer nesinceră, subtil ambiguă, folosind ludicul ca pe o mască mai mult sau mai puțin transparentă.

Evident, scriind aceste rînduri, mă gîndesc la poezia lui Mircea Ivănescu, de la care am pornit. Că el, cînd a început să-și scrie poemele, către sfîrșitul anilor 1950, habar nu avea de un postmodernism care abia se infiripa în poezia anglo-americană, mi se pare un lucru cert. Structural el era însă postmodern. De aceea ne apare el azi, în România, ca un precursor — un precursor

care desigur se ignora, precursorul fiind creat retrospectiv (cum explică Borges în eseu „Kafka și precursorii săi”) de către succesori care, fie că au fost influențați de el, fie că nu, se recunosc în el și sunt recunoscuți ca atare. Fapt e că Mircea Ivănescu a descoperit pe cont propriu, ca pe o necesitate internă, citaționismul — literal și în toate sensurile.

Interesant e că ritualurile citaționiste se regăseau și la nivelul oral, în vorbirea de toate zilele a poetului, cel puțin cu prietenii, care știau la ce să se aștepte. La întrebările banale, de felul lui „Ce mai faci?”, el răspundea aproape invariabil: „Ce să fac? Sunt un nenorocit, toată lumea dă cu picioarele în mine”. În idiolectul lui familiar intrau o seamă de expresii și cuvinte, cum ar fi „a malaxa”, „a pune o bază” (cu varianta masculină „un bazedoff”), „zeiță” (pentru persoane de sex feminin de vîrste diferite, atrăgătoare dar nu neapărat) sau superlative ironice de tipul „X e de departe cel mai mare om” (conținînd traducerea literală a colocvialismului englez „by far”). Unele din acestea trec în poezie:

bufetul termita este de departe cel mai mare bufet,
spune mopete cînd vine vorba...

sau în titlul unui poem ca *mopete și zeița după-amiezii*, sau în versurile din același ciclu, „mopeteiana”:
dr cabalu stă la masă cu o zeiță. mopete
în spatele lor se consumă într-o flacără sîngerie
ca și părul zeiței...

La un alt nivel se situează citatele și aluziile literare îngropate în textul poemelor. Iată cîteva exemple din multele posibile, pe care le identific datorită unei culturi comune, împărtășită de generația noastră. Poemul *prezentarea lui el midoff* începe cu versurile:

el midoff, ca un tigr, tigr arzînd
luminos în pădurile nopții...
care reprezintă o traducere cît se poate de fidelă a
versurilor lui William Blake:

Tiger! Tiger! burning bright
In the forests of the night...

În poemul mai lung, *convalescență*, cu multe referințe, trimiterea ascunsă din secțiunea a 14-a la „o poveste de iarnă” nu este la titlu piesei lui Shakespeare, *The Winter's Tale*, ci la poemul *A Winter's Tale* de Dylan Thomas. E deci vorba de poetul „cu fața rotundă / și care a băut atît de multă bere, încît, pînă la urmă, / l-a înfășurat un abur auriu, și rostogolindu-se, și plutind / a plecat să se piardă într-o pădure de lapte înghețat”. Ultimele cuvinte fac aluzie la piesa radiofonică *Under Milkwood* de același Dylan Thomas, poet a cărui operă o cunoșteam bine amîndoi și din care recitam adeseori cu glas tare. Poemul independent *winter tale* are aceeași referință. În alt poem, cu titlu interogativ, *minciună?*, întîlnim un citat din Dostoveski („iadul e neputința de a iubi”) și implicit ideea unuiia din personajele lui Dostoievski că frumusețea va salva lumea:

... și ce frumoasă
e moartea — și chiar, sfinții părinți — știu
iadul e neputința de a iubi — de a simți — și ce
frumos —

Metoda integrării citatelor și aluziilor în textul poemelor sale, Mircea Ivănescu o dezvăluie, dacă nu mă înșel, doar odată, și atunci foarte selectiv, în notele pe care le face la două poeme din volumul colaborativ (în dialog liric cu Rodica Braga) *commentarius perpetuus* — titlu care provine evident din Kierkegaard. Citatele au surse diverse, orale (o conversație cu Nichita Stănescu, care iluminează și sensul unui poem din volumul de debut, din 1968, *despre micile animale ale sufletului nostru*) sau scrise: Gary Snyder, Alfred de Vigny, Rilke (în traducerea lui Ion Pillat), Cesare Pavese, Patrice de la Tour du Pin, G. M. Trevelyan, Friedrich Nietzsche, A. Camus, F. Kafka, Shakespeare, Christopher Marlowe.

Sunt toate aceste citate, și multe altele risipite irecognoscibil în întreaga operă poetică a lui Mircea Ivănescu, tot atîtea regăsiri ale unei inocențe pierdute, în *solitudine cordis*.

Matei CĂLINESCU

La nivelul limbajului, poezia lui Mircea Ivănescu exprimă sensul „modern” al unei inocențe pierdute și totodată pe cel „postmodern” al unei inocențe regăsite, dar la „puterea a doua”, — prin citat, prin repetiție deliberată și ambiguizare (auto)ironică, în dialog cu sine însuși, audibil și pentru cititorul atent. Ceea ce nu se mai poate spune direct și naiv, se poate comunica poetic prin asumarea pe deplin conștientă și prin re folosirea unor clișee lingvistice sau formule stereotipe, culese din limbajul curent, uneori chiar și din limba de lemn a ziarelor, combinate insolit cu expresii sucite amuzant, dar și cu figuri înalt-poetice, învechite desigur, dar tocmai din această pricină capabile de rezonanțe noi în noul context foarte personal în care sunt introduse. Rezultatul nu e o prozaizare polemică a poeziei, în scopuri demistificatoare, cum s-a spus nu odată despre poezia lui Mircea Ivănescu, ci, dimpotrivă, o delicată liricizare și înnobilitare a prozaicului, oral sau scris, o transfigurare enigmatică a banalului, o îmblînzire a asperităților, stridențeleor și a diverselor ticuri de vorbire în mijlocul cărora se găsește inventatorul lui mopete (anagramatic, și prin punere în abis, „poetul” transformat în „poeme”). Cu memoria lui extraordinară, Mircea Ivănescu reține *verbatim* întinse porțiuni din ceea ce aude și din bogatele lui lecturi, din care citează firesc și discret fragmente atît în conversație, cît și, adeseori fără semnele citării, în poezie. Unei tinere prietene și admiratoare, cînd își ia rămas bun de la ea, la telefon, îi spune invariabil, pe un ton în care doar se bănuiește gluma: „În rugăciunile dumneavoastră să pomeniți toate păcatele mele” (Hamlet către Ofelia, cînd o trimite la mănăstire: „... In thy orisons be all my sins remembered”). Citatul poate fi ghicit de cel care-i cunoaște sursa, dar asta e mai puțin important decît faptul însuși al citării în dialogul interior al poetului. Inocența la „puterea a doua”, recîstigată în solitudinea actului poetic, se comunică în mod misterios cititorului receptiv, chiar dacă sursele îi rămîn obscure.

Aș lua drept exemplu pentru felul cum procedează Mircea Ivănescu unul din colocvialismele idiosincraticale ale unui grup boem din anii 1960 — mă refer la trio-ul alcătuit din poeții Leonid Dimov și Teodor Pică, împreună cu desenatorul Florin Pucă, trio ale cărui drumuri se încrucișau adeseori cu acelea ale lui Mircea Ivănescu. (În 1973, apărea în tiraj limitat și în format mare, bogat ilustrat de Florin Pucă, unul din fructele acestor întîlniri: volumul *amintiri* de Mircea Ivănescu și Leonid Dimov.) Adevăratul autor al memorabilei formule „Orișicîtuși de puțin contează enorm de mult”, care se folosea de cîte ori venea vorba în interiorul grupului de ceva a cărui „importanță” trebuia subliniată, era Teodor Pică. Se apela aproape ritual la această formulă cînd un membru al grupului solicita un împrumut bănesc (în scopuri etilice) de la un cunoscut aflat prin preajmă. Mircea Ivănescu a făcut din această expresie gramatical ciudată refrenul unui frumos poem din primul său volum, *versuri* (1968), și anume *cîntec pentru adormit elefantul*.

Ca și alte fapte din bestiarul ivănescian, elefantul din acest cîntec de legăn liric-ironic joacă un rol potențial alegoric. „El” — elefantul — despre care vorbește o voce adresată unui „tu” feminin — este simbolic inseparabil de „eu”, de unde jocul meru implicit, la nivelul imaginilor, între macro și micro (între enormul „el” și în mod necesar micuța și fragila „ea”, între uriașii colți de fildeș ai elefantului și minusculele „noițe” de pe unghiile personajului feminin): „... știi / că din colții lui noițe hieratice / urcă pentru degetele tale portocalii”. Contrastul (puțin/enorm) revine ca o melodie tratată cu minime variații în refrenul murmurat de trei ori în acest cîntec secret erotic:

orișicîtuși de puțin te-ai mișca,
să știi, contează enorm,
chiar și cei mai calmi elefanți
își tremură trompa cînd dorm

.....
orișicîtuși de puțin te-ai foi
contează enorm
elefanții aud
și cînd dorm.

Monica Heintz

„Absurditate obișnuința de sînt frecven

*Cred că nu e discuție (purată între intelectuali, dar nu numai...) în care să nu vină vorba despre cît muncim, cît învățăm, ce fel de școală și ce fel de țară e asta a noastră. Așa că am gîndit interviul pe care-o să-l citiți mai jos ca pe un text (test?) care să aducă părerea unui specialist, autoarea unui studiu de antropologie cu viză literară, Etica muncii la românii de azi, premiat, ca debut, de **România literară**. A ieșit un dialog de departe, unde se vede bine cît de firesc și documentat se pot lămurii, sau măcar atinge, problemele veșnice pe care noi, cei mai mulți, le țipăm în colere. Și se mai vede, în domenii nu ușor de sistematizat, cîtă nevoie avem de profesioniști. (S.V.)*

Viața aiurea mi se părea ficțiune, realitatea era la București

Doamnă Monica Heintz, ați plecat din România cînd vă pregăteați să dați la facultate, să vă alegeți o carieră. Educația din școală, semnalele pe care le primeați din jur vă spuneau că reușește cine muncește, sau dimpotrivă?

Nu îmi amintesc ca succesul să se fi evaluat numai în termeni de muncă sau nemuncă. În cadrul școlii, înainte de 1989, se vorbea mult și despre talent, inteligență sau inspirație. De altfel, școala, care a fost întotdeauna construită pe un sistem elitist și în care cei care nu reușeau erau prost cotați din punct de vedere uman (de către profesori și de către colegi), nu a fost niciodată strict axată pe obligația muncii. Cei care aveau note bune în clasă se numeau „tocilari”; și numai cei care în paralel cu notele bune la discipline care necesitau memorizare aveau și rezultate bune la olimpiade sau/și la matematică, erau considerați „inteligenti”. Este un sistem care mă uimește și astăzi prin faptul că este mai puțin egalitar și axat pe „etica muncii” decît cel din școlile vestice. Pe de altă parte, sistemul educațional încuraja ideea că reușește cel care studiază, ori studiul înseamnă în primul rînd muncă.

Cum credeți că ar fi arătat profesionaista Monica Heintz dacă-și continua studiile în România? Ar fi fost pregătită pentru o asemenea cercetare?

Nu cred. Oricum în 1993 nu aș fi putut urma această specialitate. Chiar și astăzi, în ciuda unor eforturi imense depuse atît la București de domnul profesor Vintilă Mihăilescu, cît și la Cluj, în cadrul Institutului de Antropologie Culturală, disciplina antropologie socială nu este ferm stabilită în peisajul universitar. E păcat, pentru că e o disciplină care ne ajută să evităm nombrilismul. Antropologia socială este fondată pe capacitatea de a privi de departe (*le regard éloigné*) — din punct de vedere mintal, nu fizic — societatea și cultura; este fondată pe capacitatea de a traversa frontierele culturale. Specializîndu-mă în studiul propriei țări, eu mă încadrez în categoria „antropologiei

acasă”, care nu reprezintă decît o mică parte din corpusul cercetării antropologice. Pentru a face o cercetare antropologică acasă a trebuit să plec ca să pot reveni, altfel ar fi existat riscul să fiu orbită de obișnuință și să nu văd nimic. De altfel, caietele mele de note sînt martorele unor transformări pe parcursul perioadei petrecute în România — la început, luam notițe după notițe, totul era nou, la sfîrșit mă „încetățenisem” cu totul. A fost nevoie de șocul cultural provocat de reîntoarcerea în Occident pentru a putea analiza materialul adunat „la rece”. În antropologie există expresia *to go native* (a te transforma în indigen) — mi s-a împlîntat și mie (eram, cert, predispusă). La sfîrșitul perioadei de teren în România, viața aiurea mi se părea ficțiune, realitatea era la București.

Ce știați despre cum se muncește la roumaine cînd v-a venit ideea tezei de doctorat?

Aveam multe prejudecăți, bazate pe experiența mea de „cetățean” și de „client” din anii 1990, cînd am revenit de mai multe ori în România. De aceea am și ales sectorul de servicii, pentru că am vrut să văd ce se întîmplă dincolo de teighe, de partea angajatului și de partea directorului sau patronului. În sondajele de opinii, majoritatea celor intervievați spuneau același lucru — lumea nu muncește. Înainte de a face cercetarea de teren, mi se părea că vocea poporului adevăr grăiește. Pe atunci, nici nu mi-a trecut prin minte că, în situația disperată din 2000, în condițiile în care majoritatea salariaților alergau între mai multe joburi, aprecierea că totuși lumea nu muncește era cel puțin stranie.

Ce fel de țară (antropologic vorbind...) ați (re)găsit în „expediția” din 1999?

Nu foarte diferită de cea pe care o lăsasem în 1992 — o țară în marginea crizei de nervi. De-abia revenind după 2003 am văzut o diferență — dar poate nu am stat destul. Insist asupra faptului că momentul în care am realizat studiul era un moment de criză — se făcea bilanțul celor zece ani de la Revoluție, se apropia sfîrșitul de mileniu și în plus era un an electoral, moment în care politicienii își dădă mereu în petec. Bucureștiul era împînzit de cîini înfometati, maidane de gunoi găseai la tot pasul, circulația pe străzi era infernală, lumea se călca în picioare prin troleibuze. În vara lui 2000 s-au înregistrat 44 grade Celsius, și se înmuia asfaltul sub picioare, în iarna lui 2000 săptămîni întregi mergeai pe gheață ca pe ace. Cînd ajungeam la birou, nu voiam decît o cafea și să pot să protestez împotriva agresiunilor străzii. Carnetul de notițe m-a ajutat — funcția terapeutică a scrisului, dar și autocenzura ironiei, care intervenea de îndată ce scriam.

Cît de omogenă este working life la români? Altfel spus, cît de mult seamănă viața activă a șefului de economat cu aceea a PR officer-ului de la o multinațională?

Sunt diferențe enorme — condițiile de muncă, tipul de

responsabilitate, modelul etic pe care îl urmează directorii și angajații, relațiile de muncă, contractul și salariul. Iar pe diferențele generate de natura contractului și salariului — eu disting trei: sectorul de stat, sectorul privat (mare parte autohton) și multinaționalele sau organizațiile nonguvernamentale internaționale. În sectorul de salariul e mic dar contractul sigur, în sectorul privat salariul e mic și contractul poate fi rupt oricînd, în multinaționale salariul e mare și contractul mai stabil. Sigur, aceste sînt tendințe generale, și o astfel de clasificare e în necesar simplistă. Ceea ce vreau să spun este că diferențele de contract și de remunerație creează premisele diferențe enorme între culturile diferitelor întreprinderi.

Munca este etică, lenea — estetică (sic!). Cu ce argumente convingeți pe cineva că e frumos să muncești?

Dacă am avea toți o vocație și ne-am putea-o totuși munca ar fi estetică. Cum nu este cazul, trebuie învețate mereu alte motivații. Munca nu este pur și simplu în sine, ea se înscrie într-un proiect — proiect de individual, proiect comun mai multor indivizi, ea poate fi o cale spre altceva. Probabil că aș invoca altceva pentru a motiva individul să muncească — da, nu sunt șef de întreprindere, nu am nevoie să o fac. Ceea ce vreau să spun este că munca și nu mi-am putut niciodată să fac mai mult decît să analizez o stare lucruri.

Cît de mare e toleranța românilor la frustrare? de frustrat s-ar simți un muncitor străin în Țările Române?

Nu am făcut psihanaliză nici unui român, cît mai greu mi-ar fi să generalizez. Așteptările românilor după 1989 au fost trădate de realitățile tranziției. În primul rînd pentru că ele erau naive, neancor realitate. În al doilea rînd, pentru că ultimii ani ai socialismului epuizaseră în așteptare și nu prea mai rămăseseră pentru alte așteptări și alte frustrări. În al treilea rînd, pentru că anii '90 au fost extrem de dificili din punct de vedere material pentru majoritatea românilor. Cît de frustrat s-ar simți un muncitor străin în România depinde din ce țară vine și în ce condiții vine, deși și de personalitate. În 2005, cînd o întreprindere franceză a delocalizat în România și a propus angajaților francezi concediați de la fabrică din Franța să lucreze în România pentru 100 euro pe lună, a ieșit un scandal. Angajații francezi au considerat că e o bătaie de cap să se propună așa ceva. Din cauza aceasta am putut ocazia de a le măsura frustrarea la fața locului.

Cam pe la ce etaj al piramidei lui Maslow oprim, considerîndu-ne mulțumiți? Ce ar însemna pentru un român care se respectă?

În funcție de pregătirea profesională, educația, caracter, așteptările variază. Și, o dată cu ameliorarea

irocrației și ocoli regulile și în Vest.”

Monica Heintz cu cei patru copii ai săi

În România, ele vor crește. Un salariu decent, de muncă decente, o muncă valorizantă și niște oportunități de muncă i-ar mulțumi pe mulți. Curînd va mai fi suficient - va veni dorința de a pleca la studii, eventual în străinătate, și din ce în ce mai mulți se vor cere mai mulți bani și mai puțin timp de muncă. La nivelul firmei, cei ambițioși vor avea nevoie de condiții pentru a putea progresa în carieră, desfașura conform potențialului pe care îl au. În care se respectă este un om care știe că face o muncă potrivită.

De ce etica muncii, în vreun fel, de managementul firmei? De ce muncesc românii „cum trebuie” în Vest?

Angajarii sînt primii responsabili de deficiențele din firme — fie că propun o organizație a muncii, fie că sînt incapabili să-și mobilizeze eforturile, să-și facă să-și investească energia în folosul firmei de grup, fie că nu sînt capabili să asigure funcționarea unui model altminteri bun (bun în sensul de bază tehnică și umană de care dispune întreprinderea termen lung. Managementul este crucial pentru dezvoltarea întreprinderii — o sumă de angajați cu intenții bune, care fac un grup cu un proiect comun. În străinătate, unde există deseori întreprinderi cu tradiție și cu manageriale deja bine stabilite (chiar dacă ele sînt noi), românii par să se integreze foarte bine. Dar în România, în care să se integreze. Și în Europa, unde noile proiecte de business (acele *start up*) sau restructurările/instituțiile în curs de restructurare sînt nesigure și haotice și cer o implicare mare în condiții de incertitudine. Or, în România anilor '90, practic organizațiile erau în situația asta.

Angajatul e un angajat... dezangajat

De ce, remuri, se zicea că muncim de frică. Acum muncim de frică... de rușine?

Plușiile mele sugerează că da: muncim de rușinea noastră, cel puțin în sectorul de servicii în care muncim cei mai mulți, prin definiție. Personal, asta nu îmi ridică probleme etice. În ultimii ani asistăm în Vest la o evoluție în care muncă ideală din firme spre relații mai bune — deci, avem vîntul în pupa. Modelul fordist de diviziune strictă a muncii era un model bazat pe disciplină și lipsă de încredere. E în curs de dispariție în Vest și în România, unde sîntem în curs de dezvoltare, în care le implementează acolo. Sigur, o mutație în care „munca pentru a fi plătită” ar fi idealul.

De ce angaja, pe o perioadă mai lungă, într-o instituție de învățămînt (fie ea și universitate)?

Cred că da. Ceea ce mă împiedică este familia și proiectele concurente. Dar e fantastic cît de multe oportunități de „a-ți aduce aportul” exista acum în România. Tocmai pentru că structurile sociale și economice nu sînt încă bine așezate și pentru că sînt atît de multe lucruri de făcut, eforturile sînt mai vizibile și îți dau mai multă satisfacție. Singura problemă cu eforturile e că deseori nu prea reușesc. Am avut șansa, însă, în septembrie 2005, să vizitez (scurt) Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, pentru că domnul Marian Preda, prodecan al facultății, mă invitase să prezint un film despre Republica Moldova. Sediul din Schitu Măgureanu arăta fantastic și proiecte științifice erau cu duimul! Am ajuns acolo într-o zi în care, din pricina ploii puternice, cafeteria studentescă din subsol fusese inundată și studenții nu plecau acasă pentru că încă nu se rezolvase problema pomparei apei din subsol. Deci, pe profesori și studenți, ceea ce se întîmpla cu facultatea lor, de la proiect științific și pînă la gospodărirea clădirii, îi interesa. Or, am lucrat în instituții de cercetare în Vest în care nimeni nu se oferea să miște nimic pentru că nu li se părea că într-o instituție atît de rotundă ar putea fi nevoie de un aport individual benevol. Sau pentru că nu intra în fișa postului.

Angajatul român e un tip/ o tipă cu personalitate? Care-i sînt calitățile și defectele stas?

Sînt cert și multe orgolii, dar aș prefera să mă abțin de la generalizări pe tema personalității, căci nu am competențele necesare pentru a evalua. Aș spune doar că este în general un angajat... dezangajat de ceea ce se întîmplă în întreprindere, ceea ce nu este numai vina lui, dar este clar un defect.

Credeți că angajatorul român citește? Sau, luînd-o mai pe ocolite, pentru cine ați scris cartea?

Sigur că nu prea are timp să citească, dar asta nici nu mă surprinde, nici nu mă revoltă. Dacă măcar cîțiva angajați ar citi cartea, aș fi fericită. Pentru că atunci cînd o scriam, mă adresam în gînd tuturor celor pe care i-am intersectat în viața bucureșteană. Cartea mea rezultă dintr-un dialog cu ei. Exigențele lor, indignările lor, ridicările de umeri, colțurile buzelor lăsate în jos a „la ce bun?” le-am avut în minte pe tot parcursul scrierii cărții și lor am încercat să le înțeleg rostul.

Nimic nu e înscris în piatra sau în genele noastre

Felul nostru de-a munci e original, sau compilat de pe la alții? Care alții?

Unul din argumentele mele în această carte este că admirația deșartă față de Vest ne face să compilăm modelele lor de muncă și management, de multe ori neadaptate sau anacronice, sau pur și simplu prost

compilate. Dar cum felul nostru de a munci oricum nu se conformează modelului, sigur că ajungem la forme originale. Propria mea experiență de muncă în alte țări și învățămintele sociologiei întreprinderilor sugerează mai multă modestie - nici disfuncțiile, nici reușitele din România nu sînt foarte originale. Absurditatea birocratiei și obișnuința de a ocoli regulile prin sisteme de pile și recomandări sînt frecvente și în Vest și, bineînțeles, celelalte țări est-europene, membre UE sau nu, manifestă simptome similare.

E vreun păcat că ne-am născut, cei mai mulți dintre noi, ortodocși, nu protestanți?

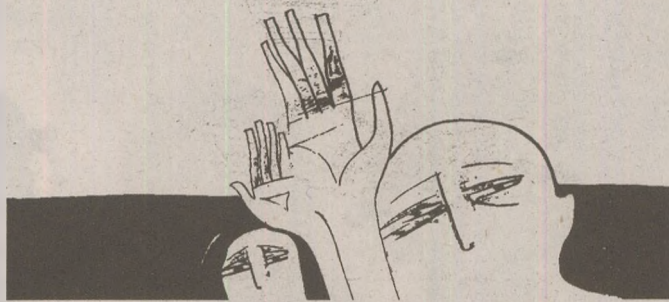
Depinde, nu? Dacă sîntem protestanți, ceilalți, care sînt ortodocși, sînt în păcat. Dacă sîntem ortodocși, în păcat sînt cei care sînt protestanți. Dar dacă vă referiți la faptul că protestantismul promovează valoarea muncii, în timp ce ortodoxia nu o face, aș obiecta că nu numai religia este o sursă de valori, deci că nu e nimic pierdut dacă nu sîntem protestanți. De altfel teza lui Max Weber care subliniază că unul dintre catalizatorii originii capitalismului este doctrina calvinistă a unei vieți bazate pe muncă a fost contestată de autori care împingeau în față capacitatea catolicismului de a promova capitalismul. De asemenea, Max Weber este critic față de raționalitatea stearpă a capitalismului și față de etosul ascetic al calvinismului.

Cum îi convingeți (aveți, recunoaștem, un invidiabil stil de eseist) pe istoricii mentalităților că animalul ăsta, în antropologie, nu există?

Sper că o analiză socială care face apel la factori sociali și istorici pentru a explica starea de lucruri arată că nimic nu este înscris în piatra sau în genele noastre. Dar aici aș vrea să fac o distincție între două sensuri ale termenului „mentalitate”. Acest termen este folosit în sens de „cultură” în limbile latine, iar o cultură este transformabilă în timp. De aceea se poate vorbi despre istorii ale mentalităților, pentru că ele evoluează. Or, nu acesta este sensul termenului pe care îl combat eu. Ceea ce combat este izul de determinism biologic din termenul de mentalitate atunci cînd este folosit pentru a aprecia „caracterul” românului. Eu sînt de acord că există o anumită mentalitate care se poate educa și schimba, dar nu sînt de acord că există o mentalitate înăscută, că simplul fapt de a fi român ne condamnă la o anumită atitudine față de muncă și viață. În multe dezbateri publice se vorbește despre caracterul românului în spiritul lui Constantin Rădulescu-Motru.

Vă mulțumesc pentru răspunsuri.

A consemnat Simona VASILACHE

literatură

Maya Belciu

Fata de la Triest

incertă de la Menton, de unde, de fapt va începe cu adevărat marea mea aventură. Așadar, Branko merge la Lugano să-și aleagă o echipă, arată cum ziceam, grozav, poartă două ceasuri, unul de seară, cu pietre și metale scumpe, unul crono pe dreapta, water proof și antișoc, mai are un solitar în platină pe degetul mic și butoni cu briliante, să-l sorbi din ochi, ce mai! Cam la 45 de ani, genul „bazează-te pe mine!”, cu farmecul celui fără complexe, cu Lirke al lui, bărbat, nu glumă, totuși un fel de Zorba-Bond în versiune dolomită.

Și dintr-odată, după ceața și răcoarea și răceala elvețiană izbucnește risipa de lumină și albastrul generos al Italiei. Suntem pe Lago Maggiore. Streza. Slavă Domnului, primul om bătrân pe care-l văd într-o gară nefăcând nimic. Stând. Ca pe la noi. „Bunicul stă pe prispă. Se gândește. La ce se gândește? La nimic. Numără florile care cad legănate de o adiere ușoară și căldică...”

Alte culori, altă vegetație. Ajunge! E prea frumos. Am obosit!

Domodossola, privesc și parcă mai redusă la scară, mai umană. Alpii mai puțin orgolioși și ofensivi aduc a Colții Morarului. Slavă Domnului, mai o hârtie pe jos, mai un păhăruț azvârlit, gură-cască, puști cerșind, te simți acasă.

Lago Maggiore, vile adormite, ușoară ceață albăstrie le învalăie, ei încă visează, iar eu nu știu ce mă așteaptă. Și cine. Și unde. Și dacă. Arona, un zmeu multicolor cu o coadă uriașă se zbenguie. Băieți și fete de 14-15 ani cu ghiozdane, serviete, genți se urcă, de fapt, năvălesc în circumstanțe, „fac naveta”, vorbesc toți odată. - „...în nostra (zic noastră) școala non si puo piu vivere, mi ha dato un quattro per la Matematica...” Somma Lombardo... o fată blondă cu trei valize uriașe a urcat și nimeni n-a mișcat s-o ajute. Ea nici măcar nu icnea, le trăgea pe scară fără să gâfăie. Și le urca în trei timpi, ridică, așează pe cap, cu o mișcare elastică, fermă și grațioasă le azvârlea în plasă. Și-a plătit biletul în tren – genial, o să mă tot mir de acum înainte – cum adică se poate plăti biletul în tren fără amendă, nu tu explicație, dom’ conductor să vedeți, n-am avut timp, aș! nu te face „blatist”, nu te-nlegeți cu nașu’, deci există prezumția de nevinovăție? Da de unde. Așa e la ei și gata. Fata s-a instalat, se așează mai comod și, bineînțeles, pe mine mă întreabă dacă mai e mult până la... Milano.

- Sono in Italia per il lavoro.

Nu-mi vine s-o întreb ce fel de lavoro. Surâde și fabrică pe loc două gropițe, că pe a treia, din bărbie i-o văzusem.

- Siete artista? întrebare care implică și o afirmație. Aș fi luat-o în brațe și aș fi plâns, deci, încă se mai vede...

Părăsesc Geneva așa cum părăsesc mereu tot ce iubesc. Vevey, terase cu vii peste tot. De pe ziduri, din balcoane curg inflorescențe bogate în culori calde, glicine și clematite, azalee roz, lila, mov, sfidând cerul cenușiu. Dincolo de câmpurile galbene de kholza, vacile șvițoare indigo pleznesc de atâtea *bien être*. „Fir’ ar!”, mă trezesc eu bombănind. Noroc că la Montreux compartimentul e invadat de niște englezi gălăgioși, dar nu agresivi. Mai ales unul turuia, fără să-i pese de starea mea, de fapt, de „stările” mele, uluială, oftică, ce mai, invidie!

Englezul cel voios și gălăgios s-a cărat. I-a luat locul „un vrai monsieur”. Într-un univers contradictoriu, în care totul era altfel decât știam eu că ar trebui să fie, în care frizerul părea conte, iar contele se îmbrăca șleampăt, străduindu-se să pară frizer, putea fi la fel de bine actor, aventurier, ori chiar – de ce nu, frizer, ceva greco-latino-slav, între Zorba Grecul și Modugno.

Părăsim galbenul de kholza și violetul-indigo al vâcuțelor cu ciocolata gata să le țâșnească din ugerele somptuoase și preluăm oțelul vinețiu al lacului Lemman ușor vălurit de vânt, „înduminecat” – cum ar zice Modest – ca toată țara și cantoanele cu Mont Blanc-ul lor cu tot. Mi-e ciudă. Nu pe ei, pe noi!

...Ciresia, Versoix, Nyon, Morges, în gară, o clădire minusculă, „Théâtre Trois P’tits Tours”, mai degrabă ca o moară. Rennes, în pantă, cam ca toate prăpădițele lor de orașe, orașele, cât să-ncapă cât mai multe în țara lor mare, mult prea mică.

- Ligne du Simplon. Les cheminots ont des gants blancs/ eu scriu de zor/ - Splendide vallée!

Opaa! Intrare în conversație. Rămăsesem numai eu cu James Bond în compartiment. Eu scriu de zor... „begonii, azalee...”

- C’est pas une vallée, voyons! J’ai pas dit vallée, Valais, le canton, quoi! /imi ia stiloul și corectează, trăsese cu ochiul/. Capitale, Sion, XIV-XV-eme secole. Écrit! – o fi profesor, îmi zic, puțin neîncrezătoare, „nu se lovește” cu personajul.

Se încălzește, se simte în largul său. Vorbește cu un accent ne...latin – Monte Bré. Ah! les bons vins! Johannisberg-blanc; Salgesa! (pe asta nu l-am notat) Dol-vin roux.

Peisajul se schimbă, e mai sălbatic. – Vedeți, acolo sus, peste prăpastie este Lirke. – Cine? – Cum cine, Lirke, un mare poet, n-ați auzit? Dr Cardici a scris o carte despre el, acolo sus este Raronne, peste puntea asta trebuie să treci. Acolo sus este biserița din Raronne (eu scriu de zor) numai că nu mi-a dat peste mână, ca la școală. – Raron!

- Rilke, mă dumiresc eu.

- Da, da, Lirke...

Și restul s-a estompat, s-a tras dincolo de prăpastia cu punte precară din lețe și lanțuri și sfori peste valea adâncă din Valais. Încremenisem. Este acolo o bisericuță, ca desenată de un copil, cu trei ferestre înguste și înalte, sub a treia fereastră este mormântul lui Malte Lauritz Brigg, cu bineștiutul epitaf, „Oh! Rose, ewiger widerspruch, Lust niemandes Schlaf zu sein unten so viel Lidern...” (Oh! trandafirule, veșnică contradicție de a nu fi somnul nimănui, sub atâtea pleoape).

- Zermatt, Brigg, frontiera helveto italiană, nu tace o clipă, eu am trecut puntea de sfiori și lețe ca prin acel gard al altui trecut demult. Îmi ia carnețelul brique cu două...batante (de la primul congres U.S. la care am participat) și, fără o vorbă se iscălește: Vidjak Branko - Post Lager Lugano.

Nu era, deci, greco-latino-slav, dar tot vecin de al nostru, croat. Nici frizer, nici conte, doar antrenor federal. Suntem, desigur, în anul...ia ghiciți, când a „bătut” România cu 1-0 la Lausanne? și nu de grozavi ce erau, ci pentru că elvețienii și-au scăpat mingea în propria poartă. Prietenii se leagă repede în tren. M-a invitat la Montana Crans, mi-a dat adresa, numărul de telefon, ba chiar insistă să cobor acum, pe loc și să-l însoțesc să-și adune o echipă etc., etc.

Păi, dragă, eu am pornit să cuceresc lumea nouă, cu suta mea de dolari bine pitită și cât se poate de legal obținută (dar eu tot o piteam în poșeta pepit, ca și taionul grenă cu gri). Să renunț eu la ceea ce știam că mă așteaptă (dar, din păcate nu și ce mă mai așteaptă). Așa că, la Domodossola, ne-am pupat foarte – să zicem – cast, ne-am dat adresele, eu i-am dat-o pe aceea încă

N-am văzut niciodată atâtea forță, atâtea siguranță, atâtea grație la o femeie, de fapt, foarte tânără.

(Acum, când copiez din caietele *brique* pot mărturisi că nu am uitat-o și oricâteori am de cărat ceva greu, de întins rufe pe o sfoară, de urcat în tren, de azvârlit valiza într-o plasă, strâng din dinți, fac cele trei mișcări - învățate de la minunata fată care venea din Trieste „per il lavoro” la Milano, spunând „dacă pot asta, pot orice”. Și, de obicei, pot).

Apoi, și-a scos un săculeț cu lână, mătase, ace, iglițe încruntându-și puțin, foarte puțin sprâncenele groase, căci totul era încurcat. Aici e rândul meu să intru în scenă și să-i arăt metoda mea de a descurca ștele (nu-i vorbă, nici la încurcat nu mă întrec nimeni). Dacă Alexandru mă întâlnea pe mine nu l-aș fi lăsat să taie nodul acela blestemat, l-aș fi învățat să-l desfacă încet, cu răbdare, tot după principiul „dacă pot asta pot orice”. De fapt, de acolo i-a început sfârșitul. Voia tot și dintr-odată. Nu avea răbdare.

Dacă fata de la Trieste - între timp ea vorbea, povestea, și surâdea plăcut, fără excese, lucruri grave, lucruri triste, lucruri banale – o, Doamne, dacă s-ar fi urcat doar cu câteva stații mai devreme, înainte de Lugano și s-ar fi întâlnit cu Branko, mamă, ce mai flacăra ar fi stârnit... Uite așa se încurcă destinele, ar trebui puțină ordine și Acolo, se întâlnește cine trebuie cu cine nu trebuie, iar insul splendid cu două ceasuri numără telefericele ca pe margarete, vine, nu vine și poate mă mai așteaptă și astăzi cu sprâncene albe și cu solitarul pe degetul mic.

Stau la Hotel Margherita. Încă nu mi-am revenit din uluială. Cum am ajuns? Trebuie să mă aștepte un văr al prietenilor mei din Elveția, profesor universitar, căruia i s-a telefonat că vin. Am fost sfătuită să-l aștept, chiar dacă întârzie, că e teribil de ocupat și foarte distrat. Ședeam, cum mi s-a spus, rezemată de balustradă, într-un soi de galerie care suplombează holul gării și așteptam cu bagajele în jurul meu. Așteptam un domn profesor – vai de mine, o fi ca Iorga, cu pălărie mare și umbrelă, mă gândeam, și foarte înțepat. Uriașul ceas pocnea câte un minut și hârâia cu zgomot. Începusem să intru în panică.

- Vous êtes Maya de Romanin? (ce frumos sună!) tună un glas din adâncuri. Faites attention! (continui pe românește în traducere liberă) vedeți să nu picați în nas. Un tânăr blond, desirat, descheiat la haina sport, cu brațele ridicate, gata să mă prindă. Coborâți! – Pe naiba, nu pot, zbier și eu. Se repezi pe scări, culese două din cele trei valize și coborî în goană, dispărând prin mulțime. Am reușit să cobor și eu, târându-mă cu a treia valiză, cea mai grea, destul de speriată, știam eu ce știam și despre italieni, că tot latina gintă sunt și ei.

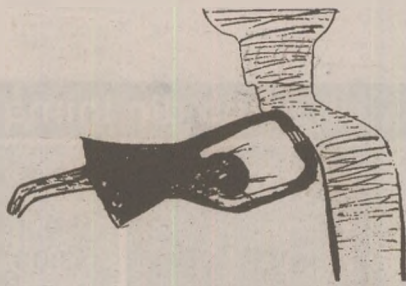
În stradă, nebunie, zeci de mașini, claxoane, se înghesuiau, se întreceau fără nici o noimă, se pocneau ca la carting. Văd o mașinuță mititică și dolofană și cineva disperat mă striga, ieșit pe jumătate prin geam: „Vite! vite!”

Și mă mai întrebam de ce am ales Milano. Și mai ziceam că oamenii nu se întâlnesc. Ce Duomo? Ce Cenacolo? ce Conte? Era scris să-l întâlnesc pe eroul viitoarei mele cărți, un personaj romantic, între Schiller, cu statura lui Liszt, și, desigur, Posa, ce mai, Sturm und Drang în toată regula. Era scris să-l întâlnesc pe Giairo.

- V-ar sta mai bine călare pe un cal de bronz, îi spun, decât în circulația asta haotică milaneză. El râde, arătându-mi-l pe Vittorio Emanuele cu palăria lui uriașă plină de porumbei și de produsele lor, călare pe un cal mareț.

Nu cred că m-aș îndrăgosti de el, dar îmi place, și numele lui îmi place, l-aș repeta ca pe o magică incantație, Giairo, veșnic agitat, veșnic în întârziere, tocmai venise de la o inmormântare din Lugano, mâine pleacă pentru câteva ore la Genova și poimăine la Roma. Vrea – spune totul dintr-o suflare, conducând „din instinct” cu vreo trei îngrășii în priză, - vrea, zice, să supăm împreună. Apoi va pleca în Proche Orient. – Mais pourquoi? – Pour rendre service. Nu suntem liberi și lumea are nevoie de noi. Asta le lipsește oamenilor, libertatea de a fi liberi. Am eu o vagă bănuială și parcă simt o împunsătură în cortexul insular. – Mais, dites moi, s’il vous plait, ce predați la Universitate? – Cum așa, ce predau? Sunt profesor de marxism, c’est évident! – Da, da, zic eu, c’est évident!

(fragment dintr-un jurnal de „Călătorii sprâncenate”)

literatură

Trecute vieți de fanți și de birlici

Nu vreau să vă pierdeți vremea cu o introducere despre rostul jocurilor în societate, despre alienarea noastră, care ne jucăm singuri la PC, față de strămoșii care se jucau în grup socializându-se. Vreau să ajung mai repede la țintă: jocurile din societatea românească așa cum le zugrăvește literatura.

Lumea interbelică de la noi, ca și secolul XIX au fost foarte ludice, Bucureștiul excela, dar cazinourile din Constanța, capodoperă Art Nouveau, din Sinaia și alte stațiuni nu erau niciodată goale. Se juca tare și în familii, nu numai la Arnoteni, și nu pe chibrituri. Dețin numeroase mărturii ale unor membri longevivi ai familiei mele și ale prietenilor lor ce atestă că pe vremea aceea plăcută zăbavă nu era numai cititul cărților, ci și jucarea lor. Am fost întristat că doamna Ioana Pârvolescu, în admirabilele sale cărți despre secolul XIX și primele decenii din XX, nu a dat locul cuvenit jocurilor care marcau societatea. Dar literatura contemporanilor nu le-a putut ocoli! Făceau parte din viață. Pentru cititorii mai tineri, felul cum se jucau acestea este poate necunoscut.

Personajele lui Caragiale din grupul lui Cațavencu joacă **stos**, un joc de atu, ca un fel de licitație, dezvoltat apoi în **maus**, pe care îl jucau Gaițele lui Kirilescu. Venită de la Paris, nepoata lor Wanda le notifică faptul că ea joacă doar **bridge**. Un joc popular era **concina** la care trișa de Pampon și care apare și la Ionel Teodoreanu. Era un fel de **septic** la care rolul dominant în avea valetul (fantele).

Alte personaje ale lui Teodoreanu joacă **écarté** ca și unele din Brăescu, un **66** în doi. Când sînt mai mulți jucători, el devine **preferențe**. Aceste jocuri sînt de levată, pe puncte transformabile în bani. Așa jucau și Moș Costache cu familia soră-sii și cu Pascalopol deși autorul nu numește explicit jocul.

Mai aprige sînt jocurile de cazino sau tripou descrise pe larg de Brăescu care le consacră schițe speciale, mai ales **baccaralei**, dar și de Teodoreanu. Avocatul Deleanu, stăpînul Medelenilor, și fratele său se „pîrleau” la **baccara**. Alegeau cărucioarele hamalilor după criteriul jocului: cifrele însumate să facă nouă (abataj), cele la care totalul era 10 (bac) fiind înlăturate. **Baccara** e precursorul european al **black-jackului** numai că suma trebuie să fie cît mai aproape de 9, nu de 21. E joc de cazino, cu crupier care extrăgea cărțile puse într-un sabot. Sabotul apare la Radu Albala (chiar și acasă la un boier Paleologu) și la Camil Petrescu. Azi la Casa Vernescu et comp s-a englezit și el și se cheamă shoe.

Dar cel mai popular joc de noroc rămîne **pokerul**, în sistemul englez, cu 32 cărți peste 7. Asta jucau Craii lui Mateiu și Pașadia, „îl scutura pe Pirgu într-o uriașă înfîlnire”. Adică la confruntarea a două figuri mari. **Poker** jucau babele din „careul e dame” al lui Brăescu, tot la poker cîștigă un personaj al lui Preda care își găsește apoi casa demolată de o bombă și nevasta moartă în brațele unui necunoscut.

În „Titanic Vals” femeile fac **pasențe** iar un alt personaj al lui Mușatescu se numește Birlic după numele Asului din cărți. Un actor care îl joacă rămîne cu porecla agățată și o transformă în renume: Vasiliu-Birlic. „A bate birlicul” e un sinonim ironic pentru „a juca jocuri de cărți”. Așa e pe lume, spune zicala: unii muncesc, alții bat birlicul.

În perioada comunistă scriitorii evită să evoce jocurile, etichetate ca „distracție burgheză”. O fac doar ca să evoce lumi decăzute. Astfel la Eugen Barbu, pe vremea Princepelui, personajele se ruinează pe **pharaon**, un precursor de poker, ca și nevasta lui Kir Ianulea. Mai încoace, în „Groapa”, bandiții joacă **tabinet** pe bani sau mai ales **barbut**, prilej pentru autor să noteze expresii argotice cu savoare suburbană. Tabinet, benign însă, joacă și țărani lui Preda.

Bridge-ul nu prea prinde în literatură pentru că, de la strămoșul **whist** evocat de G. Alexandrescu, trece un timp pînă la apariția în anii 30 a jocului iar apoi, după 23 august 1944, el e aproape clandestin, fiind interzis complet după 1983. Nobilul joc abia e evocat în „Mitică Popescu” de Camil Petrescu și în două piese de Kirilescu, odată sub forma ironică „bridge dansant” pentru că se juca prost dar în lumea bună, ca mondenitate. Metoda lui Culbertson apare tradusă în românește în 1933.

În afară de jocurile de cărți, literatura noastră atestă practicarea unor jocuri precum **zarurile** și **tablele**, chiar

în societatea burgheză. **Biliardul** cu trei bile e frecvent din secolul XIX, cînd e citat de Radu Rosetti. După acesta, juca însuși Regele Carol I. Exista Academia de Biliard confundată de Pirgu cu Academia Română unde se juca după reguli complexe: „un trei benți, un pul secret”. „Benți” înseamnă aici „mante”, marginile mesei, care nu avea găuri ca varianta ei americană. Chiar pe vremea Craiilor jocul decăzuse și „îl jucau numai alunarii” adică grecii.

La cazino se joacă **baccara**, dar și **ruletă**. Călătoreala din „Steaua fără nume” fuge avînd la ea doar cîteva fise de cazino. Un personaj din „Jocul ielelor” intră în Cazinoul din Sinaia cu cinci lei și cîștigă cît să plece la Paris. În familie se joacă și „**Loton**”, un fel de bingo de casă cu jetoane cu numere, atestat de Călinescu în „Cartea nunții”, ca joc favorit în „casa cu molii”.

O mențiune aparte merită **dardărul**. El apare la Brătescu-Voinești și e numit, glorios, de Mateiu Caragiale. Pirgu întîrzia la întîlnirile craiilor pentru că „avea de moșit o poliță cu maimuță sau se încurca la **dardăr** cu Mehtupciu”. Din motive neelucidate, Mateiu folosește majuscula, ceea ce poate lăsa impresia că e vorba de un nume propriu (precum Boiangiu, Sacagiu etc.). Încîlin să cred că majuscula e o eroare, personajul nu reappare, ca să merite un nume, iar mehtupciu desemnează funcția partenerului de dardar al lui Pirgu: redactor de hotărîri și edicte domnești adică de „mehtupuri”. Dar ce era **dardărul**? Un titirez cu fundul semisferic și fețele laterale egale, un fel de zar. Dardărul se rotea și, pierzînd viteza cădea cu una dintre fețe în sus, ea aducînd jucătorului un cîștig din miza existentă sau obligația de a cotiza în plus la această miză. Posed un dardar nemțesc moștenit de la o mătușă care are un echilibru remarcabil – se rotește peste un minut. În tîrgurile germane de Crăciun, la tarabele cu jucării din lemn, se vînd și azi dardăre. Cuvîntul de la noi provine însă din turcește.

În zilele noastre, jocurile electronice, acasă, pe internet și la cazino, interzic o comunicare între jucători, marea plăcere a oricărui joc. Fiecare butonează în dușmănie, închis în el, răzuiește sau bifează bilete. Oameni puțini și mai ales de vîrste venerabile se mai adună la cîte o partidă ochi în ochi, cu cărți sau pietre adevărate, nu virtuale. Iar jocurile rămîn în cărțile de literatură ca o plăcere a vremurilor apuse.

Horia GÂRBEA

calendar

1.05.1895 - s-a născut Ury Benador (m. 1971)
1.05.1896 - s-a născut Mihail Ralea (m. 1964)
1.05.1904 - s-a născut Paul Sterian (m. 1984)
1.05.1921 - s-a născut Vladimir Colin (m. 1991)
1.05.1927 - s-a născut Annie Bentoiu
1.05.1928 - s-a născut Ion Ianoși
1.05.1931 - s-a născut Janki Bela
1.05.1932 - s-a născut Bucur Chiriatic
1.05.1933 - s-a născut Miron Scorobete
1.05.1934 - a murit Paul Zarifopol (n. 1874)
1.05.1935 - s-a născut Dona Roșu
1.05.1936 - s-a născut Anatol Codru
1.05.1937 - s-a născut Ion Vatamanu

2.05.1928 - a murit George Ranetti (n. 1875)
2.05.1936 - s-a născut Valentin Tudor
2.05.1937 - s-a născut Rodica Dumitrescu
2.05.1940 - s-a născut Ion Lotreanu (m. 1985)
2.05.1951 - s-a născut Mihai Antonescu
2.05.1954 - s-a născut Dora Scarlat (m. 2001)
2.05.1979 - a murit Letiția Papu (n. 1912)
2.05.1987 - a murit Elvira Bogdan (n. 1904)
2.05.1991 - a murit Virgiliu Monda (n. 1898)
2.05.2003 - a murit George Țărnea (n. 1945)

3.05.1906 - s-a născut Paul B. Marian (m. 1998)
3.05.1907 - s-a născut Eugenia Cioculescu (m. 1988)
3.05.1915 - s-a născut Corneliu Bărbulescu
3.05.1921 - s-a născut Simion Alterescu
3.05.1954 - s-a născut Silvia-Chițimia
3.05.1971 - a murit Sidonia Drăgușanu (n. 1908)
3.05.1992 - a murit Emil Giurgiuca (n. 1906)

4.05.1902 - s-a născut Elena Iordache-Streinu (m. 1995)

4.05.1922 - s-a născut Vlad Mușatescu (m. 1999)
4.05.1928 - s-a născut Leon Baconsky
4.05.1940 - s-a născut Anton Cosma (m. 1991)
4.05.1950 - s-a născut Ada D. Cruceanu
4.05.1977 - a murit Dragoș Vrânceanu (n. 1907)
4.05.1981 - a murit Iosif Cassian-Mătășaru (n. 1896)

5.05.1919 - s-a născut Mihnea Gheorghiu
5.05.1919 - s-a născut George Uscătescu (m. 1995)
5.05.1922 - s-a născut Dumitru Hîncu
5.05.1927 - s-a născut Vicu Mândra
5.05.1928 - a murit Ion Dragoslav (n. 1875)
5.05.1933 - s-a născut Gheorghe Zarafu
5.05.1940 - s-a născut Dumitru Udrea
5.05.1940 - s-a născut Toma Grigorie
5.05.1948 - a murit Sextil Pușcariu (n. 1877)

6.05.1908 - s-a născut Ion Vlasiu (m. 1997)
6.05.1922 - s-a născut George Lăzărescu
6.05.1930 - s-a născut Dorel Dorian
6.05.1941 - s-a născut Paul Tutungiu
6.05.1943 - s-a născut Laurențiu Ulici (m. 2000)
6.05.1951 - s-a născut Victor Gh. Stan
6.05.1961 - a murit Lucian Blaga (n. 1895)
6.05.1962 - s-a născut Ioan Vieru
6.05.1968 - a murit Petre Preda (n. 1883)

7.05.1920 - a murit C. Dobrogeanu-Gherea (n. 1855)
7.05.1926 - s-a născut G.I. Tohăneanu
7.05.1931 - s-a născut Ștefan Iureș
7.05.1937 - a murit George Topîrceanu (n. 1886)
7.05.1938 - a murit Octavian Goga (n. 1881)
7.05.1964 - a murit Septimiu Bucur (n. 1915)
7.05.1968 - a murit George Ciprian (n. 1883)
7.05.1997 - a murit Ioana Crețulescu (n. 1943)

8.05.1923 - s-a născut Traian Iancu (m. 1997)
8.05.1924 - s-a născut Petru Dumitriu (m. 2002)
8.05.1930 - s-a născut Florin Chirițescu (m. 1997)

8.05.1932 - s-a născut Antoaneta Apostol (m. 2004)
8.05.1933 - a murit Spiridon Popescu (n. 1864)
8.05.1937 - s-a născut Dărie Novăceanu
8.05.1948 - s-a născut Vasile Dan
8.05.1950 - s-a născut Gheorghe Crăciun

9.05.1895 - s-a născut Lucian Blaga (m. 1961)
9.05.1918 - a murit George Coșbuc (n. 1866)
9.05.1931 - s-a născut Victor Vântu
9.05.1943 - s-a născut Sterian Vicol
9.05.1946 - a murit Pompiliu Constantinescu (n. 1901)

10.05.1858 - s-a născut D. Teleor (m. 1920)
10.05.1925 - s-a născut Nicolae Frânculescu (m. 1993)
10.05.1928 - a murit Artur Stavri (n. 1868)
10.05.1929 - s-a născut Ion Horea
10.05.1945 - s-a născut Șerban Codrin
10.05.1958 - s-a născut Nicolae Tzone
10.05.1994 - a murit Radu Albala (n. 1924)

11.05.1903 - s-a născut Virgil Birou (m. 1968)
11.05.1918 - s-a născut Constantin Popescu Ulmu (m. 2001)
11.05.1924 - s-a născut Aurel Gurghianu (m. 1987)
11.05.1931 - s-a născut Laurențiu Cerneț
11.05.1940 - s-a născut Gheorghe Istrate
11.05.1941 - s-a născut Crișu Dascălu
11.05.1958 - a murit Ion Breazu (n. 1901)
11.05.1984 - a murit Virgil Tempeanu (n. 1888)
11.05.1990 - a murit Theodor Mănescu (n. 1930)

12.05.1812 - s-a născut George Bariț (m. 1893)
12.05.1916 - s-a născut Constantin Ciopraga
12.05.1921 - s-a născut Marin Porumbescu (m. 1994)
12.05.1933 - a murit Jean Bart (n. 1874)
12.05.1934 - s-a născut Lucian Raicu
12.05.1956 - s-a născut Panait Virgil
12.05.2001 - a murit Cornel Omescu (n. 1936)
12.05.2002 - a murit Florica Mitroi (n. 1944)

CARTIER în toate librăriile bune

poesis

Marin SORESCU

Opera poetică
2 volume

Mircea DINESCU

Opera poetică
2 volume

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

www.polirom.ro

■ **Andrei Șerban**
O biografie

■ **Dan Horia Mazilu**
Lege și fărădelege
în lumea românească
veche

■ **Mihail Bulgakov**
Corespondență. Jurnale

■ **Amélie Nothomb**
Cosmetica dușmanului

Suplimentul
de CULTURA

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași și Gazeta de Sud

Editura AULA

Nicolae Manolescu

Literatură română postbelică (Vol. 1-3) 1.324 p. **299.000** (29,9) lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1 432 p. **119.000** (11,9) lei
Poeți moderni 224 p. **89.000** (8,9) lei
Despre poezie 208 p. **89.000** (8,9) lei
Lectura pe înțelesul tuturor 256 p. **89.000** (8,9) lei

Iulian Boldea

Istoria didactică a poeziei românești 704 p. **259.000** (25,90) lei

Poezia clasică și romantică 272 p. **89.000** (8,9) lei

Symbolism, modernism, tradiționalism... 208 p. **89.000** (8,9) lei

Poezia neomodernistă 288 p. **89.000** (8,9) lei

Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă 192 p. **89.000** (8,9) lei

Emil Brumaru Poeme alese (1959-1998) 192 p. **89.000** (8,9) lei

Mircea Ivănescu Poeme alese (1966-1989) 272 p. **89.000** (8,9) lei

Florin Ianu Poeme alese (1975-1990) 208 p. **89.000** (8,9) lei

Alexandru Mușina Poeme alese (1975-2000) 224 p. **89.000** (8,9) lei

Antologia poeziei generației 80 400 p. **109.000** (10,9) lei

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită pentru ... 176 p. **129.000** (12,9) lei

Ovidiu Verdes Muzici și faze (roman) 384 p. **199.000** (19,9) lei

Ioan Grășan

O sută de ani de zile la Porțile Orientului 240 p. **109.000** (10,9) lei

Oana Tănase Filo, meserie! 208 p. **99.000** (9,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cea mai bună carte de proză
a anului 2005 la Premiile USR

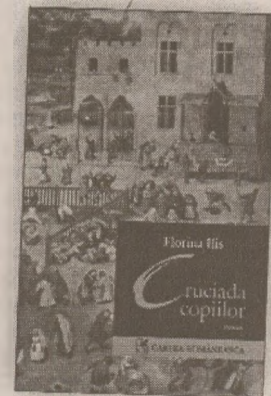
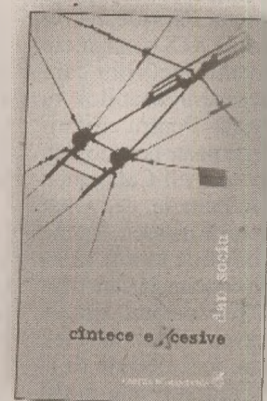
Florina Ilis

Cruciada copiilor

Cea mai bună carte de poezie
a anului 2005 la Premiile USR

Dan Sociu

Cîntece eXcesive

FUNDATIA ANONIMVL

organizează

Festivalul de Muzică Tânără

PROMETHEVS

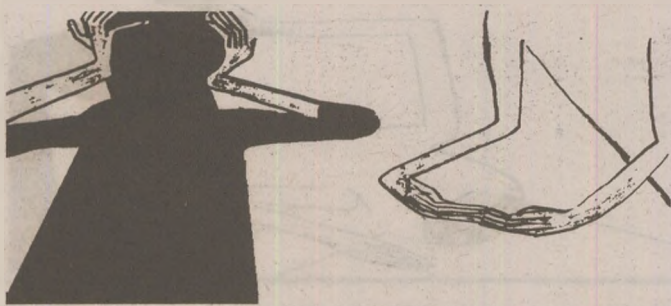
Sfântu Gheorghe, Delta Dunării
ediția a II-a:

28 iunie - 09 iulie 2006

Președintele Festivalului: **Nicu Alifantis**
Participă 7 tineri soliști sau formații.

Înscrieri până la data de 12 iunie 2006.
La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta maximă
30 de ani. Pentru înscriere trimiteți CV, fotografie
și CD cu 3 piese muzicale pe adresa Fundației
ANONIMVL (B-dul Primăverii nr.12, sector 1
București) sau pe e-mail: office@anonimul.ro

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93
sau pe www.anonimul.ro

cronica ideilor

Sorin Lavric

Religia confortului

Ovidiu Hurdzeu, *Sclavii fericiți. Lumea văzută din Silicon Valley*, Editura Timpul, Iași, 2005, 302 pag.

Plecat din țară în 1989 și stabilit în SUA, în Silicon Valley, Ovidiu Hurdzeu întrunește toate condițiile unui intelectual recalcitrant: este lucid, radical și incapabil de obediență ideologică. În plus, pare un spirit ale cărui rezerve de amăgire în privința lumii în care trăim s-au epuizat de mult. Are ceva din optica sceptică ale unui om căruia deziluziile pe care i le-a prilejuit viața i-au furat puțința de a mai privi planeta cu ochii împăciuitori ai intelectualului optimist. Și deși sceptic în privirile pe care le face pe marginea viitorului nostru, Ovidiu Hurdzeu este totodată un spirit radical, tonul abrupt cu care își rostește gândurile împrumutându-i ceva din alura neconformistă a apostatilor contemporani. Căci Hurdzeu asta este: un apostat ridicându-se împotriva lumii americane.

Chiar și numai aceste trăsături sînt suficiente pentru a face din Ovidiu Hurdzeu o figură antipatică. Căci atunci cînd ajungi să contrariezi mereu cititorul prin critica constantă a lumii occidentale, iritîndu-i intuițiile și dîndu-i peste cap așteptările, nu se poate să nu provoci o reacție previzibilă de antipatie. Paradoxul este că Hurdzeu este un antipatic a cărui lectură place, un critic a cărui luciditate ajungi să i-o prețuiești tocmai pentru lipsa de calcul din care îi pornesc judecățile: autorul nu se împiedică în socoteli de culise și în prudențe tactice privind reacțiile pe care verdicturile sale antioccidentale le poate isca. Iar imprudențele acestea, oricît de deconcertante și inavuabile ar fi, sfîrșesc prin a ți-l face simpatic pe acest neîmpăcat și antipatic critic al societății de peste ocean. Pe scurt,

Hurdzeu te irită, tocmai de aceea îl citești cu atenție.

Titlul cărții *Sclavii fericiți* i-a fost inspirat autorului de Aldous Huxley: scriitorul britanic a prevăzut posibilitatea unei lumi în care principala pîrghie de subjugare a ființei umane nu va mai fi frica, ci plăcerea. O lume în care satisfacerea imediată, fără nici o întîrziere și fără nici o opreliște, a nevoilor îl preschimbă pe om într-o marionetă fericită și docilă. O păpușă supusă și satisfăcută, lipsită de idealuri și incapabilă de împotriviri. Și oare cine, avînd la îndemînă tot confortul și putînd consuma oricînd tot ceea ce își dorește, mai poate reprezenta un pericol pentru establishment-ul politic?

Acestei forme de existență contemporană a omului planetar, Hurdzeu îi spune „religie a confortului”, iar pilonii pe care se sprijină această religie sînt, în ochii autorului, tehnologia, sindromul victimizării, corectitudinea politică și multiculturalismul.

Să le luăm pe rînd. Tehnologia, însoțită de expansiunea universului cibernetic, transformă lumea într-o rețea planetară a informației ubicuitare. Într-o asemenea rețea, nimeni nu poate trăi decît dacă consimte să se lase prins în ea, aidoma unei celule a cărei șansă de supraviețuire depinde de integrarea în țesutul din care trebuie să facă parte. În opinia lui Ovidiu Hurdzeu, defectul acestui țesut planetar este că silește celula umană să se supună unor rigori existențiale de pe urma cărora diferențele sfîrșesc prin a dispărea. Se ajunge astfel la existența unui singur țesut a cărui rețea informă șterge diferențele morfologice dintre celule: nu mai avem un organism planetar alcătuit din mai multe țesuturi specializate — națiunile —, ci un singur organism alcătuit dintr-un singur țesut a cărui unitate de bază e una și aceeași celulă: individul uman depersonalizat și deznădăcuț, a cărui viață se petrece în întregime aici și acum, într-un prezent continuu și imuabil, din matca căruia amintirea trecutului și prefigurarea viitorului au dispărut. Pentru un asemenea individ, existența nu are decît o singură dimensiune: orizontală.

Orice tendință de organizare pe verticală, fie prin integrarea în ierarhii sociale, fie prin hrănirea credinței într-o lume transcendentă, este reprimată lent de înaintarea pe orizontală a angrenajului tehnologic. Dacă nu i te supui, ești exclus cu identitatea ta cu tot, dar, dacă i te supui, ești inclus numai cu prețul pierderii identității. E întocmai ca în butada aceea filozofică privitoare la determinismul implacabil al universului: mersul lumii este ca un curent în fața căruia nu există decît două opțiuni: ori ești slab, și atunci te lași dus de curent; ori ești puternic și te împotrivești, și atunci vei fi tîrît. Rezultatul este același, indiferent de zbaterea ta.

Dezvoltarea strict orizontală a angrenajului tehnologic-informațional face ca ierarhiile umane să se aplatizeze în timp. Numai că orice ierarhie, fiind o eșalonare pe verticală a diferențelor omenești, reprezintă implicit o sursă a discriminărilor umane. Iar calea cea mai sigură de a ataca o astfel de ierarhie este să te declari o victimă a constrîngerilor pe care ea ți le-a impus. Și atunci, ca reacție compensatorie față de nedreptatea coercitivă la care ai fost supus, autoritățile politice fie vor desființa ierarhia în cauză, fie vor crea o ierarhie paralelă a cărei tendință va fi s-o înlocuiască cu timpul pe cea dintîi. În America, spune Ovidiu Hurdzeu, tactica obținerii de avantaje prin înaintarea unor petiții din care să reiasă statutul de victimă a devenit astăzi o mentalitate comună. Ea tinde să înlocuiască competiția fătîșă și selecția valorilor pe bază de înfruntare directă. Și astfel, sub păvăza corectitudinii omenești, nulitățile ajung celebrități doar pentru că aparțin unor minorități supuse discriminării. Pentru Ovidiu Hurdzeu, celebra meritocrație a societății americane este cel mai adesea un blazon publicitar.

Tot ceea ce înseamnă astăzi multiculturalism și corectitudine politică își trage succesul din această strategie a victimizării premeditate. Mai mult, din nevoia de a culege avantajele pe care le aduce cu sine discriminarea, americanul ajunge să se pretindă victima ușui agresor pe care tot el l-a inventat. Consecința dezastruoasă pe termen lung este că, din aceea ce fusese odată societatea americană — un edificiu de tip concurențial centrat pe cultul eroului, al competenței și al meritului —, ea a devenit azi un conglomerat hibrid respirînd aerul compătitor al

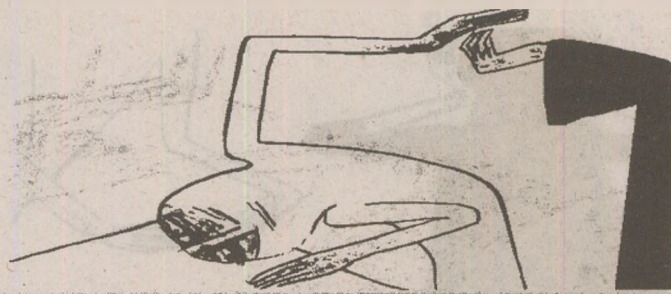
autovictimizării. Vremea eroilor dispuși să se sacrifice pentru un crez a trecut, a venit timpul protejării victimelor lor. Și astfel, în lipsa unui ideal sau a unei credințe, confortul, siguranța zilei de mîine și consumul neîngrădit sînt scopurile predilecte ale americanului de astăzi.

Culmea este că la toate aceste rezultate se ajunge sub masca unor deziderate care propovăduiesc contrariul scopurilor spre care țintesc. Se vorbește de respectarea diferențelor, dar se tinde spre ștergerea lor. Se proclamă drepturile individuale, dar ele sînt anihilate de drepturile colective ale minorităților discriminate. Se slăvește libertatea de opinie, dar ea este cenzurată tot mai des din dorința de a nu leza orgoliile celor ce nu iubesc libertatea de opinie. Se respinge sistematic orice idee al cărei conținut poate fi interpretat ca unul totalitarist, dar se tinde permanent către o atmosferă totalitară în virtutea căreia totul nu poate fi înțeles decît într-un singur fel.

Sistemul de referință dinlăuntrul căruia Hurdzeu își desfășoară critica este cel al opticii creștine: pentru autor, acolo unde divinitatea, persoana, națiunea, asceza și competiția au încetat să mai fie principii de conduită umană, acolo deșertul valoric al societății consumiste se află în deplină vigoare. Într-un asemenea deșert, valorile tradiționale americane, cele pe seama cărora America a devenit o putere mondială, sînt pe cale de extincție. Mai precis, dinamismul american (spiritul întreprinzător și credința în progres), individualismul american (libertatea individului și libera asociere între indivizi), religiozitatea americană (cultivarea trăsăturilor de caracter și a valorilor morale) și patriotismul american (încrederea în guvern, dragostea de țară și respectarea constituției) — toate aceste trăsături încep să fie ele însele niște forme desuete de discriminare umană, un fel de factori anacronici în stare a tulbura religia actuală a confortului american. ■

cărți primite

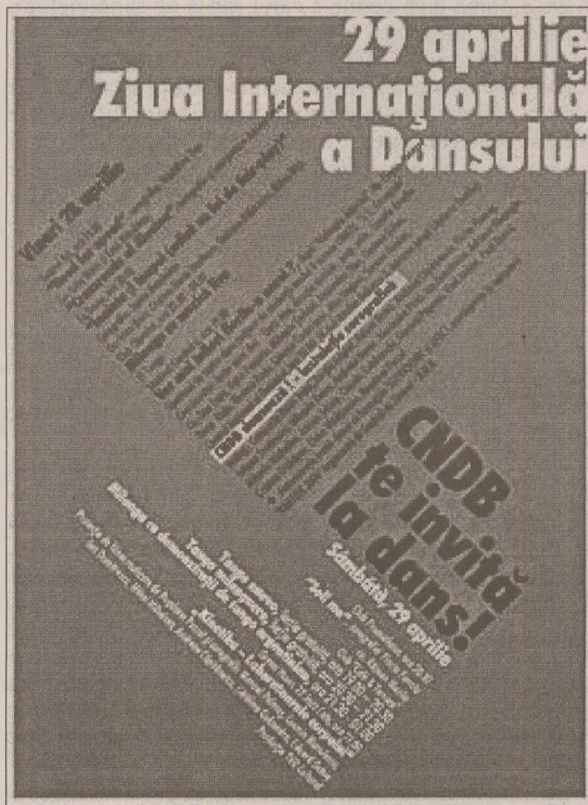
- *Clujul literar* (1900–2005), dicționar ilustrat alcătuit de Irina Petraș, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2005. 196 pag.
- Valentina Tăzlăuanu, *Discursuri paralele*, eseuri, Chișinău, Ed. Arc, 2005. 216 pag.
- Gheorghe Gorun, *Destine în comunism*, o cercetare de istorie orală, prefată de Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2005. 96 pag.
- Gheorghe Gorun, *Rezistența la comunism. Motru '981*, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2005. 132 pag.
- Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, ediția a II-a adăugită cu indice de nume și o prefată a autoarei, Editura Cartea Românească, București, 2005, 518 p.
- Mihai Cimpoi, *Secolul Bacovia*, „stanțe critice despre marginea existenței”, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2005, 174 p.
- Ileana Cudalb, *Fiica mea America*, proză, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2005, 292 p.
- Eugen Cojocaru, *Big bangs back*, roman, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2006, 262 p.
- Ion Bârsan, *Convorbiri cu Dimitrie Cuclin*, „filosof, muzician, scriitor”, Editura Grai și suflăet – Cultura Națională, București, 2005, 420 p.
- Dominik Tatarka, *Jilțuri de nuiete*, traducere din limba slovacă de Jean Grosu, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2005, 168 p.
- Aleksei Krucionh, *Ironiada jertfei vesele*, versiune românească, prefată și note de Leo Butmaru, Editura Ivan Krasko, Nădlac, 2006, 226 p.
- Sorin Cristescu, *Carol I. Corespondența personală (1978–1912)*, București, Ed. Tritonic, 2005. 496 pag.
- Constantin Buligoanea, *Îndrăgostit din interes de serviciu*, roman cinematografic, Drobeta-Turnu Severin, Ed. TipoRadical, 2005 (prezentare pe ultima copertă de Romulus Cojocaru). 248 pag.
- Rodica Dragomir, *Lumea copilăriei*, Baia Mare, Ed. Casei Corpului Didactic „Maria Montessori”, 2005. 60 pag.

arte

dans

Mișcare, lumini și proiecții

ambient. Nu departe de ei, Istvan Teglas, dansator-coregraf cu o plastică expresivă, făcea o serie de mișcări, folosind și o coardă lungă, momentul amplificându-se și datorită reflectării umbrei sale pe un perete. Pe undeva, prin jur, Bogdana Pascal - în acest moment remarcabil realizator

Cu mulți ani în urmă, pe când eram studentă la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, numele de atunci al acestei Universități, am avut șansa să mă număr printre studenții care au beneficiat de o invitație a Universității de Artă din Berlin, care ne-a deschis, vreme de o lună, porțile muzeelor și monumentelor din aproape douăzeci de orașe vest-germane. Una dintre cele mai puternice imagini ale acestei călătorii, păstrată în memorie ca un impact-surpriză, a fost întâlnirea cu arta plastică experimentală din acea vreme, într-o expoziție din Köln. Expoziția nu te invita doar să o privești, ci te implica pe măsură ce o parcurgeai, scaldându-te în felurite lumini intermitente sau obligându-te, pentru a putea să-ți continui traseul, să dai la o parte și să treci printr-un „exponat”, care avea drept componentă, de exemplu, o perdea din mărgele. După rezerva față de neașteptat, m-am lăsat prinsă în joc cu incântare.

Participând la sărbătorirea Zilei Internaționale a Dansului, desfășurată pentru prima oară în spațiul de la etajele trei și patru ale clădirii Teatrului Național din București, unde a început să funcționeze, mai întâi firav, iar apoi tot mai consistent, Centrul Național al Dansului, București, mi-a revenit brusc în memoria afectivă, starea de spirit trăită cu atât de mulți ani în urmă, la Köln. Încercând să descifrez resorturile acestui salt în timp, am intuit că principalul motiv era caracterul itinerant al acestei manifestări, itineranți nefiind artiștii, ci noi, spectatorii. În locul unui punct fix din care să privești un spectacol și a unei succesiuni de lucrări pe care să le urmărești una după alta, am fost invitați să parcurgem noi tot spațiul Centrului, unde, în fiecare colț, după fiecare panou, se petrecea, concomitent cu celelalte desfășurări, un experiment, o instalație, implicând mai multă sau mai puțină mișcare, lumini și proiecții. Fiecare spectator urmărea un anumit moment al desfășurării unei lucrări și stătea să o vadă atât cât dorea să o facă. Această ingenioasă idee a actualului director general al Centrului Național al Dansului, București, Mihai Mihalcea, a permis ca întreaga manifestare să poată găzdui o bună parte dintre creatorii de dans contemporan și, în același timp, a dinamizat participarea spectatorilor interesați de acest fenomen artistic.

Consemnările mele nu au cum să acopere tot ce s-a petrecut acolo - și regret că nu am putut urmări și spectacole din alte locuri, închinat aceluiași moment aniversar - dar am deplina îndreptățire să arunc doar câteva „flash-uri” asupra spectacolului pe care l-am dat, împreună, toți dansatorii și coregrafii participanți. Într-unul dintre depozitele Centrului, într-un ambient de aglomerări de obiecte, specific unui atare loc, cu tobe, scări, cabluri, cutii de carton, Manuel Pelmuș static, în picioare, își plimba doar privirea de la un spectator la altul. Atenție, personajul uman, devenea astfel, și el, un obiect de inventar al aceluși depozit - fapt grav care mi-a amintit, din nou, de o altă expoziție de artă plastică din Occident, în care am văzut o păpușă, la scară umană, aruncată cu capul în jos într-un coș de gunoi, titlul piesei fiind *Societate de consum*. Alături de acest spațiu, Andreea Novac, intra cu picioarele într-o căldare sau vărsa puțină apă din căldare peste câteva pietre așezate pe podea și devenite

tv pentru dans - își prezenta proiecțiile de mișcare, iar Iuliana Stoicescu ne invita să luăm loc pe sofale, între perne orientale și ne oferea, în câte un bol, salată de fructe, în timp ce urmăream secvențele minimaliste de mișcare, gândite de ea, în acest spațiu intim, pentru o dansatoare. Etc., etc., etc. Fiecare dintre aceste demersuri, luate separat, ar fi spus destul de puțin. Împreună, însă, au reușit să creeze o anumită atmosferă, să ne introducă într-un spațiu al unei libertăți și fantezii proprii happening-ului.

Dar o mare surpriză plăcută a fost să-l întâlnim, în cadrul acestei manifestări, pe cel mai înversunat contestatar al tinerilor creatori de dans contemporan și a modului cum a fost conceput Centrul Național al Dansului, București, pe coregraful Sergiu Anghel, împreună cu compania sa Orion. El a captat cea mai mare parte din public, cu piesa sa de nuanță suprarealistă, cu proiecția unui film rusesc științific, din 1940, cu obiecte insolit asociate și cu multă mișcare. Ziua Internațională a Dansului a avut, în acest fel, și calitatea de a aduce pace între diferitele generații de creatori de dans contemporan. Deci se poate conviețui și astfel.

O altă surpriză, de astă dată de ordin internațional, a fost aceea a implicării unei persoane regale în sărbătorirea Zilei Internaționale a Dansului (zi stabilită pe 29 aprilie), aceea a regelui Cambodgiei, cu un nume foarte lung, Majestatea Sa Preah Bat Samdech Preah Boromneath Norodom Sihamoni, care este autorul, din anul 2006, al mesajului acestei Zile. Redăm doar un fragment: „Dansul solicită o maximă dăruire din partea corpului, a minții și a sufletului. Numai cei cu adevărat legați de dans pot urma calea sa solicitantă. O disciplină atât de ascetică modelează atât caracterul cât și corpul, iar recompensele unei asemenea devoțiuni sunt insutite. Nici un fel de libertate nu poate egala sentimentul stăpânirii corpului de către spirit”. Acest pasaj mi-a amintit (se pare că am intrat în zodia amintirilor), de un minunat cuvânt înainte, pe care Jean Louis Barrault l-a scris pe cartea lui Agnes de Mille, *L'ame de la Danse*: „Să dansezi înseamnă să lupți contra a tot ce reține, a tot ce infundă, a tot ce apasă și îngreunează. Este să descoperi, cu corpul tau, esența, sufletul vieții. Este să intri în comuniune fizică cu libertatea. Este prin urmare să practici o Artă Sacră”.

Mai spicuim și câteva date din biografia acestei persoane regale, care a dat mesajul Zilei dansului din acest an, deoarece este pentru prima oară, după aproape trei sute și cincizeci de ani, când un rege se implică atât de mult în soarta acestei arte, după Ludovic al XIV-lea, care a dansat el însuși și a creat în 1661 prima *Academie Regală de Dans* - dansul clasic fiind, pe bună dreptate, socotit fiul legitim al acestui rege. Deci, revenind la regele Cambodgiei, el a urmat cursuri de dans, muzică și teatru la Conservatorul Național din Praga, absolvit cu Premiul I la dans clasic, în 1971, iar în 1975 și-a luat diploma în Înalte Studii de Artă (dans, muzică și teatru), la Academia de Artă din Praga, cu teza „Concepția și Managementul Școlilor de Artă din Cambodgia”. Între 1981 și 2000 a fost profesor de dans clasic și pedagogie artistică la Conservatorul „Marius Petipa”, la Conservatorul „Gabriel Fauré” și la Conservatorul „W. A. Mozart” din Paris. Între 1984 și 1988 a fost președintele Asociației de Dans Khmer din Franța și director general și artistic al grupului de balet „Deva”. A făcut două filme de balet: *Vise și Cele patru elemente*, iar între 1993 și 2004 a fost ambasadorul Regatului Cambodgiei la UNESCO, din 2004 fiind și membru al Înalțului Consiliu al Francofoniei.

Și, deși din 14 octombrie 2004 a fost ales rege al Cambodgiei, urmând tatălui său, care s-a retras din domnie, mesajul dat în acest an, care în fraza finală se adresează direct și dansatorilor *Baletului Regal din Cambodgia*, dovedește nu numai atașamentul constant al acestui monarh pentru arta dansului, dar și grija sa concretă pentru formele lui instituționale. Și mai este o componentă a mesajului său din acest an, care a lipsit, cel mai adesea, în mesajele din anii precedenți - componenta spirituală: „Pentru noi, dansul, în cea mai elaborată formă a sa, este un mijloc de a ne apropia de zei. Astfel, dansul devine o rugăciune. Devine un ritual, indispensabil bunului mers al lumii”. Deci dansul așa se vede de la o înălțime, „regala”, reapropiindu-se de funcția sa de ritual, din dansurile arhaice ale omenirii de pretutindeni.

Liana TUGEARU

cărți primite

● Edgar Papu, *Interviuri*, ediție de Ilie Rad și Grațian Cormos, prefată și notă asupra ediției de Ilie Rad, ediție îngrijită de Ilie Rad și Grațian Cormos, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005. 276 pag.

● Nicolae Manolescu, *Teme franceze*, antologie, prefată, notă asupra ediției de Cristina Chevereșan, Institutul Cultural Român, București, 2006, 246 p.

● Ovidiu Hurdzeu, *Sclavii fericiți*, „lumea văzută din Silicon Valley”, eseuri, Editura Timpul, Iași, 2005, 302 p.

● Grigore Lupescu, *Colocviu umoristico-medical*, epigrame, prefată de Gheorghe Grigurcu, postfață de George Corbu, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005. 140 pag.

● Rodian Drăgoi, *Poeme de trecere*, poezii și referințe critice, Editura Deliana, București, 2006, 100 p.

● Adrian Georgescu, *Unul și el însuși*, roman, Sieben Publsching, 2006, 216 p.

● Dan Movileanu, *Fals tratat denigrator (gânduri apocrife în la minor)*, Focșani, Ed. Andrew, 2006 (aforisme). 100 pag.

● Ladislau Daradici, *Înăripate din vis*, proză fantastică (unsprezece povestiri), Deva, Ed. Emia, 2005. 136 pag.

● Ana Ardeleanu, *Arzând pustiu-n pipa depărtării*, versuri, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2006. 104 pag.

● Radu Voinescu, *Erezii pioase*, povestiri, Deva, Ed. Emia, 2005. 174 pag.

● Pop Simion, *Sinele câinele: ideogramele unui bătrân*, București, Ed. Muzeului Literaturii Române, 2005 (reflecții). 188 pag.

● Aura Christi, *Labirintul exilului*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, prefată de Nicolae Balotă, București, Ideea Europeană, 2005 (însemnări, eseuri, convorbiri, fotografii). 372 pag.

● Paul Verlaine, *Cântec de toamnă/Chanson d'automne*, selecție de poeme, cuvânt înainte și traducere din limba franceză de Paula Romanescu, Râmnicu Sărat, Ed. Rafet, 2006. 172 pag.

arte

muzică

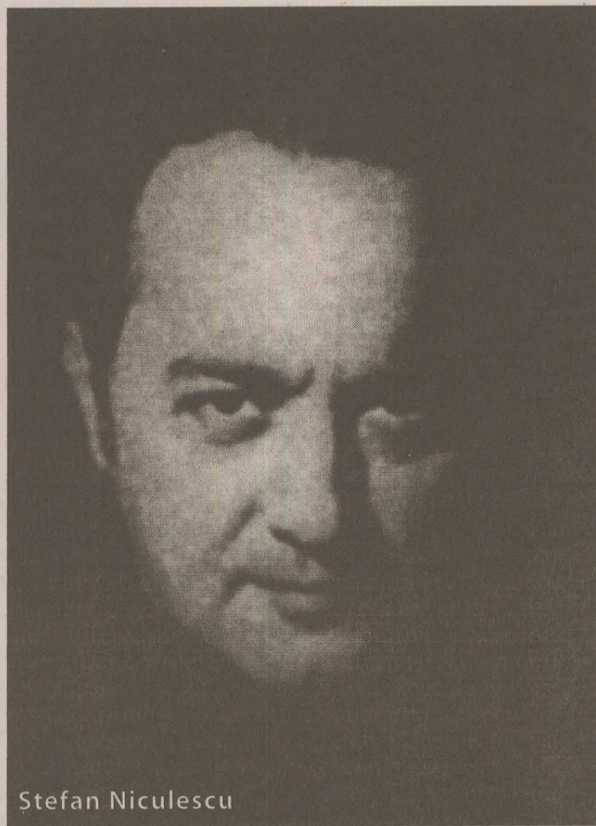
Un recviem românesc

fi "unirea minții cu inima" și cât de *palpabilă* esența divină, atunci când autorul știe să treacă *dincolo* de textele specifice "rânduiei ortodoxe a înmormântării sau a parastasului"; de cele ale "cântecelor funebre supraviețuitoare în cultura orală a țăranului român" sau de "cântecul medieval citat de Monteverdi în *Sonata sopra Sancta Maria ora pro nobis*." Cu toate că în literatura noastră muzicală mai există un *Recviem* – *Parastas* al lui Marțian Negrea și un *Recviem* semnat de Myriam Marbé, *Pomenirea* maestrului Ștefan Niculescu "este – conform mărturiei autorului – o adaptare proprie a denumirii celebrului *Ein deutsches Requiem*, «după cuvinte din Sfânta Scriptură», cum spune Johannes Brahms" – mai degrabă o *celebrație a eternității spiritului*, o "aducere aminte de Cel de Sus și de cei adormiți întru Domnul", decât expresia unei ceremonii *pro defunctis*. În selectarea și ordonarea fragmentelor celor 7 părți componente, ca și în stabilirea titlului i-a stat alături, ca în multe ocazii similare, soția sa, căreia îi este dedicată lucrarea.

Ștefan Niculescu și-a făcut din "eterna reîntoarcere" la origini – fie ele de expresie cultă, europeană, primitiv-ritualică ori de tradiție bizantină – principiul călăuzitor și innoitor al propriului act de creație, al propriei existențe. Această "nostalgie" implică, după modelul Jung-Eliade, investigarea *pluralității* surselor, tradusă în muzică prin *polifonie* – descinsă, la rândul ei, din *plurivocalitatea* medievală. Or, "cercetarea și regândirea surselor primare ale *plurivocalității*" ar avea ca scop, în opinia compozitorului, "tocmai deschiderea de căi noi creativității muzicale." Așa se face că lucrări mai vechi precum *Axion*, *Psalmus*, *Sextuplum*, *Invocatio*, *Cantos*, *Deisis* (Rugăciune), *Litanii*

la plinirea vremii reprezintă tot atâtea *chintesețe* ale unor asemenea simbioze. *Un recviem românesc* de Ștefan Niculescu impresionează prin simplitate și grandoare; prin rigoarea, substanța și frumusețea scriiturii contrapunctice, modal-bizantine și eterofonice, prin spațialitatea metafizică, prin varietatea nuanțelor țesăturii corale, reliefând veșnica pendulare a ființei între certitudine și incertitudine, între interogație, implorare și revelație...

Odihnește-te Mântuitorule (partea I, "corespunzătoare oarecum catolicului *Requiem aeternam*"), pune în mișcare *materia* (marea compactă de voci, *strigându-și* rugăciunea de mântuire, la început în canon cu iz medieval, pentru a atinge în final o densitate aproape atomică) și *imuabilitatea spiritului* (simplitatea și transparența *unisonului* corzilor). În partea a 2-a, *Doamne miluiește*, "corespunzătoare catolicului Kyrie eleison și Christe eleison", *unisonul* nu mai e "fracturat" de neliniștea disperată a vocilor, ci înaintază imperturbabil, ca un flux concentrat de energie, pentru a face ruga mai eficace și mai penetrantă: "Doamne, iisuse Hristoase, miluiește-ne!" Simțul proporției și al echilibrului îl determină pe maestrul Niculescu să destindă (suspende) tensiunea extremă a implorărilor anterioare, prin introducerea – ca parte a 3-a – a *Cântecului zorilor*, extras din culegerea "Ale mortului", alcătuită de

Ștefan Niculescu

Constantin Brăiloiu în 1936. Clopotelor din secțiunea precedentă le corespunde acum *gongul*, ca un semnal demiurgic către "făpturile" Domnului, cărora li se îngăduie, efemer, să "negocieze" cu "zorile, surorile", pentru a nu se grăbi să "ne năvălească, până nu și-o găsi dalbul pribeag un car cărător, că e cărător... din țara cu dor, în cea fără dor...". Pânzele eterofonice diafane sunt comparabile cu adevărate *sufhuri vitale*, supra-sensibile. Ascuțit ca o lamă de fierăstrău, sunetul corzilor (simbol al purificării de sine) încheie momentul într-o notă de maximă spiritualizare. E ca și când am fi conectați *direct* la însuși limbajul Instanțelor cerești. Adevărul sentențios conținut în *Stihirile glasurilor* (partea a 4-a) e *impus* de sonoritatea terifiantă a alăturării și de accentele declamatorii ale vocilor, subliniind profetic ideea *deșertăciunii* oricărei măririi și a toate cele omenești. *Stihirile glasurilor* sunt urmate de *Strigătul Atotțiitorului* (partea a 5-a, "corespunzătoare oarecum catolicului *Dies irae*"), în același registru apocaliptic. Deși penultima, secțiunea a 6-a, *Evanghelia*, constituie apogeul lucrării. Într-un *crescendo* solemn, orchestra și orga preced apariția basului solist. Cu rezonanțe de clopot gigantic, glasul lui *despică* parcă Cerurile, vestind sosirea ceasului "când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu", fără să-și arate chipul pe de-a ntregul, ca în practicile frecvent întâlnite în scrierile biblice – excepțional în intervenția sa, Pompeiu Hărășteanu a fost plasat intenționat în masa coriștilor! Ultimele două intervenții corale – "Ziua înfricoșătoare a Domnului" și "Sancta Maria ora pro nobis" – redau magistral *coincidența contrariilor*: prima, *severitatea implacabilă* a celui care "are viață veșnică și la judecată nu va veni", cea de-a doua, *înțelegera și compasiunea* Fecioarei, sugerată de transparența corzilor, ca o boare de vânt, ambele avnd în subtext stimularea încrederii în *resurrecție*. Atmosfera se prelungește în ultima parte – *Pomenirea* – când "născătoarea de Dumnezeu" e implorată să îi mântuie "pe cei care nădăjduiesc în tine...". *Isonul*, ca și *unisonul* revin în prim-plan, potențând nevoia de *centralitate*, ca "permanență a gândirii" sau, cum ar spune Mircea Eliade, ca simbol al accederii la "realitatea absolută".

Ca de obicei, maestrul Niculescu atinge, prin maxima simplitate a mijloacelor componistice, zone ale celei mai înalte spiritualități, cuvintele fiind doar forma ei "întrupată". Întregul colectiv coral-orchestral și, deopotrivă, dirijorul Horia Andreescu au excelat în redarea *esenței sacre* a acestei veritabile *capodopere*.

Despina PETECEL THEODORU

Book fest

salonul
cărții
bucurești

13 - 18 iunie 2006

Romexpo
halele 15 - 13

Cotidianul.

tabu

MONDE
diplomatique

România
literară

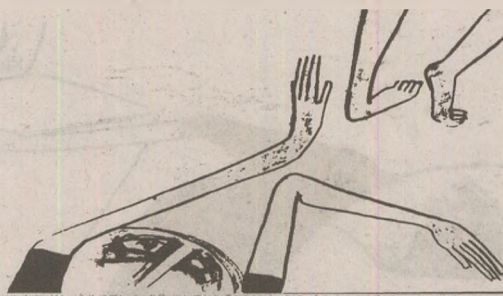
ID

RADIO
GUERRILLA

CEL MAI TARE GHID
24 - FUN
DIN ROMANIA

I&P
INVESTIȚII ȘI PROFIT

ELIBERADIO
DILEMAVECHE

arte

Pe drumul lui Strehler

Sînt momente cînd ți se revelează mai acut relația cu șirul unor coincidențe. Unor întîlniri. Relația cu firele, multe, invizibile, care te pun într-un anumit raport cu tine, cu celălalt, cu lumea. Călătorind pe căile din mine însămi, descopăr, uneori, și voluptatea popasului. Acolo sînt ochi, senzații, mize, emoții, lumini, măști, neputințe, umbre, succesul unora, ratările mele, răsărituri, apusuri. S-a întîmplat – sau, poate, n-a fost doar atît – ca trupa lui Strehler de la Piccolo Teatro din Milano să revină la București. Cu *Arlechino*, slugă la doi stăpîni, acel spectacol-școală de teatru, acea lecție de actorie desfășurată, încărcată de rigoare, de ludicul lui Giorgio Strehler, de fantezia ireală a luminilor lui, de zborul lui Soleri. Aud fluturarea mîinilor lui Strehler în gesturi ample, largi, cu care desena, în aer, lumi. Ca un dirijor. Strehler... Dirijor... Și toate versiunile sale, începînd cu 1947, la *Arlechino*, *Piațeta*, *Insula sclavilor*, *Livada de vișini* și lacrimile lui Vlad Mugur, ale mele... venirea lui în visele mele, venirea lui la București, la Bulandra, cu ocazia Festivalului Uniunii Teatrelor Europene. Plecînd spre casă și nedorind să-mi controlez emoțiile, mi-am amintit de ceea ce am citit despre ultimul lui spectacol, despre magia lui, despre felul în care a simțit să vorbească, atunci, și pentru ultima oară, despre iubire și despre tinerețe: „Cosi fan tutte”. Știam că a lucrat cu un dirijor mare care, într-un fel, i-a încheiat montarea. Știam că acel dirijor... știam multe. Ce nu am știut în seara aceea și n-a fost chip să-mi amintesc a fost faptul extraordinar că dirijorul, artistul acela însoțitor al lui Strehler pe ultimul interval nu este altul decît Ion Marin. Cel cu care Strehler a deschis Noul Piccolo Teatro din Milano. M-au trecut fiorii. Ion Marin. Un tip fantastic pe care l-am ascultat dirijînd și pe care nu l-am cunoscut niciodată, un tip cu o filosofie specială, cu o nebulie în mîini și în simțuri, cu o vulnerabilitate ce-l face și mai puternic, și mai fragil. Un spirit pe care, într-o noapte, mi s-a părut că-l știu. Ion Marin, tocmai în zilele și în nopțile acelea se întorcea la Milano ca să primească, cu brațele deschise, succesul de la Scala din Milano cu *Manon*. Scala. Visul oricărui mare dirijor, cîntăreț, regizor, scenograf. Scala, locul unde perfecțiunea sunetelor înseamnă mai mult decît un cult. Scala. Scala, locul în care am auzit aplauzele lui Strehler pentru Ion Marin.

De ce nu vulesc presa, radioul, televiziunile despre asta? De ce atîta tăcere românească față de un eveniment cu adevărat remarcabil? De ce superficialitatea și ignoranța ne-au ars reverențele? Nu exista scuza „n-am știut” în plin secol al exploziei informaționale, al accesului la tot ce cu mintea nu gîndești. Și, totuși, de ce nu putem să prețuim valoarea, să-i arătăm strălucirea? Am primit cîteva însemnări, tulburătoare, pe care Ion Marin le-a făcut în seara de 4 mai, seara premierei sala de la Scala. Înainte de începerea spectacolului și după. În noapte. Am citit și recitat acele rînduri. Comentarii, griji, emoții, detalii. Pînă aici, nimic nefiresc înaintea unei premiere. Ce se află dincolo de toate acestea, vă las să descoperiți singuri. Douăzeci de ani de cînd a plecat din România, douăzeci de ani de cînd, cu o carieră fulminantă, noi nu am învățat să vorbim despre el. Nici după căderea Cortinei, de Fier, sau oricare alta. Douăzeci de ani de cînd Ion Marin i-a avut profesori pe Carlo Zecchi, Sándor Véghe și Franco Ferraro, de cînd a lucrat cu Herbert von Karajan și Carlos Kleiber. Douăzeci de ani de cînd nu știm că a dirijat la Opera din Viena, invitat de Claudio Abbado, la Metropolitan, la Opera din Berlin, Paris, Hamburg, San Francisco, Hamburg, La Fenice. Douăzeci de ani de cînd tot lucrează cu nume ca Plácido Domingo, Jessye Norman, Cecilia Bartoli, Mirella Freni, Angela Gheorghiu. Douăzeci de ani care au însemnat întîlnirea cu Jean-Pierre Ponnelle, Roman Polanski, Jonathan Miller, David Hockney, Giorgio Strehler, pe care îl consideră unul dintre mentorii lui. Douăzeci de ani în care a dirijat și mari orchestre: London Symphony Orchestra, Orchestra Națională a Franței, Filarmonica din Israel, din München, din Berlin, din Londra. Douăzeci de ani care au născut o carieră, un destin formidabil, douăzeci de ani în care s-a putut ajunge la anormalități ca aceea din seara premierei în care colegi celebri, politicieni din lume, guvernul Austriei, de pildă, îi urează succes și îi trimit flori la cabină, iar din partea noastră, nimic. Pîcla ignoranței. Grea și densă.

În seara premierei de la Scala din Milano cu *Manon Lescaut*, eu l-am recuperat pe Ion Marin. A fost darul lui Strehler.

Marina CONSTANTINESCU

Ion Marin

Jurnal de premieră

4 mai 2006, ora 18.30

Mă uit la fracul impecabil și ezit încă un minut să încep să mă schimb. Azi sunt exact 20 de ani de la ceremonia Premiului Herder la Viena, 20 de ani de cînd am plecat din România, 20 de ani de viață trăită sub semnul unei enorme responsabilități a propriei libertăți. Sunt în cabina mea de la Scala din Milano, înainte de premiera cu *Manon* de Massenet. Ca mai întotdeauna înaintea intrării în scenă plutesc într-un fel de vacuitate, pendulez între trecut și viitor.

De ce mă aflu aici? După sute de spectacole la Viena, Paris, Berlin, New York, Londra și cîte și mai cîte, de ce mai pot fi atît de emoționat? Fiindcă Scala reprezintă o Mecca a operei? Fiindcă stagiunea asta e, după concedierea lui Riccardo Muti, o defilare a celor mai importanți dirijori ai lumii? Fiindcă totul în teatrul acesta îmi amintește de colecția de discuri din casa copilăriei și de o *Traviata* cu Callas pe care o dirijam la cinci ani cu o baghetă minusculă, făcută de un meșter de la Opera din București, unde tatăl meu era Director?

Ca mai mereu, cabina e plină de cadouri, mesaje, sticle de șampanie, flori. Colegi celebri, politicieni, directori de opere, admiratori, prieteni din toată lumea...

Mă tușează urările Angelei și ale lui Roberto și cele ale guvernului Austriei care, cu precizie matematică, mă onorează înainte de cele mai multe concerte.

Institutul Cultural Elvețian îmi cere acordul de a organiza un cocktail după premieră. Toți par a ști deja toate detaliile celor cinci săptămîni de repetiții. Cum fac oare asta? Ce naiv pot fi! Internet, www.teatroallascala.com, Google, ionmarin. Elementar! Ce mă impresionează cu adevărat e interesul pe care toți îl manifestă pentru parcursul meu. Mă pufnește risul. Ca în *Asterix*, există un loc neconform cu restul lumii. Un loc cu interese bolnave și cu un *weltanschauung* în anamorfoză.

Dau ultimele telefoane, Gabriel, tata. Alexis e ca întotdeauna punctual și cu tupeul celor nouă ani ai lui mă somează să mergem să punem partitura în fosă.

E de acum un ritual să facem asta mină în mină de la Tokyo la Londra și de la Berlin la Hong Kong. E foarte elegant și-mi cere să-i refac nodul la cravată. Îmi trec mîna prin părul lui de Beatle și încerc să-mi deviez în iubire valul de trac care îmi urcă pulsul la 180. Tot de mină cu

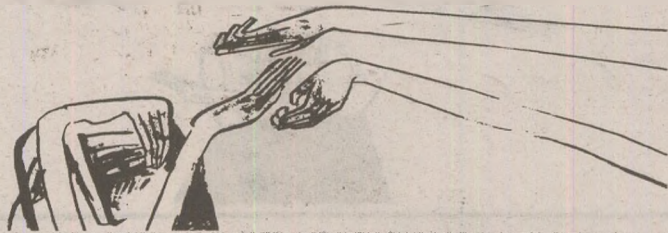
Alexis merg să-mi îmbrățișez cîntăreții.

Gata, sînt gata, strîng bagheta în mînă, văd cum candelabrele se sting, simt așteptarea celor 2800 de oameni din sală, a celorlalte cîteva sute din cor, orchestră, tehnică, figurație... Intru!

ora 00.05

Încă îmi duduie urechile de la ovațiile galeriștilor de la Scala. Temuta galerie a Scalei, făcătoarea de regi. Nu-mi vine să cred că au fost primii care au sărit în picioare la sfîrșit, răcnind *Bravo, Maestro!* Orchestra care a părut legată de mine cu zeci de fire invizibile și care a cîntat cum rareori am auzit-o. Orchestra Scalei, care acum două luni făcea greva cerînd, și obținînd demisia lui Muti, a lăsat la sfîrșit instrumentele pe podea ca să mă aplaude. Îmi vine să spun ca în Evanghelie, „nu eu, ci Tatăl din mine”. N-am curajul să îmi asum triumful de la Scala. Profit de două minute de vid într-o maximă fericire, unde orgoliul propriei persoane e inexistent. Sînt fericit pentru toți cei pe care îi iubesc, vii și morți, pentru Strehler, Karajan și Ponnelle, care mi-au văzut parcursul mult înainte ca eu să-l pot intui. În fața ușii mă așteaptă cîteva zeci de oameni. Aristocrați, celebriități, politicieni, chipuri din *Match*, *Bunte*, *Newsweek*. În sala galbenă, cei ce solicită autografe au făcut deja coadă în fața mesei la care mă voi așeza să semnez cîteva sute de programe și discuri. Pe la 1.30-2 o să ajung la Four Seasons să beau în fine un pahar de șampanie cu cei douăzeci de apropiați, „familia” din cele patru colțuri ale lumii. Și iar mă pufnește risul, și iar mă gîndesc la *Asterix* și la micul loc care face mereu excepție de mine. 20 de ani și o zi de cînd am plecat din România. Ce ineptie! Simt că renunț definitiv la forma asta de măsurare a timpului.

Așadar, 20 de ani și o zi de cînd am început să fiu eu însumi, 20 de ani și o zi de viață pe un glob unde mă simt cu adevărat acasă, 20 de ani și o zi de Ion Marin. ■

arte

Rămase strict în lăuntrul propriilor programe administrativ-confesionale (Răsăritul, cu viața lui interioară, cu sobornicia și cu grija, de multe ori vecină cu ipocrizia, de a croi chiar de aici, din inima vremelnice, veșmintele gingașe ale eternității de dincolo, iar Apusul, cu pragmatismul său cotidian, cu turismul civilizator, cu războaiele duse în numele Domnului și cu grija trează de a regla în vremelnice ceea ce lui Dumnezeu i-ar plăcea să contemple în eternitate), cele două modalități de situare creștină față de lume și de existența omului determinat, cea catolică și cea ortodoxă, și-au văzut de treabă, în legea lor, până la finele secolului XIX. Cum sculptura este, ca proiect cultural asumat, un produs artistic și simbolic exclusiv apusean și cum cioplirea de iconostase, de uși împărătești și de uși propriu-zise nu este sculptură în sensul consacrat al cuvântului, până pe la mijlocul secolului XIX spațiul românesc nu a cunoscut sculptura ca exercițiu curent și ca practică însușită. Doar la câteva decenii bune după ce slugerul Tudor își manifesta europenismul prin admirația mărturisită pentru drumurile austriece, după ce odraslele boierilor se întorc de la Paris cu lecția modernității bine însușită, cu legături ferme prin diverse loje și cu proiecte pe jumătate romantice, pe jumătate politice, de transformare a țării în sensul experiențelor europene, încep să se manifeste și aici personaje noi, actori ai unei istorii dinamice, tocmai buni pentru a mobila cu înfățișarea lor, turnată în bronz sau cioplită în piatră, marile piețe și alte locuri de interes obștesc. Viața publică însăși capătă alte dimensiuni și își descopără alte vocații. Proiectul național cere insistent două tipuri de suport simbolic: pe de o parte, resuscitarea memoriei prin invocarea marilor figuri ale istoriei, iar, pe de altă parte, reprezentarea alegorică a unor noi aspirații. În fața acestor mari provocări ale timpului, nici retorica hieratică a frescelor și nici lumina stinsă a icoanei nu mai sunt suficiente. Este nevoie de o expresie directă, puternică, purtătoare a unor mesaje fără echivoc. Altfel spus, este nevoie de sculptură, de arta de for. Cei care vor umple golul de până acum și vor genera un fenomen viguros și nou, sunt, evident, artiști veniți din Occident și, la fel de evident, din spațiul catolic. Unii au venit doar să lucreze și să execute anumite comenzi, precum Carrierr-Belleuse, de exemplu, alții s-au împămîntenit și au pus temelii viitoarei școli românești de sculptură. Cei din urmă, care, conform cutumei, sunt întotdeauna și cei dinții, sunt binecunoscuții V. Hegel, un polonez naturalizat

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Sculptura românească, de la reprezentare la teologie

francez, și germanul Karl Storck, întemeietorul unei adevărate dinastii de artiști. Tinerii sculptori români care s-au născut imediat după impact, cum ar fi Ion Georgescu și Ștefan Ionescu-Valbudea, nu numai că învață fără dificultăți noul meșteșug, dar configurează profund fenomenul însuși, integrând, cumva, tînăra sculptură românească în circuitul estetic și ideologic al bătrîni Europe: primul transmite un semnal clasicizant, iar celălalt rezolvă, prin traseele compoziționale și prin cîteva accente puternice de modelaj, tensiunea și neliniștea romantică. Dacă prin Georgescu și prin Valbudea spațiul artistic românesc s-a integrat în cel european sugerînd chiar o anumită istoricitate prin experiențe stilistice diferite, prin mai tînărul Paciurea lucrurile se complică brusc. După

ce-și însușește fără ezitare orizontul, reflexele și deprinderile unui sculptor european responsabil, se trezește în el, dintr-o dată, conștiința de oriental, iar instinctul culpei, al celui care a violat interdicția, începe să se manifeste. Paciurea este cel dinții sculptor român prin care nonfigurativismul se revoltă și frustrarea născută din coliziunea cu mimetismul devine evidentă și irepresibilă. Episoadele acestei revolte, total diferite ca manifestare, sunt în număr de trei, iar ținta lor este una singură: ieșirea din captivitatea modelului realist și emanciparea de sub presiunea figurativului univoc. Într-un anumit fel, Paciurea încearcă, mobilizînd un sentiment răsăritean latent, să recupereze un anumit tip de transcendență pierdută, să concilieze sculptura cu un iconoclastism sui-generis. Prima treaptă a acestui proces este transferul, adaptarea stilistică, preluarea aproape mecanică a viziunii din pictura bizantină. Asemenea lui Mestrovici, un alt exponent al climatului oriental-ortodox, chiar dacă el era de origine croată, Paciurea încearcă, în *Madona Stolojan*, hieratizarea sculpturii prin adaptarea în relief a drapajului din pictură și prin stingerea caracterelor individuale într-o anumită tipologie abstractă. Cum o asemenea tentativă nu putea fi dusă prea departe din pricina riscului major al esuării în rețetă, sculptorul încearcă o altă soluție, și anume supradimensionarea, ieșirea din scară ca procedeu de subminare a realului. Înlocuind *frumosul* cu *realul*, avem în proiectul lui Paciurea ilustrarea cea mai fidelă a unei observații pe care Aristotel o făcuse de multă vreme în *Poetica*. Asume aceea care privește justa organizare a elementelor și dimensiunea potrivită. Spunea Aristotel: „Ființă sau lucru de orice fel, alcătuit din părți, frumosul, ca să-și merite numele, trebuie nu numai să-și aibă părțile în rînduială, dar să fie și înzestrat cu o anumită mărime. Într-adevăr, frumosul stă în mărime și ordine, ceea ce explică pentru ce o ființă din cale afară de mică n-ar putea fi găsită frumoasă (realizată într-un timp imperceptibil, viziunea ar fi nedeslușită), - dar nici una din cale afară de mare (în cazul căreia viziunea nu s-ar realiza dintr-o dată, iar privitorul ar pierde sentimentul unității și al integrității obiectului, ca înaintea unei lighioane de zece mii de stadii)” (*Poetica*, Ed. Academiei, Buc., 1965, pag. 63, 35). Giganții lui Paciurea tocmai acesta sunt, adică o ficționalizare a realului, o perturbare a percepției, cu alte cuvinte „o lighioană de zece mii de stadii”. În cel de-al treilea moment, revolta în fața figurativului și a particularului se rezolvă prin fuga în fabulatoriu, prin dezertarea definitivă în metafora himerei. ■

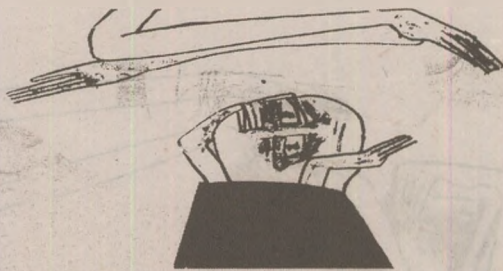
I. Georgescu - Aruncătorul cu lăncea

D. Paciurea - Gigantul

I. Georgescu - Actorul Mihail Pascaly

meridiane

Nepoată a lui Alexei Tolstoi, Tatiana Tolstaia s-a născut în 1951 la Sankt Petersburg și, după studiile universitare, a făcut o carieră academică internațională, predind la universități americane, în paralel cu publicarea unor volume de povestiri, a romanului *Zîtul* (recent apărut în românește, la Editura Curtea Veche, în excepționala traducere a Luanei Schidu și asupra căruia vom reveni în aceste pagini) și a cărții de eseuri *Copiii lui Pușkin*. (M.Ș.)

Universul e finit, universul e neliniar, universul e curbat și se închide chiar pe Vasili Mihailovici. La șaizeci de ani, șuba e prea grea, treptele abrupte, zi și noapte îți simți inima. A mers, a tot mers, de pe un colnic pe altul, pe lângă lacuri lucioase, pe lângă insule luminoase, cu albe păsări deasupra capului, cu șerpi bălțați sub picioare și a ajuns în locul asta, s-a pomenit chiar aici: aici e sumbru și sufocant, și gulerul strânge, și sângele curge mocnit. Aici ai șaizeci de ani.

Gata, asta a fost. Aici nu crește iarba. Pământul e înghețat, drumeagul îngust și bolovănos, iar în față se vede o singură inscripție: exit.

Vasili Mihailovici nu era însă de acord.

Stătea pe culoarul salonului de coafură și-și aștepta nevasta. Prin ușa întredeschisă se zărea o sală îngustă, despărțită prin bariere de oglinzi în care trei... trei femei se ghemuiau sub mâinile atotputernicelor erinii. Puteai oare spune că ceea ce se multiplica în oglinzi ar fi fost niște doamne? Vasili Mihailovici privea cu groază crescândă la ceva ce ședea aproape de el. O sirena buclată, prop-tindu-și zdravăn picioarele în podea, înșfăcă *acel* ceva de cap și, trăgându-l spre spate la un jgheab metalic adus aproape, îl improșcă cu apă fiartă - ieșeau aburi; săpun cu turbare; și din nou aburi; nu apucă Vasili Mihailovici să se ridice de pe scaun și să strige, că ea se și năpusti și-și sufocă victima cu un prosop alb, flaușat. Își mută privirea. Pe un alt scaun, sfinte Doamne! - de la un cap stacojiu, de altfel foarte satisfăcut, înfășurat în țepi metalici, triode, rezistențe, se întindeau sârme lungi... Când își mută privirea, pe un al treilea scaun, o recunosc pe Evghenia Ivanovna și dădu să pornească spre ea. Ceea ce acasă părea a fi părul ei acum se făcuse cocoloș, lăsând pielea descoperită, iar femeia în halat alb vâra acolo, pe un bețișor, ceva lichid. Mirosul era sufocant.

- Nu-i voie în palton!!! - strigară câteva voci.

- Jenia, eu am să fac un ocol, mă învățesc pe aici, pe aproape, - cu un gest din mână, explică Vasili Mihailovici. Încă de dimineață simțise o slăbiciune în picioare, inima îi bătea tare și-i era sete.

În sala de așteptare, creșteau în niște oale mari un fel de săbii verzi, aspre, cu mânerle în pământ, de pe pereți se uitau la tine, cu insinuări dubioase în privire, fotografiile unor ființe nemaivăzute iar pe cap! - pe cap purtau turnuri, torturi, coame răsunătoare sau vâlurele ca pireul din cantine. Una ca astea vrea să fie și Evghenia Ivanovna.

Bătea un vânt rece și cerul scutura ceva mărunț, uscat. Ziua era posomorâtă, deșartă, scurtă, noaptea se năștea chiar din zi. Magazinele mici erau viu, îmbietor luminate. La colțul străzii își făcuse loc un butik strălucitor, bine mirositor, o cutie cu minuni. Da' parcă te poți apropia de el? Cumpărătorii se îmbulzeau unii în alții, întindeau bonurile de casă peste capete, înșfăcau niște pachetele. O grăsană, strivită chiar la ieșire, se agățase de ușorul ușii și acum era împinsă de valul de oameni care veneau de afară.

- Lasăți sa eșit! Da! lasăți la mine sa eșit!

- Ce-au acolo?

- Sclipici pentru buze!

Vasili Mihailovici se vârî în înghesuială. Femeie, femeie, oare exiști cu adevărat?... Ce ești, de fapt?... Sus de tot, în vârful unui copac siberian, sclipește cu ochi plini de spaimă căciula ta, vaca își fată progenitura în chinuri - pentru cizmele tale; tipând, oia se lasă tunsă pentru ca tu să te poți încălzi cu lâna ei; balena se zbate în chinul agoniei, plânge crocodilul, aleargă gâfâind leopardul-victimă. Obrajii tăi roz sunt în cutiute cu praf diafan -, zâmbetele - în tubușoare aurite cu pastă zmeurie, -

pielea netedă - în borcane cu unsori, privirea - în borcaneșe rotunde, transparente.

...A cumpărat pentru Evghenia Ivanovna un set de gene.

...Totul e dinainte hotărât și n-ai cum s-o cârmești - iată ce-l chinuie pe Vasili Mihailovici. Nici nevestele nu îi le alegi, - ele, ivite nu se știe de unde, apar lângă tine și, iată-te, zbatându-te într-o plasă cu ochiuri mărunte, legat de mâini și de picioare și priponit, cu căluș în gură, ești învățat mii și mii de detalii enervante ale trecătoarei existențe, ești ingenunchiat, și se taie aripile, întinericul devine tot mai dens, și luna și soarele tot aleargă și aleargă, încercând să se ajungă din urmă, în cerc, în cerc, în cerc.

Lui Vasili Mihailovici i s-a revelat cu ce anume se curată lingurile, și fiziologia, prin comparație, a chiftelelor și a știțelor; știa pe dinafară cât de întristător de puțin supraviețuiește smântâna și intra în obligațiile lui s-o lichideze încă de la primele semne ale intrării în agonie; cunoștea locul de obârșie al bureților de vase și al măturilor ca un profesionist, știa să deosebească o cereală de alta, avea în cap toate prețurile de referință pentru vesela de sticlă, și în fiecare toamnă ștergea geamurile cu amoniac pentru a distruge de la rădăcina livezile de vișini din gheață, care ar fi urmat să crească iarna.

Uneori, Vasili Mihailovici își imagina că, fie, va duce până la capăt viața asta și va începe una nouă, sub o altă întrușipare. Mofuros, își alegea vârsta, epoca, înfățișarea; ba voia să fie un tânăr din sud, focos, ba un alchimist din Evul Mediu, ba fiica unui milionar, ba pisioul preferat al unei văduve, ba împărat persan. Vasili Mihailovici evalua alegerea, pune condiții, era capricios, se încăpățâna, refuza toate variantele propuse, se bosumfla, era epuizat; pierdea șirul gândurilor și, lăsându-se în fotoliu, se privea îndelung în oglindă, se uita la sine, - singurul, unicul.

Nu, nu se întâmpla nimic. Nu-i apărea lui Vasili Mihailovici nici serafimul cu șase aripi, nici vreo altă creatură cu pene care să-și ofere serviciile supranaturale, nimic, cerurile nu se deschideau, nimeni nu glăsuia din cer, nimeni nu-l ispita, nu-l înălța în văzduh, nu i se așternea înainte. Vasili Mihailovici se simțea sufocat de caracterul tridimensional al existenței, al cărei sfârșit era tot mai aproape, încerca să găsească un alt făgaș, să sfredească bolta cerului și să plece printr-o ușă desenată. Odată, când dusese așternuturile la spălătorie, Vasili Mihailovici își aruncase privirea pe trifoiul înflorat al unei suprafețe de bumbac și observase că cele șapte cifre de pe eticheta cusută pe nord-estul cearșafului, erau întocmai cu un număr de telefon, sună, fu primit cu bunăvoință și începu o relație plictisitoare, sâlcie, cu femeia Clara. Acasă la Clara totul era întocmai ca la Vasili Mihailovici, o bucătărie la fel de curată, doar că geamurile dădeau spre nord, un pat la fel și, când se culcă în așternutul scrobit al Clarei, Vasili Mihailovici zări în colțul pernei încă un număr de telefon; puțin probabil că acolo îl aștepta destinul, dar sâțul de Clara, sună totuși și se alegea cu femeia Svetlana, care avea un băiat de nouă ani; și în dulapul Svetlanei erau rânduie rufe curate, cu bucăți de săpun bun între ele.

Evghenia Ivanovna simțea ea ceva, îi scotocea buzunarele, desfăcea hârtiute, fără să bănuiască măcar că doarme între paginile unei vaste agende, acoperite cu numerele de telefon ale Clarei, iar Clara moțâia pe numerele de telefon ale Svetlanei, iar Svetlana se odihnea, după cum se dovedi, pe telefoanele casei raionale de pensii.

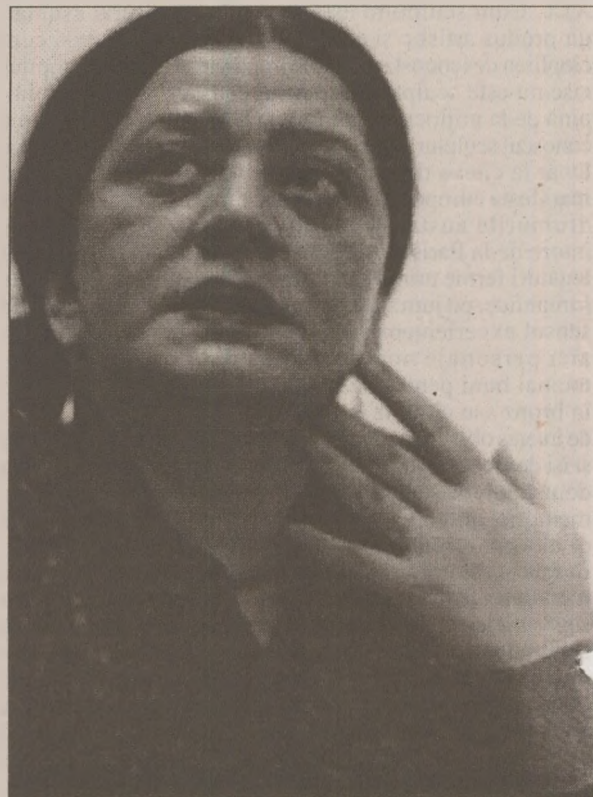
Femeile lui Vasili Mihailovici n-au aflat, așadar, una de existența celeilalte și de altfel nici Vasili Mihailovici nu le inoportuna cu detalii despre sine. Și de unde să fi avut el nume, funcții, adresă, index poștal, el, o fantomă a cearșafurilor, a fețelor de pernă, zămislită din evidența spălătoriei?

Vasili Mihailovici a pus capăt experimentului nu din cauza Casei raionale de pensii. Pur și simplu înțelesese că încercarea de a se smulge din sistemul de coordonate eșuase. Nu, nu i se deschidea un drum nou, cu perspective care să-i taie răsuflarea, nu i se deschidea o tainică potecută care să-l ducă în transcendență, pur și simplu, pipăind pe întineric, se prinsese de aceeași roată a destinului și, ținându-se de ea cu amândouă mâinile, ar fi ajuns, în cele din urmă, în cerc, venind din partea cealaltă, tot spre sine.

Pentru că undeva, înăuntrul ghemului urban, între ițele

O povestire de Tatiana Tolstaia

Cercul

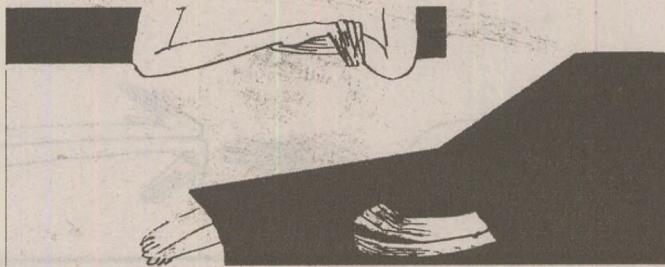

străduțelor, o bătrână fără nume aruncă pe ferestruica micuță de lemn un pachet de rufe, marcat cu o criptogramă din șapte cifre: în ele ești tu încifrat, Vasili Mihailovici. Pe drept, tu aparții bătrânei. Are asupra ta toate drepturile - și dacă și le cere? Nu vrei? Nu, nu, nu, - Vasili Mihailovici nu o voia pe bătrâna străină, îi era frică de ciorapii ei, de tălpile ei, și de ceva dospit, și de scârțâitul arcurilor sub corpul ei alb, bătrân, și va avea într-un borcan de trei litri o ciupercă de ceai - o vietate mută, alunecoasă, fără ochi, care trăiește cu anii pe pervaz, tăcută-tăcută, și nici măcar o singură dată nu plescaie.

Iar cel care ține în mâini ghemul destinului, care stabilește întâlnirile, care-i trimite pe călătorii algebrici din punctul A în punctul B, care umple bazinele din două țevi, a însemnat deja cu o cruciuliță roșie intersecția la care el trebuia s-o întâlnească pe Izolda. Acuma ea, bineînțeles, de mult nu mai e.

O zărise pe Izolda la piață și se luase după ea. Privind dintr-o parte la fața ei vânată de frig, și la ochii străvezii ca boabele de strugure, hotărâse: ei bine, chiar ea să fie aceea care-l va scoate din această penar strâmț cu numele de univers. Avea pe ea o hăinuță ponosită, cu cordon, o căciuliță cu împletitură rară - asemenea căciulițe le ofera cu zecile femeile scunde, îndesate, care blochează intrările în piață; acestor femei, asemenea sinucigașilor, li se interzice accesul înăuntrul îngrădirii, le este refuzată liniștea de a sta la tarabele de lemn, și umbrele lor, țepene de frig, dau târcoale gardului albastru, - ținând în mâinile întinse vrăful de plăcinte din lână, verzi, galbene, zbârlite de vânt, iar mazăricea timpurie de noiembrie se cerne, se cerne, se depune și şuieră, se grăbește să înfolească orașul pentru iarnă.

Iar Vasili Mihailovici, cu speranța ghemuită în inimă, se uită cum trece sfioasa Izolda, înghețată până în rărunchi, până la trosnetul de gheață al oaselor subțiri, prin gloata cenușie, și intră în piață, și-și plimbă degetul de-a lungul tarabelor goale, examinând de n-a rămas ceva bun de mâncat.

m e r i d i a n e

Viscolul venit din Nord i-a alungat, i-a împrăștiat pe pretențioșii târgoveți de marfă văratică, delicată, acele dulci minuni rodite din florile albe și roze, deasupra solului, unde aerul e cald. Dar stau neclintiți, înghețând lângă taraba de lemn, ultimii slujitori devotați ai pământului, etalându-și posaci prada subpământeană, căci în fața morții de fiecare an natura se sperie, se răsucesce și crește cu capul în jos, zămisind, în cele din urmă, creații rudimentare, grosolane, noduroase, - globul negru al ridichii, monstruosul nerv alb al hreanului, tainice orașe de cartofi.

Și pleacă Izolda dezamăgită, își poartă pașii de-a lungul gardului albastru, pe lângă galoși și cutii de placaj, pe lângă reviste unsuroase și bureți de sârmă, pe lângă bețivul care oferă stechere de faianță, pe lângă flăcaul care, nepăsător, a desfășurat în evantai fotografii colorate, pe lângă și pe lângă, posomorându-se și tremurând, și o muiere săcăitoare apucă să fluture, să laude și să scarmene cu o periută metalică, aproape de fețișoara ei vânăta, o roată de lână viu colorată.

Vasili Mihailovici o luă pe Izolda de mână și o invită să bea un vin, iar cuvintele lui au avut sclipirea vinului. O conduse în restaurant și lumea se dădu deoparte în fața lor, și garderobierul îi luă haina ca și cum ar fi fost penajul vrăjit de lebdă al zânei care a coborât din cer să se scalde în lăcușorul din pădure. Coloanele răspândeau o mireasmă fină de marmoră, în semiîntuneric se conturau trandafiri, Vasili Mihailovici era aproape tânăr, iar Izolda era ca o stranie pasăre de argint, făcută de natură într-un singur exemplar.

Evghenia Ivanovna percepuse umbra Isoldei și a săpat gropi, a întins sârmă ghimpată, a forjat lanțuri pentru ca Vasili Mihailovici să nu poată pleca. Stând culcat lângă Evghenia Ivanovna, cu inima-i zvâcnind, vedea cu un ochi interior cum lucește în semiîntunericul străzilor liniștea încoroasă a zăpezii. Albul imaculat se alungește, se alungește și iată - a luat-o lin după colț, iar la colț, - la fereastra venețiană o lumină roză, și în spatele ei Izolda nu doarme, atentă la melodia nedeslușită din orașul viscolit, la violoncelele sumbre ale iernii. Și Vasili Mihailovici, sufocându-se în întuneric, îi trimite Izoldei în gând suflul său, știind că, pe un arc strălucitor, întins peste jumătate de oraș și nevăzut de neinițiați, va ajunge la ea. (...)

Vasili Mihailovici și-a ros lanțul și a fugit de la Evghenia Ivanovna; el și Izolda sedeau ținându-se de mână, el își deschidea larg ușile comorii din sufletul său. Era generos ca Ali Baba, iar ea se minuna și tremura. Izolda nu i-a cerut nimic lui Vasili Mihailovici: nici oglinzi magice de cristal, nici brâu fermecat al prințesei orientale; îi era de-ajuns să stea la căpătâiul lui, îi era deajuns ca lumânarea de cununie să ardă, să ardă fără sfârșit, cu o flacără domoală, egală.

Curând, Vasili Mihailovici își golise tot sacul, cu tot ce se afla în el. Era acumă rândul Izoldei: ea trebuia să-l cuprindă cu slabele-i brațe palide și să păsească împreună cu el într-o altă dimensiune, și asemeni unui fulger orbitor, să spargă ca pe o coajă de ou universul cotidian. Nu se întâmpla însă nimic de acest fel. Izolda continua să tremure și Vasili Mihailovici începu să se cam plictisească. „Ei, ce-i Lialia?” – spunea el câscând.

Umbla prin cameră în șosete, se scărpină în cap, fuma la fereastră, vâra chiștoacele în ghivecele de flori, își punea mașina de ras în valiză: se pregătea să plece înapoi, la Evghenia Ivanovna. Ceasul ticăia. Izolda plângea, nepricupând nimic, promitea să moară, sub ferestre era noroi. Ce-i cu smiorcăiala asta? Mai bine s-ar apuca să toace carnea, să facă chiftele. Am spus: plec, - înseamnă că plec. Ce-i de neînteles?

De bucurie, Evghenia Ivanovna a făcut plăcintă cu norcovi, s-a spălat pe cap, a frecat podelele. El și-a aniversat cei 40 de ani întâi acasă, apoi la restaurant, au pus într-o pungă de plastic peștele rămas și aspicul, mai era destul și pentru micul dejun. A primit cadouri frumoase: un radio cu pick-up, ceas cu un șoim de lemn sculptat, și un aparat fotografic FED. Evghenia Ivanovna vroia de mult să se pozeze pe plajă, în bătaia valurilor. Izolda nu s-a stăpânit, a cam stricat jubileul: a trimis un fleac într-o hârtie și, cu un scris de copil, o poezioară: „Iată, la despărțire, un dar pentru tine:/ Mucuri de lumânări,/ Șireturi de pantofi și un sâmbure de prună,/ Le vei privi atent și vei zâmbi strâmb:/ Așa a fost/ Iubirea ta, până când n-a

murit/ Foc, și o fugă ușoară, și roade dulci/ Deasupra hăului, pe buza năpastei.”

Acuma, ea de mult nu mai e.

Și, iată, el are șazececi de ani, și vântul îi trece prin mâneci, ajunge să-i sufle până în inimă, iar picioarele refuză să meargă. Nimic, nimic nu se întâmplă, nimic nu-i înainte, nici în urmă nu e nimic, în general, tot nimic. De șazececi de ani speră că va veni cineva și-l va chema și i se va dezvălui taina tainelor, că pe o jumătate de glob va izbucni o luminoasă vâlvătaie, că se va ridica o scară de raze de la cer la pământ, iar arhanghelii cu tromboane și saxofoane, sau cu ce au ei pe acolo, se vor pune să strige cu glasuri nepământene, salutându-l pe cel ales. Dar de ce întârzie? Îl așteaptă de o viață.

A grăbit pasul. În timp ce Evgheniei Ivanovna i se rade ceafa, îi este fierț capul și i se încrețește părul cu sârme, el apucă să ajungă până la piață și să bea o bere caldă. Era frig, șuba e de doi bani, doar îi zice așa, căci șuba e din piei false, cu blană falsă, cumpărată de Evghenia Ivanovna de la o speculantă. „Pentru ea, jupoie crocodili”, - își spuse Vasili Mihailovici. S-au dus spre seară să ia de la speculantă pantofi din piele de crocodil, o blană și alte nimicuri, - și au băjbăit mult căutând casa. Palierul era în beznă, chibrituri n-au găsit, au mers pe pipăite. Vasili Mihailovici injura printre dinți. Uimit, dădu la una dintre uși de un vizor la nivelul genunchiului. „Bun, înseamnă că e aici”, - șopti nevasta. „Cum așa, umblă în patru labe?” - „E pitică, liliputană de circ”. Cu o strângere de inimă, simți la doar un pas prezența miracolului: în spatele ușii capitonată, poate chiar al acelei uși, se cașcă ieșirea într-un alt univers, și simte suflul viu al mulțimii, și printre stele zboară, dând din aripioarele de libelulă, un elf mititel, aproape transparent, cu sunet de clopoțel.

Pitică era însă o bătrână turbată, rea, nu permitea să pui mână pe marfă. Cu coada ochiului, Vasili Mihailovici se uita la patul mic de care era proptită o scăriță, la scăunelele de copil, la fotografiile agățate jos, aproape de podea, mărturii despre trecutul farmec al liliputanei. Acolo, în fotografii, stând pe crupa unui cal plin de zorzoane, într-o rochiță înfioată, fericită, mititică, tânăra speculantă își trimitea salutul prin sticlă, prin timp, prin viața scurtă. Iar aici, scoțând din dulap, cu mânuțele-i zbârcite, lucruri imense, pentru oameni mari, umbla de colo-colo un trol rău, paznicul aurului subteran, iar abajurul atârnat deasupra podelei arunca pe pereți umbra lui Gulliver agitându-se.

Evghenia Ivanovna a cumpărat de la oribila copilă și haina de blană, și pantofii din piele de crocodil, și un portmoneu japonez care clipește, și un șal cu fir strălucitor, și o blăniță de vulpe polară pentru căciulă, și, în timp ce sprijinindu-se unul de altul, își târseau picioarele pe scara neluminată, spre ieșire, ea îi explica lui Vasili Mihailovici că blana de vulpe albă trebuie curățată cu griș încins în tigaia uscată, că pielica se teme de apă și că acumă trebuie cumpărat o jumătate de metru de firet. Încercând să nu rețină nimic, Vasili Mihailovici se gândea la felul în care arăta liliputana în tinerețe, și dacă liliputanii se puteau căsători, și dacă ar fi închisă pentru speculă cât de mare și de îngrozitoare i s-ar părea celula, și fiecare șobolan ar fi ca un cal, și își imagina cum șade tânăra speculantă în celula întunecoasă, cu gratii, unde nu sunt decât bufnițe și lilieci, și cum își frânge mânuțele de păpușă, și cum s-a innoptat, cum el se furișează spre castel, prin parcul sinistru, cu o scară de frânghie pe umăr, și doar luna, ca un măr de argint, aleargă pe după ramurile negre, iar liliputana s-a lipit de gratiile ferestrei și se strecoară printre zăbrele, străvezie ca un turture de gheață în lumina lunii, și cum se cațără el, zdrelindu-și degetele de pietrele medievale, acoperite cu mușchi, iar straja a adormit, sprijinindu-se de halebardă, iar jos, murgul fornăie și bate din copite, gata să pornească în galop prin arena așternută cu rumeguș, pe covorul roșu, în cerc, în cerc, în cerc.

Timpul alocat lui Vasili Mihailovici s-a scurs. Oceanul a rămas în urmă iar continentul nedescoperit n-a apărut, n-au apărut pământuri noi și, cu alean în suflet, întrezărea înainte-i palmierii triști și cunoscutele minarete ale Indiei la care Columb, făcând calcule greșite, visase cu ardore, și care însemnau acumă pentru Vasili Mihailovici sfârșit de drum. După toate indiciile, călătoria în jurul lumii se încheiase: caravala lui, lăsând viața în urmă, naviga din partea cealaltă și deja străbătea cuprinsuri cunoscute. Trecuse plutind Casa raională de pensii, cunoscută lui,

unde pe port-drapele fâlăiau decizii de pensionare, a alunecat lin teatrul de operă, în care fiul Svetlanei, cu sprâncene de scenă lipite, cântase despre viața care trece ca o clipă, aplaudat cu putere de Evghenia Ivanovna. „Dacă o voi întâlni pe Izolda, - își spuse Vasili Mihailovici, - călătoria s-a încheiat”. Se ascundea un viclesug aici: Izolda nu mai era de mult.

Încă mai răzbăteau, din când în când, semnale: nu ești singur. Mai sunt încă în hațișul uman luminșuri, unde în bordeie de schimnici viețuiesc apostoli, acei aleși care au renunțat la agitația deșartă, căutătorii tainicei ieșiri din închisoare.

Soseau vești: au apărut în lume obiecte ciudate, aparent fără valoare, inutile, dar pline de un anume tainic sens; indicatoare spre niciunde. Așa era Ceburașka*, - o provocare pe față făcută darwinismului didactic, o verigă pufoasă în evoluție, scăpată din lanțul precalcultat de selecția naturală. Așa a fost cubul lui Rubik, fragil, instabil, variabil, dar mereu un hexaedru unitar. După patru ore de așteptare în ger, alături de alte mii de tovarăși, - sectanți morocanoși, Vasili Mihailovici a devenit posesorul minunatului cub, și săptămâni în șir, până i se împaienjeneau ochii, a învățat și-a tot învățat muchiile lui mobile, scârțâitoare, așteptând în zadar ca în sfârșit să apară lumina unei fereștruiți spre un alt univers. Simțind însă într-o noapte că adevăratul stăpân e cubul, că acesta face ce vrea cu neputinciosul Vasili Mihailovici, se ridică, merse la bucătărie și cu satărul zdrobi canală.

În așteptarea revelației, răsfoia paginile dactilografiate greu lizibile, care îl învățau cum trebuie să inspire, în zori, cu o singură nară, pătratul verde și printr-un efort al minții, să-l plimbe prin intestine, înainte și înapoi. Stătea ore întregi în cap, cu picioarele încrucișate, în apartamentul cuiva, lângă gară, între alți doi ingineri nebârbierii, răsturnați și aceștia, și de la păcănitul uniform, dincolo de pereți, al trenurilor, care plecau în ținuturi îndepărtate, șosetele lor colorate ridicate în aer vibrau. Și totul era în zadar.

Drept înainte, se profila deja piața, de care se se lipiseră gheretele. Amurg, amurg. S-a luminat dinăuntru vitrina unei dughene în care iarna vinde un miez moale învelit în ciocolată, pe un băț zgrunțuros și a celei de alături, bălțată ca o căsuță de turtă dulce, unde se poate cumpăra fum otrăvitor de toate soiurile și o lingură care se pliază, și lăntișoare împletite dintr-un aur popular foarte ieftin; și a celei răvnite, unde s-a bulucit o gloată de oameni negri cu inimile topite de fericire și unde în halbele groase de sticlă, prin luminițele tremurânde, se străvedea lucind o auroră de bere. Vasili Mihailovici s-a așezat la rând și a dat roată cu privirea peste piața înzăpezită.

Acolo stătea Izolda cu picioarele răscărănate. Oribilă, cu țeasta-i beată crăpată, cu mutra roșie, smochinită, sufla spuma de bere pe cizmele de păslă. S-au aprins lumini și au apărut primele stele, albe, albastre, verzi. Vântul înghețat bătea dinspre cer până la pământ, îi răsflora părul neacoperit și, după ce i se învătea în jurul capului, pleca în gangurile întunecate.

- Lialecika, - a spus Vasili Mihailovici.

Ea râdea însă cu noii săi prieteni, se poticnea întinzând halba, un mușic negru destupă o sticlă, un altul lovi de colțul dughenei un pește uscat, - le era bine.

- Inii-ma e pli-nă de fe-rii-cire, - cânta Izolda. - O, dacă în veci ar fi la fel!

Vasili Mihailovici stătea și-i asculta cântecul, și nu înțelegea cuvintele, iar când își veni în fire, pe Izolda, care se încăierase cu cineva, o târau în grabă milițienii. De fapt, nu putea fi Izolda: doar ea de mult nu mai exista.

Dar el, se pare, exista încă. Doar că acum asta nu mai avea nici un sens. Spre inimă se strecura întunericul. Sunase ceasul plecării. Privi pentru ultima oară în urmă și văzu doar un coridor lung și rece, tărându-se cu mâna întinsă și strivind posomorât scânteile care i se aprindeau înainte. Iar șirul de oameni îl împingea și-l zorea, și el pași înainte fără să-și simtă picioarele, și din mâini blânde primi recunoscător meritata cupă de cucută.

Traducere de
Margareta ȘIPOȘ

* personaj imaginar, un animaluț cu urechi mari, erou de povești.

Poeți venețieni de azi

În mod curios, spiritul și peisajul Veneției nu au inspirat un curent liric, o școală de poezie venețiană sau un nume mare de poet, așa cum au fost Canaletto, Tițian sau Tintoretto în pictură ori Vivaldi sau Cimarosa în muzică. Lista scriitorilor străini ca loc de naștere sau activitate de fascinantă Cetate a Dogilor ce i-au închinat pagini în proză sau versuri este lungă, de la românul Mihai Eminescu la germanul Thomas Mann, englezul Henry James, americanul Ernest Hemingway sau franco-algerianul Emmanuel Robles.

Scriu și activează azi în Veneția un grup de poeți autentici, pe care nu îi apropie decât o singură caracteristică: nu scriu despre Veneția. Nu abordează, adică, nici în registrul tematic, nici în cel sufletească topografiile ori locurile comune când se invocă Orașul Lagunelor: gondole, ziduri, palate, valuri, îndrăgostiți, dogi, melancolie, fast etc.

Cu toate acestea, spațiul particular în care ei trăiesc le modelează invariabil modurile sufletului și lirei. Este un fenomen interesant acesta, cum tradiția venețiană conservatoare de stări sufletești și toposuri culturale se împletește în noua poezie lagunară cu motive și metri specifici poeziei contemporane, mai ales celei de sorginte anglo-saxonă. Și aceasta nu dintr-o grabă a recuperării modernității sau dintr-o influență a lecturilor.

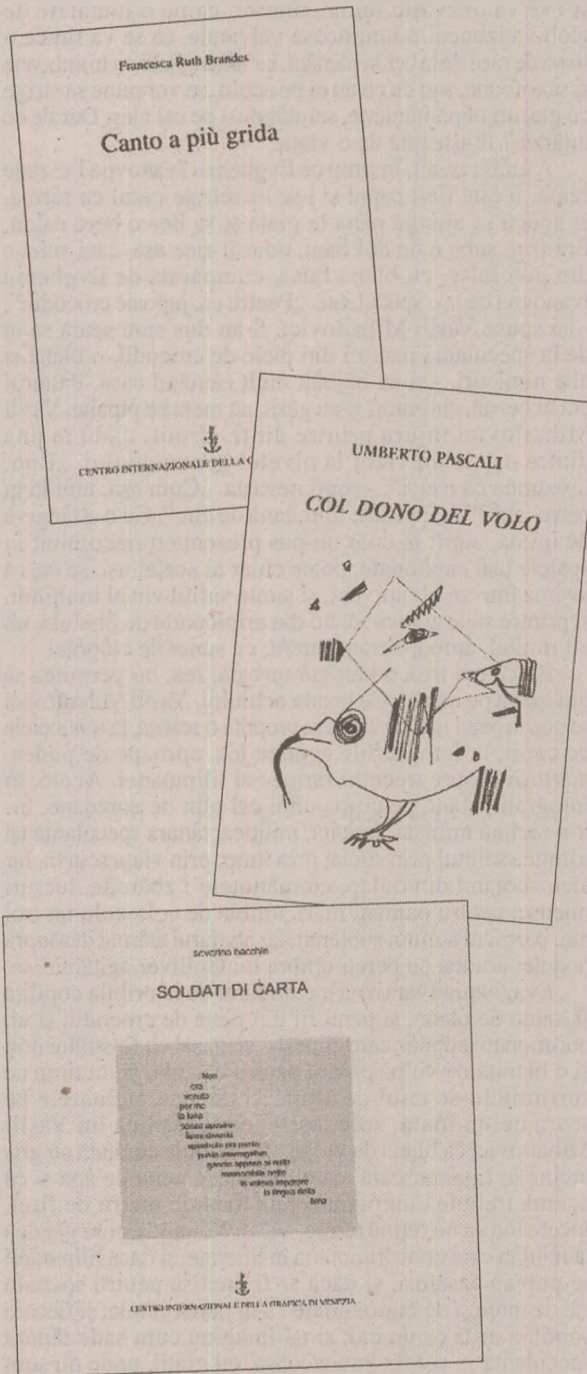
Sunt toți trecuți de 40 de ani și, în viața de toate zilele, fac altceva – cu puține excepții – decât literatură sau poezie. În română, pagini din noua poezie venețiană au fost traduse de italianistul clujean Ștefan Damian în volumul *Echi d'acqua* (2004); o antologie a șapte poeți venețieni a alcătuit în 2003 Gheorghe Juncu, director adjunct al Institutului Român din Veneția.

Poeții de azi ai Veneției se numesc Alfio Fiorentino, Severino Bacchin, Gianfrancesco Chinellato, Luciano Molin, Nadia Consolani, Umberto Pascali, Francesca Ruth Brandes, Luciano Menetto. Pentru o ilustrare a poeziei venețiene de azi, ne-am oprit la autorii celor mai recente volume de versuri, toate apărute la finele anului trecut: Francesca Ruth Brandes (*Canto a più grida*); Severino Bacchin (*Soldati di carta*) și Umberto Pascali (*Col dono del volo*).

Francesca Ruth Brandes: o personalitate fascinantă, poliedrică. Critic de artă, curator de expoziții, autoare de eseuri, prefețe și cataloage, a prezentat programe culturale pentru Radio Rai. În biografia sa, cu episoade dramatice petrecute în diferite spații geografice și culturale, se află și rădăcini românești. Volumul *Canto a più grida* reprezintă o istorie în versuri, în care vocile feminine ieșind parcă din paginile Vechiului Testament (Shulamith, Manuela, Anna, Jamila, Ruth, Maria) povestesc și re trăiesc drama războiului. Nimic mai îndepărtat, s-ar putea spune, de majestatea Cetății Dogilor decât această voce lirică militanță care cântă strigând, ca să parafrzez titlul volumului scris de Francesca Ruth Brandes. Totuși, le apropie atât o anume înțelepciune naturală, inspirată din memoria dureroasă a trecutului (*E' un dolore colmo/e duro/come pietra* / *Opaco / come il ricordo*; *E o durere supremă / și dură / ca piatra* / *Opacă precum amintirea*), cât și o cadență gnomică. Fiecare poem reprezintă un mic psalm: mai ales acelea care preaslăvesc nașterea. Femeia ca matrice, precum însuși elementul-cheie al Veneției, apa, cum spune poemul *Botanica*: *Onore / alle piante / dal fruttuoso / fogliame / agli ulivi storti / agli aranceti* / *Onore ai vitigni* / *Onore / a chi partorisce / il mondo*; *Onore / mlădițelor / din rodnicul frunziș* / *măslinilor răsușiți* / *livezilor de portocali* / *Onore viței-de-vie* / *Onore / cui naște / lumea*.

Harold Bloom suținea că epoca noastră nu este una a poezilor *puternici*, ci a minimalismelor monodice, a suferințelor individualiste, a vocilor „mici”, teză invocată de altminteri chiar de poetă într-o prefață. Poezia *puternică* a Francescăi Ruth Brandes reprezintă spațiul unde dramele se rezolvă într-o intimitate demnă, tot așa precum un *palazzo* venețian pare și mai frumos atunci când valurile îi bat, ascunzând-o, temelia.

În schimb, conflictele și dramele își găsesc pandantul, în versurile lui Severino Bacchin, în ironie și persiflarea aspectelor cotidiene (în primul rând a prostiei, căruia poetul venețian îi „dedică” volumul din 2001, *L'amico sciocco / Prietenul neghiob*). Veneția este subtil invocată (iar nu descrisă) cu acele detalii care o apropie de o

aglomerație urbană modernă, semn că melancolia lagunară este soră bună cu angosta citadină, precum în bacovienele versuri „con la pancia gonfia di ponti / cani e netturbini / non pare sazio / il fiume / c'è chi ha giocato con il fuoco / per paura di morire / prima della morte / chi ha graffiato le pareti / di una bolla di sapone / chi ha ascoltato 333 violini / perché 33 sono scoppiati di gioia / nell'anno bisestile / poco o molto / anche no i / abbiamo gonfiato / la pancia del fiume” („cu burta umflată de poduri / câini și măturători / râul / nu pare sătul / sunt unii care s-au jucat cu focul / de frica de a nu muri / mai înainte de-a muri / unii care au zgâriat pereții / unui balon de săpun / unii care au ascultat 333 viori / fiindcă 33 s-au spart de râs / în anul bisect / mai mult sau mai puțin / și noi / am umflat burta / râului).

Severino Bacchin este probabil cel mai prolific poet venețian, autor a mai multor volume individuale – printre care *Parole-Pietre / Cuvinte-Pietre* (1975), *Parole mute / Cuvinte mute* (1977), *La Maison Rose* (1979), *Parole arrugginite / Cuvinte ruginite* (1982), *Loreley Benz* (2003)

ș.a., prezent în numeroase antologii (*Antologia poetilor din Triveneto* – 1975, *Omaggio poetico a Giacomo Casanova* – 1992, *Age Quod Agis* – 1999 etc.). El scrie o poezie iconică: cadența pronunțării lirice, asemănătoare uneori ca ritm cu cea a Francescăi Brandes, se reflectă în scriitura propriu-zisă. În ultimul volum, *Soldati di carta*, fiecare poem are un corp grafic propriu, niciodată linear: „roata timpului” începe să se învârtă în pagină cu o jumătate de semicerc care înscrie sintagma (*la ruota del tempo*), iubita așteaptă în josul paginii un curcubeu care răsare în partea superioară a filei, concentrând textul poetic (*aspettavi un arcobaleno*). De cele mai multe ori, versul reprezintă o entitate – sufletească și vizuală – de sine autonomă, precum în *poesia & mare (festival) Op. n. 2*, în care ritmul egal al lagunei și insulelor sale naște angoasă și un sentiment al absurdului:

Lido Lido Lido / Lido Lido Lido
lodi lodi lodi / laude laude laude
citta citta citta / oraș oraș oraș
taci taci taci / taci taci taci
che di vertente / ce a m uzant
di vertente che / amuzant că
in soli 3 giorni / în numai 3 zile
in giorni 3 soli / în zile 3 singuri
sono già idiota / sunt deja idiot

Așa se face că majestatea Veneției nu vine în contradicție cu poezia *colocvială* și *socială* a lui Severino Bacchin, în multe aspecte mai apropiate de sloganurile promovate de *beat generation* decât de poetica lui Ungaretti, Penna, Moretti, așa cum consideră un prefațator al lui Bacchin, alt cunoscut scriitor venețian, Sandro Mattiazzi.

Una din „noile maladii ale sufletului”, spune Julia Kristeva, este „economia vieții psihice”, în lipsa timpului și spațiului necesar pentru a ne face un suflet. De aici și sistemele de reprezentare transversale limbajului, reinnoire, gramaticii și retoricii. Dimpotrivă, versurile lui Umberto Pascali se înalță, *col dono del volo* (cu darul zborului), de pe o sumară schelă a sintaxei poetice, în care adeseori lipsesc predicătele: *quanti versi / ai bordi della luna / e dell'insonnia* (câte versuri / la marginile lunii / și ale insomniei).

În mod curios, originea siciliană a poetului este contrazisă de motivele metafizice și nocturne ale liricii sale, prezente în volumele *Tra le radici / Printre rădăcini* (1975), *Da una voce lontana / De la o voce de departe* (1984), *Notti senza voce / Nopti fără glas* (1998), *Dispersioni / Risipiri* (2000) ș.a.

Ceea ce îl deosebește pe Umberto Pascali de cei doi poeți de mai sus este prezența peisajului, ca fundal al vieții psihice. În schimb, ca și în cazul lui Severino Bacchin, peisajul venețian nu este invocat cu dimensiunea sa majestuoasă, ci pentru a sugera golul și oboseala sufletească, precum în poemul de un eminescianism modern *Ai secchi navigli / Canalelor secate*: *ai secchi navigli / levi l'aria / che duole all'occhio / irrompe l'indice / e la luna / mostra il suo letto oscuro / le mani / quelle che si aprono al delirio / hanno i colori del sonno / le mani! / quando scarrozzati verita / in un mare che deride (iei aerul / canalelor secate / care îndurează ochiul / erupe arătătorul / și luna / își arată patul ei întunecat / mâinile / cele ce întind înspre delir / au culorile somnului / mâinile! / când plimbi adevărul / pe o mare care te ia în râs).*

În sfârșit, lirica erotică a lui Umberto Pascali irumpe în ultimul său volum, un imn adus iubirii-suferință și aflat sub semnul lui Garcia Lorca: *perciò entro / sotto voce / nel tuo urlo sepolto* (pentru aceasta intru / pe tăcute / în urletul tău îngropat). O energie mediteraneană a suferinței erotice se dezlanțuie fie și numai *per una rosa / che ho voluto dalla neve* (pentru un trandafir / pe care l-am cerut zăpezii).

Fără a exalta nici un moment locurile comune pe care mentalitatea turistică și pseudoculturală le atribuie Veneției, dar și fără a se constitui într-o enclavă poetică asemenea locului în care s-au născut sau în care trăiesc, poeți precum Francesca Ruth Brandes, Severino Bacchin și Umberto Pascali întemeiază în zilele noastre o tradiție a poeziei venețiene.

Monica JOIȚA

Bookcrossing

● Despre fenomenul numit *bookcrossing*, născut în aprilie 2001 în SUA am mai scris în această pagină, dar revenim fiindcă - așa cum scrie „The Observer” – el a luat amploare și în Europa, în special în Anglia, Franța, Belgia și Italia. El consistă în lăsarea într-un loc public foarte frecventat, de pildă în stațiile de metrou, cafenele, pe o bancă în parc, în sălile de așteptare la doctori, în saloane de coafură etc., a unei cărți care ți-a plăcut în mod special, pentru a fi găsită și citită și de alții. Adepții procedurii – tot mai numeroși – văd în el un mijloc de a exercita o influență intelectuală în aceste vremuri tulburi, având și satisfacția unei fapte bune. În ultimii ani bookcrosserii s-au perfecționat, creînd un fel de vastă bibliotecă de împrumut virtuală și interactivă, bazată pe principiul „cine găsește cartea o poate păstra sau, după lectură, să o dea mai departe”. Regulile sînt simple: iei din biblioteca personală o carte care ți-a plăcut în mod special, apoi accesezi site-ul <w.w.w.bookcrossing.com> sau, pentru Franța <bookcrossingfrance.apinc.org>, înregistrezi acolo cartea, lipești pe ea o etichetă cu numărul dat de computer și o lași unde vrei. Persoana care o găsește e invitată să-și semnaleze pe site descoperirea, să o comenteze, și apoi să o repună în circulație. Pe măsura ce volumul trece din mînă în mînă, noi comentarii critice îmbogățesc site-ul. Este posibil și ca cititorii să ceară informații despre așa-numitele *crossing zone*, unde ar putea găsi un anumit volum de care sînt interesați. Lista celor 50 de titluri favorite, în acest moment, ale bookcrossiștilor cuprinde titluri previzibile ale unor bestsellers de Dan Brown, John Grisham, Michael Crichton, dar și *De veghe în lanul de secară* de J. D. Salinger, 1984 de George Orwell, *Fata cu cercei de perla* de Tracy Chevalier, *Să nu ucizi o pasăre cîntătoare* de Harper Lee, *Nostalgia ingerilor* de Alice Sebold, *Povestea lui Pi* de Yann Martel, *Numele trandafirului* și *Pendulul lui Foucault* de Umberto Eco și chiar *Cinci lecții despre psihanaliză* de Sigmund Freud (toate sînt traduse și la noi!).

Doamna Freud

● În Franța se vînd atît de bine biografiile oamenilor celebri, încît lista acestora fiind aproape epuizată, specialiștii genului au trecut și la membrii familiilor (mama lui Proust, Cosima Wagner, Nora Joyce ș.a.). De curînd, la Ed. Payot, sub titlul *Madame Freud*, Gérard Badou a publicat biografia soției mult discutatului „părinte al psihanalizei”. Dacă l-am crede pe biograf, bunul doctor Freud era cam bădăran, de vreme ce îi scria logodnicei sale, cu cinci ani mai tînără, Martha Bernays: „Știi bine că nu ești frumoasă” sau „Mă văd obligat să constat că nu ești tocmai o frumoșelă”. Dar Martha era atît de îndrăgostită de el, încît, fără să țină cont de aversiunea mamei ei pentru Sigmund, s-a măritat fără acceptul ei. Nepoată a marelui rabin din Hamburg, crescută în stricta respectare a ritului mozaic, a renunțat sub influența soțului ateu la orice practică religioasă, spre disperarea familiei bigote. Ca soție perfectă, a adus apoi pe lume șase copii în opt ani, după care „Sigi”, în lipsa mijloacelor de contracepție eficace și a celor de întreținere a unei familii mai numeroase, a împus cuplului lor castitate totală. Redusă la rolul de mamă și gospodină supusă autorității soțului, Martha nu s-a revoltat cînd sora ei, Minna, s-a interpus treptat între ea și Freud și a primit cu altruism în casă discipolele-prietene ale doctorului, între care Marie Bonaparte și Lou Andreas-Salomé. În 1938, îngrijorată de creșterea antisemitismului în Germania, familia Freud s-a exilat la Londra. În anul următor, Martha îl va îngriji cu abnegație și tandrețe pe despotul de 83 de ani care, bolnav de cancer, va muri în capitala Marii Britanii, înconjurat de cele trei femei ale vieții sale: soția devotată, fiica preferată, Anna (devenită și ea psihanalistă) și cumnata lui, Minna. În privința acesteia din urmă, nu se poate ști încă dacă relația ei cu părintele psihanalizei a fost platonică sau nu. Asta pentru că anumite documente privind viața personală a lui Sigmund Freud, depuse din 1950 la Biblioteca Congresului din Washington, nu vor putea fi consultate, conform unei clauze, decît în 2113! Cît despre buna și docila Martha, i-a supraviețuit 12 ani celebrului soț, stingîndu-se la Londra, în 1951, la venerabila vîrstă de 90 de ani.

Îngerul asasinat

● Walter Benjamin (1892-1940) a avut un destin tragic, guvernat de sărăcie, anonimat și singurătate și abia postum, datorită susținătorilor săi fideli, Hannah Arendt și Gerson Scholem, dar și filosofilor din Școala de la Frankfurt (în special Adorno, de care a fost apropiat) opera lui s-a afirmat ca una dintre cele mai importante din estetica, filosofia și literatura secolului XX. Într-o biografie ilustrată cu titlul *Valter Benjamin, îngerul asasinat*, apărută la Editura franceză Menges, în colecția „Destine”, Tilla Rudel reconstituie viața nefericită a marelui erudit, de la nașterea la Berlin și pînă la sinuciderea lui în satul de graniță Port-Brou, epuizat de fuga din calea persecuțiilor și respins de autoritățile spaniole, după ce fusese martorul prăbușirii în barbarie a civilizației europene. Existența și cariera lui au avut – după propria mărturisire – „puritatea și frumusețea unui eșec”. Neurmind căile clasice ale parcursului academic (teza sa, prea originală, nu i-a permis integrarea în cariera universitară), a devenit un om rînit dar prolific, construindu-și în scurtă viață o operă la granița dintre literatură și filosofie. Scrisă cu simpatie și admirație pentru ascest „frate de suflet al lui Kafka”, cartea-album recrează lumea berlineză a epocii, apoi cea a orașelor „din minte”, descoperite în bibliotecă de cititorul cosmopolit care a fost Benjamin, relațiile lui cu alți mari gînditori ai timpului, parcursul intelectual într-o perioadă istorică nefastă. Emoționanta biografie și iconografie pătrunde în intimitatea unui gînditor original, cu o soartă nedreaptă.

Despărțirile necesare

● Emilio Rodrigué, celebru psihianalist argentinian care, din timpul dictaturii din țara sa, s-a exilat în Brazilia, și-a publicat, la 82 de ani, memoriile sub titlul *Despărțirile necesare*. Pe pagina I, el își dedică sieși cartea: „Dedic această carte lui Emilio Rodrigué, psihianalist argentinian creativ, curajos și un pic isteric”, sugerînd că prima „despărțire necesară” ar fi între sine și sine, acceptînd ca „eu” să fie „un altul”. De la primele pagini, memorialistul se relevă un povestitor redutabil, plin de umor, cu un aer de „saltimbanc” și o uimitoare lipsă de pretenții pentru un personaj atît de cunoscut (a fost elevul preferat al Melaniei Klein în timpul specializării la Londra, a scris o celebră biografie a lui Freud și a fost președintele Asociației psihianalizatorilor din America Latină). Povestindu-și parcursul

prin secolul XX, între Buenos Aires, Londra, Paris, California și Bahia, acest spirit mobil și frondeur nu se menajează deloc, e exasperant și înduioșător, antrenîndu-și mereu cititorul în experiențe inedite. În mediul închis al psihianalizatorilor, Rodrigué e de mulți ani o vedetă, dar nu se sinchisește de „imagine” și își povestește cu deplină sinceritate viața amoroasă, erorile, destinul aleatoriu. Redactate ca niște scrisori adresate numeroaselor femei din viața lui, memoriile sînt „o carte personalizată, făcută pe măsură, ca un costum de ginere” o scrie Catherine David în „Le Nouvel Observateur”, cu ocazia traducerii cărții la Ed. Payot. Poate că Editura Trei, specializată în domeniu, ar putea pune și la dispoziția cititorilor români amintirile lui Emilio Rodrigué.

W. H. Auden la Gallimard

● Wystan Hugh Auden (1907-1973) este, alături de W. B. Yeats, Dylan Thomas și T. S. Eliot, una din figurile

majore ale poeziei de limbă engleză din secolul trecut. Născut la Birmingham, unde tatăl lui, medic foarte cultivat, era profesor universitar, W. H. a studiat la Oxford psihologie, antropologie și poezie medievală. Spirit strălucitor și nonconformist, homosexual exuberant fascinat de Freud și Marx, Auden a înțîlnit la Oxford alți tineri scriitori care i-au recunoscut originalitatea și eminența, iar publicarea, în 1930, la Ed. Faber, a volumului de debut *Poeme*, l-a propulsat ca lider al noii generații de poeți, care voiau să deschidă poezia spre lumea modernă și spre angajarea ideologică. Virtuozitatea unei scriituri dense, antiromantice, sentimentul unei cunoașteri enigmatice, atitudinile brechtiene cu un accent foarte *british* al indignării și mîndriei de a exista au făcut din W. H. Auden încarnarea acestei noi modernități. Talentul lui s-a exersat și în alte domenii – teatru, film documentar, librete pentru prietenii săi compozitori Benjamin Britten și Stravinski. În 1939, a emigrat împreună cu Isherwood în SUA, opera lui americană purtînd amprenta inspirației religioase creștine, ca în volumele *The Age of Anxiety* (1948) sau *The Shield of Achilles* (1955). Conferențiar și profesor cu mare audiență, a avut satisfacția de a putea trăi din scris în America. În 1956 a revenit pe vechiul continent, chemat la catedra de poezie a Universității Oxford, unde își începuse cariera, și și-a împărțit ultimii ani între Anglia, Italia și Austria, unde a și murit într-o cameră de hotel vienez. Considerînd că W. H. Auden e prea puțin cunoscut în Franța, Guy Goffette i-a consacrat un studiu cu titlul *Auden sau Ochiul balenei*, apărut la Gallimard, în același timp cu o selecție de poeme într-o nouă traducere, publicată în colecția „Poésie-Gallimard”.

actualitatea

Despre un nou debut

Scria cineva, convins prin cunoaștere de dreptatea pe care o are, că Rodian Drăgoi își merită dintotdeauna un loc în lumea bună a poezilor. În ziua de azi, asaltată dar și profund derutată de duhul libertății înțelese anapoda, locul poetului adevărat nu se mai regăsește acolo unde ar trebui să fie iar multă lume renunță să verifice cu propriile puteri și cu propriul simț bun, calitatea a ceea ce i se ofera pe piață, a cărților sărace de versuri ce apar cu nemiluita. Felinele mari ale criticii, ori au dispărut fizic din peisaj, ori și-au făcut suma scriind despre cărți și defrișând în cantitate ca să ușureze publicului calea spre bunul gust, spre lucrul bine făcut, spre calitatea durabilă, incontestabilă. Parcă nimeni n-ar mai cunoaște pe nimeni ca lumea. Ceva s-a stricat din bunele noastre deprinderi de a ne bucura cu sfințenie de poezie, de poezia celorlalți. Parcă toată lumea a obosit iremediabil, și chiar a obosit, furată de ecrane și de știri din lumea afacerilor și a politicului, fără istov și fără măcar din când în când oaze semnificative de cultură, de artă, de poezie, în deșertul mediatic care ne strică, ne macină instinctele și mecanismele de autoapărare. De multă vreme poeziei pure îi sunt preferate textele inteligente, fără suflet, de o răceală vinovată, de o răutate deconcertantă și de atâtea ori de o vulgaritate ce ține de patologic și infern. Și nu neapărat fără motiv întemeiat mă întorc și eu cu gândul la alte vremuri, la alte secole, la personalitățile care s-au manifestat în timpuri, în pofida greutăților și sărăciei din contextul tinereții și vieții lor întregi, când măcar în lumea noastră a poezilor, ne respectam și ne recunoșteam, și ne adorăm cărțile triumfătoare peste vicisitudini. Se pare că, înaintând în timp și istoria schimbând macazele-i sinistre împotriva sufletului omenesc și a bucuriilor firești, fibra curată s-a degradat într-atât, că nici nu ne mai uităm unii la alții decât ca să ne căutăm pricina de bărfă, pentru defecte, pentru egoisme și glorii fabricate, făcături de azi pe mâine, demolări, alterarea memoriei și dezgustul, superficialitatea devenind mod generalizat de comportament. Dar să mă întorc la poetul Rodian Drăgoi, care zilele trecute a venit la redacție să ne dăruiască o carte a lui, apărută de curând (intitulată, oare de ce?, *Poeme de trecere*) la Ed. Deliana. Ca să înțeleg de ce acest titlu, și despre ce trecere este vorba, am început să citesc mărunț, mărunț, cum se spune, semnele cărții. Tulburător curajul autorului de a-și publica neschimbate poeziile de început, cele de pe la 15 și 16 ani, și să ne dea indicii de ce a simțit imperios nevoia de a o face. Cred că am înțeles intrucâtva și am recunoscut în demersul său, nostalgia proprie privind textele mele, uimirea cu care le recitesc câteodată, întrebarea irepresibilă cum de a fost cu puțință să nu le includ în volume, cel de debut și imediat următoare debutului, pentru că mi-e clar că acestea, rămase pe-afară, lăsate ori neacceptate la vremea aceea, ar fi dat cu adevărat o altă măsură vibrației și valorii, mă rog, acelor apariții editoriale. Rodian Drăgoi explică cititorilor săi, în pagina care deschide *Poemele de trecere*, că ar fi vorba de un nou debut, pe care și-l supraveghează cu atenția celui care știe acum mai bine ca oricând că merită să fie scoase la lumină acele poeme de început. „În februarie 1969 - își amintește poetul - la prima consfătuire a cenaclurilor literare teleormănene, am fost remarcat de Ovid S. Crohmălniceanu și de Zaharia Stancu. Acesta din urmă, pe atunci președinte al Uniunii scriitorilor, a decis să-mi editeze prima carte de versuri. Speriat de faptul că sunt prea tânăr pentru a debuta și editorial, nu am onorat invitația marelui scriitor, de a-i preda manuscrisul. De ce îndrăznesc abia acum să-mi adun o parte din primele poeme într-un volum? Dintr-o grămadă de motive, cel determinant fiind poate, mulțimea de autori foarte tineri care, în ultima vreme, debutează editorial. Îmi ofer, deci, un nou debut. Aș mai preciza că nu am adăugat nici un titlu, nu am înlocuit nici un cuvânt, deși, recunosc, am fost tentat să o fac. Sunt poemele copilului care eram atunci și am considerat că le stă mai bine așa cu toate naivitățile lor și, sper, și cu o oarecare candoare”. Despre împărțirea acestui volum remarcabil, în trei părți, autorul ne dă câteva lamuriri. „Prima parte, *Un copil speriat și flămând*, cuprinde o parte din primele mele poeme, scrise în anii 1966-1967, adică la 15 ani și, respectiv, la 16 ani și au apărut în diferite reviste și ziare începând din martie 1967, data debutului

Constanța Buzea

POST RESTANT

meu în presă. A doua parte, *Între viață și moarte*, cuprinde o foarte mică parte din poemele scrise în 1986. Nu sunt poemele mele cele mai reușite din anul acela, doar că până în decembrie '89 nu au fost lăsate să apară. După aceea, nu au vrut ele să intre cu nici un chip în următorul volum. Ajuns aici se cuvine să spun că timp de aproape 13 ani, din varii motive, nu am scris și nu am publicat nici un vers. Partea a treia, și ultima, a acestei cărți, *Poeme de trecere*, cuprinde poeme scrise în 2004. Cam asta e tot, deocamdată”. Ce putem adăuga lângă cuvintele autorului, este că volumul are pagini de referință critice, în care toți cei care au scris în timp, în presa literară, despre poezia lui Rodian Drăgoi, sunt prieteni adevărați ai poeziei acestuia, care îl cunosc dintotdeauna și l-au citit cu bucurie apreciindu-i la justa valoare poezia și calitățile umane, întâmplările de obicei triste din existența lui, pe care le aflăm și noi acum, uimiți că nu le-am cunoscut la vremea lor. Mulți au evocat lucruri din vremea când „Albatrosul” și rodnicile, în acea vreme, Concursuri pentru debutanți, scotea la lumină pentru prima dată nume de poeți de o excelentă înzestrare și un minunat curaj specific tinereții de a ridica poezia la cel mai înalt rang și cu un respect rar pentru valoare și autenticitate. Am în biblioteca mea volumele premianților acelor concursuri și, pe ani, (1977, 1978, 1979 și 1980) Caietele debutanților acelor Concursuri, în juriul cărora m-am prenumărat alături de colegii Ion Acsan și regretații Ștefan Augustin Doinaș, Domnica Filimon, Gabriela Negreanu, Mircea Sîntimbreanu, Laurențiu Ulici, printre laureații acestor Concursuri fiind, ca să dau doar câteva nume: Liviu Ioan Stoiciu, Florin Iaru, Mariana Marin, Alexandru Mușina, Cristian Sîșman, George Vulturescu, Rodian Drăgoi, Romulus Bucur, Daniel Corbu, Ion Bogdan-Lefter, Calin Vlasie, Liviu Antonesei, Nicolae

Băciut, Gellu Dorian, Alexandru Dohi, Traian Ștef, Andrei Zanca. Rodian Drăgoi a apărut pe firmament într-un context de forțe lirice divers și tenace, chiar dacă el, prin dicteul sorții s-a ales un singuratic și în unele privințe pe care le trece cu vederea, un păgubos. Au scris despre aparițiile lui tinereții pe atunci Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Ovidiu Genaru, Dan Cristea, la care se adaugă cei care semnează referințele critice din acest volum, Cezar Ivănescu, Alexandru Condeescu, Constantin Stan ș.a. *Poeme de trecere* este o carte deosebită, un act curajos din partea unui poet din lumea bună a poezilor, care a găsit de cuviință să-și așeze la locul cuvenit poeziile de început, care au fost până acum lipsite de o soartă pe măsura vibrației lor. Să citim această carte a lui Rodian Drăgoi, cu sentimentul că uneori suntem imperios datori să recunoaștem ce e de recunoscut sublim din biografiile și din creația poezilor care au străbătut infernul, mai mult sau mai puțin discutabil. Închei acest text cu câteva poeme din secvența secundă a cărții: *Mazilescu*: „Întineric pe străzi/ întineric în case// doar în gura poetului/ este lumina”; *Rugă pentru poem*: „Pentru că nu semănăm / cu nici unul dintre ei/ m-au prins și m-au bătut/ din toate puterile// te vom ucide/ mi-au zis// faceți cum vreți/ dar rogu-vă/ lăsați-mă să termin/ poemul acesta”; *Da*: „Mi-au luat/ chiar și cele câteva lacrimi/ pe care mama mi le lăsase// numai umbra nu au putut să mi-o ia”; *În nopțile geroase*: „Casa în care atâta timp/ am trăit/ de mult nu mai este// dar în nopțile geroase/ de iarnă/ imaginea ei mă caută/ cu căldură/ prin lume”; *Testament*: „Când voi muri/ vă voi lăsa acest trandafir/ care vă va povesti/ viața mea/ niciodată înmiresmată”. Din a treia secvență a cărții aleg *Acasă rănit*: „Iarăși m-am întors acasă rănit// Ioana îmi ține sângele în brațe/ și plânge în timp ce îmi șoptește/ că ar vrea să fie gaura/ din pieptul dușmanului meu; *Tata*: „Când era foarte supărat/ tata cobora în pivniță// se așeza lângă butoiul cu vin/ și se certa cu întinericul de acolo până se răcorea”; *Minodora*: „Când am cunoscut-o/ Minodora era încă vie/ și târâia după ea/ legat cu o sforică/ un bloc cu patru etaje”; *Singur în ploaie*: „În această seară/ ploioasă de toamnă/ singurătatea mă roade/ ca un bocanc de soldat/ și nici nu mai știu/ ce gust are pâinea/ mâncată împreună cu tine...”; *Singurătatea bătrânilor*: „În duminicile ploioase/ singurătatea are cel mai mare efect/ asupra bătrânilor singuri// le stoarce lacrimi, îi lovește/ cu capul de pereți îi urcă/ în ștreang”. Și voi transcrie, în final, un poem luat la întâmplare din prima secvență, ca să se vadă cât de bine se poate scrie la 15 ani: *Undeva departe*: „Cerule gata să cadă în somn// arborii își liniștesc umbrele/ speriate de singurătate// fiecare casă naște un drum// undeva departe/ fântâna stăruie întoarcerea/ ulciorului”. ■

Radio România Cultural

Miercuri 24 mai, de la ora 21.30

Literatura ca destin.

Invitata emisiunii:
Adriana Bittel
la 60 de ani.

Realizator: Anca Mateescu

Arad 106.8 | București 101.3 | Bacău 101.8 | Bihor 105.8 | Brașov 105.8
Buzău 103.7 | Cluj 101 | Iași 103.1 | Harghita 106.8 | Oradea 96.1
P. Neamț 100.3 | Petroșani 90.6 | Sibiu 103.7 | Suceava 101.6
Timișoara 100.7 | Tulcea 105.4 | Vatra Dornei 107.7 | Zalău 105

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Atacuri nedrepte

De vreo săptămână apar în presă atacuri împotriva lui Vladimir Tismăneanu. Unele mai murdare decât altele. Profesorului i se rescrie calomnios biografia în presa centrală, i se fac procese de intenție și e acuzat că ar fi omul Securității și al PCR infiltrat în Occident.

Cea dintâi mizerie de care e acuzat e că și-ar fi ascuns trecutul. Nu și l-a ascuns. Când a început să colaboreze la Europa Liberă, Vladimir Tismăneanu a spus ce era de spus despre trecutul său. De altfel în serialul său despre nomenclatura comunistă difuzat în anii '80 la acest post de radio, profesorul a făcut, ori de câte ori era cazul, trimiteri explicite la propria sa familie. Așa că ultimul lucru care se poate spune despre el e că ar fi încercat să-și fabrice altă biografie sau să-și ascundă ascendența. Tismăneanu și-a luat public distanță de ideologia în care au crezut rudele sale, dar, spre meritul său, n-a amestecat distanțarea ideologică, precis formulată, cu renegarea relațiilor sale de familie. Asta ar fi însemnat, de fapt, o încercare de a-și oculta trecutul. Or, în perioada în care comunismul era atotputernic în România și după 1990, Vladimir Tismăneanu a avut aceeași atitudine față de trecutul său și față de umea în care a crescut. Spre deosebire de mulți dintre cei care au colaborat a Europa Liberă înainte de 1989, politologul n-a încercat să-și fabrice un capital de disident de la distanță față de regimul Ceaușescu, deși ar fi avut cu re. Analizele sale despre nomenclatura comunistă din România au fost, în multe privințe, aproape la fel de dărîmătoare de iluzii în privința esenței regimului de la București, ca și *Orizonturile roșii* ale lui Pacepa. Numai că n timp ce Pacepa s-a mulțumit să demoleze mitul Ceaușescu și asta numai după ce a căpătat protecție din partea Statelor Unite, Vladimir Tismăneanu a fost unul dintre demolatorii competenți ai regimului comunist din România în întregul său. Tismăneanu a evaluat cu aceeași lipsă de iluzii și regimul lejist și ceaușist, descriind mecanismele luptei pentru putere în PCR cu o viziune de ansamblu pe care foarte puțini au avut-o. Acest politolog, acuzat azi de infiltrare, a desființat printre primii așa-zisa atitudine patriotică a regimului Dej de după moartea lui Stalin. În timp ce în URSS a existat, timp de câțiva ani, o încercare de destabilizare a regimului, în România s-a strîns jurul necruțător, în timpul lui Dej. Același Vladimir Tismăneanu a demontat, esențial, resorturile ceaușismului, identificînd în ele un stalinism ezidual, idee care a fost preluată din zbor de mulți istorici și politologi, fără citarea sursei.

Atacurile împotriva lui Vladimir Tismăneanu au început de cînd el a acceptat să conducă comisia pentru evaluarea regimului comunist din România, comisie înființată la inițiativa președintelui Băsescu. Marea competiție aici e că, pînă la înființarea Comisiei Băsescu, mai există institute și instituții care se ocupă cu cercetarea trecutului nostru apropiat pe bani publici. Ideea că Vladimir Tismăneanu și comisia lui ar putea lua caimacul, așînd fără obiect al concluziilor institute și instituții care de ani de zile se zărnesc să dea de cap meandrelor comunismului autohton, a stîrmit, cred, valul de atacuri împotriva profesorului.

Firește că în această poveste au dreptate și cei care se miră că pentru condamnarea comunismului a fost nevoie de înființarea unei comisii. Dar, pe de altă parte, eforturile de a demola această comisie și, mai ales, de a-l compromite pe Vladimir Tismăneanu prin cele mai murdare căi posibile, mă fac să cred că miza acestui scandal e de parcelare a comunismului în funcție de anumite interese. Probabil că nu întîmplător după ce Paul Goma a renunțat să mai facă parte din comisie, în urma unei explicații cu Vladimir Tismăneanu în care i-a cerut scuze acestuia, explicație care există, au apărut și aceste atacuri împotriva lui Tismăneanu.

În afară de asta, însă, există la noi o mare competiție pentru ștampilarea comunismului. Cei care au făcut-o pînă acum, declarînd nociv comunismul autohton, își simt primejduită expertiza de o eventuală și posibilă condamnare a comunismului din partea comisiei condusă de Vladimir Tismăneanu. Altfel zis, dacă nu avea mandat prezidențial, lui Tismăneanu nu s-ar fi inventat un trecut pe care nu-l are. ■

Din cînd în cînd, pe Antena 1, Marius Tucă mai pune la cale câte-un *talk-show* „Ediție specială”, ceea ce nu e rău ca încercare palidă de a mai contrabalansa unele emisiuni ale acestui post, consistent-ajutătoare rating-ului de telespectatori, împărțit frățeste cu iubitorii de Pro Tv, recte „Vacanța Mare”... Ultima ispravă *mariustucăistă* s-a petrecut luni seara (8 mai, ora 20.00), avîndu-l ca invitat pe domnul Theodor Stolojan, cunoscut și sub numele de alint (sau conspirativ?), „Stolo”. Diminutivul a fost folosit în vremea campaniei electorale de către actualul domn Președinte al statului, Traian Băsescu, cînd acesta, în vîzul tuturor televiziunilor, a izbucnit în sfîșietoare (unii rîi ai țării spun că tînguirile au fost cam *crocodilice...*), cu ocazia părăsirii de către T.Stolojan a arenei politice... Oricum, mare jale plutise în acele momente peste întreg tînutul getodac, minus mioarele becaliene, care pășteau, ca niște oi nepricepute, pe un alt izlaz...

Dar cine s-ar fi gîndit pe-atunci, privindu-i la televizor pe cei doi, cît de cît siamezi, cît, într-o bună zi, domnul Băsescu va apărea ca sîmbrăș al lui Gigi Becali în reportaje de televiziune? *O, tempora...!*, ar fi exclamat Cicero, sau *Alea iacta est!*, s-ar fi împieptosat Cezar zvîrlind zarurile în Dâmbovița, cu puluri cu tot...

Însă, ceea ce a produs oareșice nedumeriri în sânul familiilor noastre, a fost că invitatul lui Marius Tucă a sugerat telespectatorilor că îl preocupă ideea unei noi structuri politice...

- Încă una!?! , s-a speriat Haralampy.

- Nu, dragă, l-am liniștit, e o simplă construcție-pol, în jurul căreia va gravita... Mă rog, va gravita ceva, sau cineva - înțelegi?

- Nu. Eu am priceput doar că domnul Stolojan se va lupta pentru fuzionarea PNL-ului cu PD-ul...

Percepție haralampyană, ce să-i faci, îmi spun, deși, parcă așa se exprimase, totuși, domnul Stolo...

În orice caz, a fost o emisiune din care am înțeles ceva-ceva mai mult decât nimic, și în timpul căreia prietenul a oftat în câteva rînduri:

- Doamne, unde-s „*mariustucăshow*”-rile de altădată?

Aș vrea să-l contrazic, da' iar ne certăm...

„NOI TELEZICERI...”

● Istoricul **Adrian Cioroianu**, la emisiunea „Politica sub presiune” din 05.05, de pe Realitatea Tv a spus cu bucurie nostalgică: „Mi-aduc aminte cu plăcere de clipele frumoase petrecute cu Cristian Boureanu și sper că vom mai petrece...”

Haralampy, vesel:

- Vezi, *pretenare*? *Apăi*, nu mureau aștia doi de dor și de jale de nu era abrogat articolul 200 din Codul Penal? Ba mureau sigur. Doamne-ajută! Bine că au scăpat și putem intra și noi în lumea civilizată a fericirii dintre „bărbații de același sex” - cum atît de emoționată spunea o prezentatoare de știri - parcă de la Antena 1... Să le fie într-un ceas bun, că sunt amândoi simpatici și parcă-ar fi doi porumbici...

- Gugustiuci, dragu' lu' mama, îl corectează soacră-sa.

- Bine, mami - mai torna-mi o ambrozie...

● Domnul ministru **Gheorghe Barbu**, la Jurnalul TVR1 din 08.05, ora 19.00:

- „Mă voi zbate să crească pensiile și veniturile adiționale...”

Aghiuță:

- Doamne-ajută!

Antichrist:

- Măgarule! Îți smulg coada... Nu ți-e rușine? Șase luni la smoală! Hai!...

(Coincidență-știre la rubricile de sport ale televiziunilor: „Meme Stoica suspendat din viața sportivă pe timp de 6 luni din cauza incidentelor de la Bistrița”, ca să poată aștepta în liniște moartea lui Jean Pădureanu...)

● Știre de ultimă oră la telejurnale: **SRI** va începe în această lună predarea CNSAS-ului a cartotecii și a bazei de date a fostei Securități...

Aghiuță: Hi-Hi-Hi!

● **Teodor Meleșcanu**, vecin de fotoliu cu „nepoata

cronica tv

Comisii, răfuielei și coada lui Aghiuță

Noricăi Nicolai”: „Incidentul are și o latură pozitivă vizavi de faptul că imaginea Parlamentului depinde de presă...”

Haralampy:

- Ai văzut? Ce ți-am ceterat eu că presa e stricătoare de imagini parlamentare...

● Ministrul **Eugen Nicolăescu**, la emisiunea „Deschide România” din ziua de 05.05, moderatorului Mihai Tatulici, cu asprime dascălicească:

- „Realitățile sunt cum le spun eu nu cum le spun alții...”

- *Schiuzmy*, dom' ministru, îi zice Haralampy *Mega Vijanului* meu, nu cumva mai era un tip care spunea la televiziune realitățile țării cum le știa doar el, șiiii...?

● **Emil Boc**, președintele PD: „*Fair play* nu poate exista în Alianță după ce liberalii au răs la citirea pamfletului împotriva lui Băsescu de către Mircea Dinescu...” (Jurnal TVR1, 06.05)

Haralampy:

- Păi, se poate, dom' Mircea, să-i faci pe liberali să rădă de Alianță?!?

● Dezlegarea marilor mistere post-decembriste: din punct de vedere haralampyan, cei 15.000 de specialiști cu care **Emil Constantinescu** amenința România în deceniul trecut, sunt analiștii invitați la *talk-show*-rile televizate...

● Prima poruncă televizată a ministrului Sănătății, **Eugen Nicolăescu**: românii interesați de medicamente compensate se vor îmbolnăvi exclusiv în primele trei zile ale fiecărei luni, pentru a mai găsi medicamente compensate Porunca nr.2. Cozile la farmacii vor ține pînă la vară, după care se vor transfera la medicii de familie pentru a viziona la televizor (așteptându-și rîndul) filmele: „Reacții necontrolate”, „Trecutul se răzbună” și „Promisiuni deșarte”; iar eventualii supraviețuitori: „Cursa vieții și a morții”...

Publicitate. Nu, e un thriller pe Antena 1...Nici, fiindcă strigă Haralampy:

- Taci, domnule, să auzim ce spun telejurnalele...

Domnul Președinte Traian Băsescu trebuie operat la coloană...

Doctorul Sorin Oprescu formează o comisie din cei mai apreciați medici specialiști pentru o eventuala intervenție la Spitalul „Elias”; Eugen Nicolăescu formează altă comisie, tot din cei mai pricepuți specialiști...

Președintele hotărăște să fie operat la Viena.:

Antichrist, lui Aghiuță:

- Vezi - poate îți mai aud hi-hi-hi-tul...

ȘI ALTELE...

● În seara zilei de 7 mai, la emisiunea „Devanșa starurilor” (Antena 1), au fost invitați, între alții: Rodica Popescu-Bitănescu, Olga Delia Mateescu, Jean Constantin, Nicu Constantin...

Ce actori! Iar noi vedem pe post de mari vedete de film, inegalabile nuliități de prin SUA și de aiurea...

- Și-atunci, zice Haralampy, n-are dreptate dom' Meleșcanu cînd întreaaba: „Cine stabilește ce e normal?”

● La emisiunea „Zigzag” de pe TVRM, invitați: poeta Nastasia Maniu, criticul și istoricul literar Valeriu Răpeanu și jurnaliștii Mihai Miron și Dumitru Pelican, într-o emisiune interesantă, plăcută și relaxantă...

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Un banchet dat de revista Contemporanul

Este plăcut să lucrezi la o revistă care împlinește 125 de ani. Te simți prin comparație, tânăr. Este cazul colegilor noștri de la **CONTEMPORANUL**: Nicolae Breban (director), Aura Christi (redactorșef), Cristian Negoii, Andrei Potlog, Mihaela David, Adrian Preda, Alina-Alexandra Ionescu, Alexandru (nu Alex!) Ștefănescu și al colaboratorilor lor apropiați: Călin Căliman, Irina Petraș, G.G. Constandache, Henri Zalis, Adrian Mihalache, Victor Scoradeț, Cristina Sârbu, Lucia Hossu-Longin, Claudia-Maria Radu, Laura Poantă (autoarea vignetei rubricilor), Mircia Dumitrescu (cărui a se datorează viziunea grafică). Revista are un îndepărtat trecut deocheat (la apariție, în 1881, la Iași, era marxistă), dar în prezent este o doamnă respectabilă (cum ne avertizează subtitlul ei, adăugat de Nicolae Breban: *Ideea europeană*). Dacă ar fi fost abil (cum n-a fost niciodată), Nicolae Breban ar fi putut să prezinte publicația ca pe o creație a sa, de dată recentă. A preferat însă, asumându-și toate riscurile, să recupereze o tradiție, fie și ca să devieze de la ea. În editorialul din numărul sărbătoresc al revistei (5/2006), Nicolae Breban continuă, de altfel, să nu țină seama de așteptările (frivole) ale publicului, explicând că a optat pentru „o formă a «inactualității» decise, consecvente”, convins că „literatura, ca și întreaga cultură națională, trebuie să-și urmeze tradiția, în formele ei cele mai înalte și clasice, după modelele care ne-au format, franceze, italiene, germane sau ruse”. Lista celor care felicită *Contemporanul* cu prilejul aniversării este impresionantă. Textele lor plus fotografiile unor scriitori români contemporani, răspândite în toate paginile revistei, dau o puternică sugestie de populație scriitoricească numeroasă, de banchet al literaturii române.

Ciți ochi, atâtea piese

Că aceeași întâmplare, văzută de mai mulți martori, poate fi povestită de fiecare în alt fel este o experiență curentă. Dar ce te faci când relatarea unui gazetar este alterată de o antipatie apriorică și cu neputință de vindecată? Ne gândim la conferința de presă de la GDS, din joi 4 mai, având ca temă parteneriatul dintre AER și Ministerul Culturii. Incompatibilitatea de opinii între Gabriel Liiceanu, președinte al Asociației Editorilor din România (AER), și ministrul secretar de stat Ioan Onisei a făcut ca de proiectul parteneriatului să se aleagă praful. Acest episod l-am găsit înfățișat în două reviste culturale bucureștene: *REVISTA 22* și *OBSERVATOR CULTURAL*. În prima revistă, Rodica

Palade comentează sobru și nepărtinitor episodul petrecut pe 4 mai la sediul GDS, dar o face în așa fel încât cititorul poate înțelege tema dezabaterii, scopul participanților (organizarea Tîrgului de carte *Bookfest*) și miza întâlnirii (fondurile de trebuință pentru organizarea tîrgului). Să citim acum același episod descris de Ovidiu Șimonca în *Observator cultural* de săptămîna trecută. Pe Șimonca nu-l preocupă defel fondul chestiunii, ci faptul că un

intelectual pe care nu-l suferă deloc – a se înțelege Gabriel Liiceanu – face cum face și iese în câștig în toate coliziunile în care intră. Asta îl irită peste măsură pe Șimonca, faptal că Liiceanu nu poate fi prins pe picior greșit, și nu că dintr-un proiect ce se anunța promițător a rămas doar umbra unei amintiri. Urmarea este că, spre deosebire de tonul sobru și sec al Rodicăi Palade, Ovidiu Șimonca alunecă într-o tribulație ranchiunoasă al cărei ton amintește de metehnele unui ziarist de scandal. E multă otravă în rîndurile articolului cu pricina, dar și multă frustrare mocnită. Îi recomandăm domnului Șimonca o cură de primenire sufletească la capătul căreia să poată fi suficient de obiectiv pentru a fi în stare să comenteze detașat chiar și acele evenimente culturale la care participă oameni pe care nu-i poate răbda.

După ureche

COTIDIANUL este printre ziarele care acordă, în mod constant, un loc și un rol fenomenului cultural, fără inflexiunile mondene și temenelele în fața unor VIP-uri de carton de care sînt pline alte publicații. Cu atît mai vizibile sînt accidentele de parcurs: titluri dorite de impact, dar complet neinspirate, comentarii alătura cu realitatea, relatări făcute după ureche. Toate cele trei hibe se văd în numărul din 8 mai, în care, sub titlul căznit-senzaționalist *Manolescu ascute oficial condeiele tinerilor scriitori*, Ioana Calen semnează un articol despre Colocviul Tinerilor Scriitori, desfășurat la București în 5-6 mai. Punem pariu că autoarea n-a fost de față la evenimentul pe care, totuși, ambiționează a-l descrie. Textul său e un montaj de citate, din declarațiile unor participanți, iar informațiile livrate publicului sînt, mai toate, eronate. Constantin Stan și Daniel Cristea-Enache nu au fost organizatori, ci moderatori. Dragoș Schenkel (grafiat și Schenkel...) nu a fost organizator, ci participant, și nu a cîștigat o bursă pentru volumul *Orice*, ci pentru volumul colectiv *O istorie alternativă a literaturii române în benzi desenate* (alături de Răzvan Bică și Luca Dinulescu). *Orice* îi aparține lui Sorin Gherguț, un alt cîștigător, cărui a se atribuie însă... *Păpușile din patul tău*. Din păcate pentru autoarea articolului, cel din urmă titlu este al Liviei Roșca, tînără scriitoare despre care nu suflă o vorbă.

Dincolo de asemenea accidente publicistice, o nedumerire. Dacă acest Colocviu al Tinerilor Scriitori, primul după cincizeci de ani, prezenta o anume importanță, era atît de greu pentru ziarul bucureștean să-și trimită un reporter la fața locului? Iar dacă, dimpotrivă, manifestarea nu avea nici o relevanță, de ce a ținut totuși *COTIDIANUL* să facă un articol amplu din originala relatare?

Cronicar

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

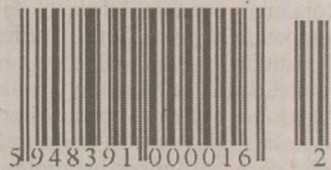
Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 le